

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA FINANČÍ

Analýza trhu penzijního připojištění v České republice

Analysis of the pension insurance market in the Czech Republic

Student: Bc. Monika Salajková

Vedoucí diplomové práce: Ing. Martina Borovcová, Ph.D.

Ostrava 2011

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Monika Salajková**
Studijní program: **N6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **6202T010 Finance**
Specializace: **00 Finance**
Téma: **Analýza trhu penzijního připojištění v České republice**
Analysis of the pension insurance market in the Czech Republic

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Charakteristika penzijního připojištění
3. Indikátory hodnocení úrovně trhu s penzijním připojištěním
4. Analýza trhu s penzijním připojištěním v České republice
5. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

ČEJKOVÁ, V. *Pojistný trh*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2002. 120 s. ISBN 80-247-0137-5.

DUCHÁČKOVÁ, E. *Principy pojištění a pojišťovnictví*. 3. aktualiz. vyd. Praha: Ekopress, 2009. 224 s. ISBN 978-80-86929-51-4.

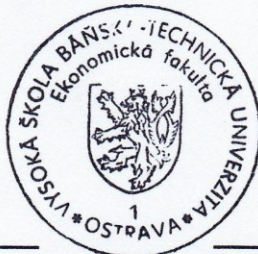
ŠULC, J. *Penzijní připojištění*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada Publishing, 2004. 196 s. ISBN 80-247-0772-1.

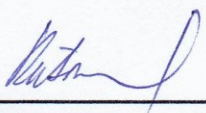
Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

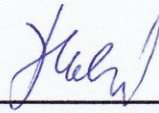
Vedoucí diplomové práce: **Ing. Martina Borovcová, Ph.D.**

Datum zadání: 26.11.2010

Datum odevzdání: 29.04.2011

Ing. Iveta Ratmanová, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Místopřísežné prohlášení

„Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou práci, včetně všech příloh, vypracovala samostatně“.

V Orlové dne 21. dubna 2011

.....
Bc. Monika Salajková

Poděkování

Děkuji vedoucí diplomové práce Ing. Martině Borovcové, Ph.D. za odbornou pomoc, trpělivost, ochotu a teoretické i praktické rady při zpracování diplomové práce.

Obsah

1	Úvod.....	3
2	Charakteristika penzijního připojištění	4
2.1	Legislativní změny penzijního připojištění.....	5
2.1.1	Důchodová reforma	7
2.2	Vznik a zánik penzijního připojištění	9
2.3	Příspěvky účastníků	10
2.4	Státní příspěvky	11
2.5	Daňové zvýhodnění penzijního připojištění	12
2.6	Nároky z penzijního připojištění	14
2.6.1	Penze	14
2.6.2	Jednorázové vyrovnání	15
2.6.3	Odbytné	16
2.7	Penzijní fondy	17
2.7.1	Penzijní plán a statut penzijního fondu	18
2.7.2	Informační povinnost penzijních fondů	19
2.7.3	Hospodaření penzijního fondu	20
2.7.4	Převedení prostředků do jiného penzijního fondu	21
2.8	Asociace penzijních fondů ČR	22
3	Indikátory hodnocení úrovně trhu s penzijním připojištěním	24
3.1	Počet penzijních fondů	24
3.2	Počet účastníků penzijního připojištění	25
3.3	Přijaté příspěvky účastníků penzijního připojištění	26
3.4	Vyplacené dávky z penzijního připojištění.....	26
3.5	Počet příjemců dávek z penzijního připojištění	27
3.6	Průměrné příspěvky účastníků připadající na jednu smlouvu o penzijním připojištění	28
3.7	Průměrná výplata dávek připadající na jednu smlouvu o penzijním připojištění	29
3.8	Koncentrace trhu s penzijním připojištěním	29
3.9	Připojištěnost.....	30
3.10	Škodovost.....	31
3.11	Objem prostředků účastníků penzijního připojištění.....	31
3.12	Celková hodnota spravovaných aktiv	32
3.13	Složení portfolia penzijních fondů	32
3.14	Výsledek hospodaření penzijních fondů.....	33
3.15	Způsobilost krytí závazků vůči účastníkům penzijního připojištění	34
3.16	Podíl majetku penzijních fondů na HDP České republiky	34
3.17	Zhodnocení prostředků účastníků penzijního připojištění.....	35
3.18	Průměrné zhodnocení prostředků účastníků	36
4	Analýza trhu s penzijním připojištěním v České republice	37
4.1	Počet penzijních fondů	37
4.2	Počet účastníků penzijního připojištění	39
4.3	Přijaté příspěvky účastníků penzijního připojištění	42
4.4	Vyplacené dávky z penzijního připojištění.....	44
4.5	Počet příjemců dávek z penzijního připojištění	46

4.6	Průměrné příspěvky účastníků připadající na jednu smlouvu o penzijním připojištění	49
4.7	Průměrná výplata dávek připadající na jednu smlouvu o penzijním připojištění	51
4.8	Koncentrace trhu s penzijním připojištěním	52
4.9	Připojištěnost.....	53
4.10	Škodovost.....	55
4.11	Objem prostředků účastníků penzijního připojištění.....	56
4.12	Celková hodnota spravovaných aktiv	58
4.13	Složení portfolia penzijních fondů	60
4.14	Výsledek hospodaření penzijních fondů.....	62
4.15	Způsobilost krytí závazků vůči účastníkům penzijního připojištění	64
4.16	Podíl majetku penzijních fondů na HDP České republiky	67
4.17	Zhodnocení prostředků účastníků penzijního připojištění	68
4.18	Průměrné zhodnocení prostředků účastníků	71
5	Závěr.....	73
	Seznam použité literatury.....	78
	Seznam zkratk	
	Prohlášení o využití výsledků diplomové práce	
	Seznam příloh	

1 Úvod

Vznik penzijního připojištění v České republice je dáván do souvislosti především s nepříznivým demografickým vývojem a neustále se zhoršujícím problémem stárnutí obyvatelstva. Tyto dvě charakteristiky se poté nejvíce dotýkají oblasti důchodového systému České republiky, jehož součástí je i penzijní připojištění se státním příspěvkem. Největším problémem ČR je především neustálý nárůst počtu seniorů, což je doprovázeno poklesem počtu ekonomicky aktivních lidí. Příčinou je především prudký pokles porodnosti v 90. letech, prodlužování délky života, odchod mladých lidí do zahraničí a přechod silných ročníků do důchodového věku. Z toho lze vyvodit závěr, že v budoucnu státní výdaje na zabezpečení důchodů nebudou, pokud se radikálně nezmění stávající podmínky, dostatečné a nemusí pokrýt ani základní potřeby obyvatelstva.

K odstranění plné závislosti na státním důchodu byla zatím vytvořena možnost životního pojištění a individuálního spoření se státní podporou ve formě penzijního připojištění se státním příspěvkem. Životní pojištění však není stále bráno jako hlavní nástroj zajištění na stáří, ale spíše jako určitá forma zaopatření rodiny proti nepříznivým životním událostem. V současné době většina lidí volí, pro potřeby zajištění své životní situace v postproduktivním věku, formu penzijního připojištění. Mezi hlavní důvody patří zejména jeho přístupnost, jednoduchost, srozumitelnost a jistota ve zhodnocování vložených finančních prostředků. Pro mnohé osoby je lákavá také podpora ze strany státu.

Pokud si obyvatelé chtějí zachovat svůj životní standard také v důchodovém věku, musí se určitou částí na jeho vytvoření také sami podílet a penzijní připojištění představuje jednu z nejlepších možností, jak toho dosáhnout.

Cílem diplomové práce je charakterizovat penzijní připojištění se státním příspěvkem a za pomoci provedené analýzy zhodnotit vývoj a úroveň trhu s penzijním připojištěním v České republice.

Diplomová práce je rozdělena kromě úvodu a závěru, který obsahuje i konečnou interpretaci výsledků, do tří částí. V první, ryze teoretické části práce je charakterizováno penzijní připojištění se státním příspěvkem v České republice. Ve druhé části diplomové práce jsou blíže popsány jednotlivé indikátory hodnocení úrovně trhu s penzijním připojištěním. Ve třetí, praktické části práce je pomocí indikátorů, uvedených v předchozí části, provedena analýza českého trhu s penzijním připojištěním se státním příspěvkem.

2 Charakteristika penzijního připojištění

Vznik penzijního připojištění se státním příspěvkem je spojen se stále se zhoršující demografickou situací. Dochází ke stárnutí populace, což je způsobeno především poklesem porodnosti a prodlužováním délky života lidí, a to zejména díky plnohodnotnějšímu způsobu života a neustálému zkvalitňování lékařské péče. Roste tedy relativní zastoupení osob v důchodovém věku. Lze tak očekávat snižování státního důchodu, který nepokryje ani základní potřeby člověka. Proto je výhodné vybudovat si během produktivní části života náhradní zdroj příjmů, který by napomohl udržet životní standard a požadavky na kvalitu života i v důchodovém věku. Tímto zdrojem mohou být dávky z penzijního připojištění, jako nejvýhodnější, státem podporovaná forma spoření. Cílem penzijního připojištění se státním příspěvkem je především zvýšit účastníkovi jeho příjem v postproduktivním věku nad úroveň důchodu ze státního důchodového pojištění o prostředky, které mu budou, po splnění stanovených podmínek, vypláceny penzijním fondem.

Penzijní připojištění bylo v České republice zavedeno v roce 1994 zákonem č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením (dále jen zákon o penzijním připojištění). Podle tohoto zákona se penzijním připojištěním se státním příspěvkem rozumí shromažďování peněžních prostředků od účastníků penzijního připojištění a státu poskytovaných ve prospěch účastníků, nakládání s těmito prostředky a vyplácení dávek penzijního připojištění. Zákon o penzijním připojištění upravuje, kromě penzijního připojištění se státním příspěvkem u penzijních fondů, také činnost penzijních fondů a státní dozor nad penzijním připojištěním.

Penzijní připojištění se státním příspěvkem není připojištěním ve smyslu pojistné teorie či praxe. Aby se jednalo o připojištění, muselo by toto pojištění být provozováno stejnou pojišťovnou jako základní pojištění. Termín připojištění v tomto případě vyjadřuje, že se jedná o další pilíř důchodového zabezpečení (pojištění), viz Pololáník (2008). Většina důchodových systémů totiž stojí na třech pilířích. Prvním pilířem je základní a všeobecný důchodový systém zajišťovaný státem a veřejnými institucemi, který je povinný. Dá se říci, že je založen na mezigenerační solidaritě a na předem definované velikosti dávky, která je účastníky pobírána. Druhým a třetím pilířem je doplňkový důchodový systém, přičemž druhý pilíř představuje systém zaměstnavatelského penzijního připojištění.

Do třetího pilíře je zařazeno individuální životní pojištění, spoření a penzijní připojištění se státním příspěvkem.

Podle Ministerstva práce a sociálních věcí ČR je v současnosti český penzijní systém tvořen prvním a třetím pilířem. V podmínkách českého penzijního systému totiž zatím neexistuje druhý pilíř důchodového systému (zaměstnavatelské penzijní systémy), ale jeho implementace je v rámci předpokládaných koncepcí důchodové reformy často zmiňována. První pilíř je systémem povinného základního důchodového pojištění, dávkově definovaného (DB) a průběžně financovaného (PAYG). Pomocí tohoto pilíře jsou zabezpečeny všechny ekonomicky aktivní osoby, a to poskytováním starobních, invalidních či pozůstalostních důchodů. Právní úprava je jednotná pro všechny pojištěnce, přičemž základním hmotněprávním předpisem je zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, který nabyl účinnosti dne 1. ledna 1996. Zákon upravuje nároky na důchody ze základního důchodového pojištění, způsob stanovení výše důchodů a podmínky pro jejich výplatu. Třetí doplňkový, příspěvkově definovaný (DC), kapitálově financovaný pilíř je systémem, pomocí kterého jsou doplňovány důchody vyplacené z prvního pilíře. Do tohoto pilíře je zařazeno individuální životní pojištění, spoření a penzijní připojištění se státním příspěvkem.

Pro první pilíř českého důchodového systému je typické průběžné financování, kdy je ekonomicky aktivním obyvatelstvem odváděno pojistné, které se okamžitě použije k financování dávek pro oprávněné příjemce dle jejich aktuálních nároků. Jedná se tedy pouze o přerozdělení prostředků, aniž by byl vytvořen nějaký fond. V penzijním připojištění se však téměř vždy vytvářejí finanční fondy. Výhoda spočívá v tom, že výše dávky je plně závislá na výši vložených prostředků, čímž je možné ji do budoucna aktivně ovlivňovat. Na rozdíl od prvního pilíře, kdy je možné výši dávky ovlivnit pouze délkou odpracované doby.

2.1 Legislativní změny penzijního připojištění

Právní úprava byla za dobu existence penzijního připojištění několikrát novelizována, nejednalo se však o změny, které by byly systémového charakteru.

V červenci roku 1996 byl přijat **zákon č. 61/1996 Sb.**, kterým se zrušila povinnost mlčenlivosti členů orgánů a zaměstnanců penzijních fondů. O dva roky později přinesl **zákon č. 15/1998 Sb.**, změny ve výkonu státního dozoru nad investiční činností penzijních fondů. Tento dozor byl svěřen Komisi pro cenné papíry.

V srpnu 1999 byla schválena novela zákona o penzijním připojištění **č. 170/1999 Sb.**, podle které se systém začal řídit od 1. ledna 2000. Novelou došlo na jedné straně ke zatraktivnění penzijního připojištění, zejména díky zvýšení státního příspěvku a daňovým úlevám. Na straně druhé však dochází ke zpřísnění podmínek nároků z penzijního připojištění. Byla stanovena minimální pojištěná doba, která činí 36 měsíců. Dále jsou nově starobní penze nebo jednorázové vyrovnání vyplaceny minimálně po pěti až deseti letech spoření, přičemž je současně nutné dosáhnout věku 60 let nebo předložit potvrzení o přiznání důchodu z důchodového pojištění. Do přijetí novely byla výplata podmíněna spořením od jednoho do pěti let a dosažením věku 50 let. Tato opatření měla přinést určitou stabilizaci a současně dlouhodobost v ukládání peněz. Na smlouvy o penzijním připojištění, uzavřené před novelou, se změny v zákoně nevztahují. Proto se smlouvy o penzijním připojištění rozdělují na „staré“, které odpovídají právní úpravě platné před účinností zákona č. 170/1999 Sb., a na „nové“, které byly sjednány za účinnosti zákona č. 170/1999 Sb. a po schválení změn penzijního plánu příslušného penzijního fondu. Rovněž je možná dohoda mezi účastníky penzijního připojištění a penzijními fondy o úpravě původní smlouvy tak, aby odpovídala novelizované verzi zákona č. 170/1999 Sb.

Zákonem č. 353/2001 Sb. dochází ke změnám v účtování penzijních fondů. V následujícím roce jsou zakázány příspěvky na penzijní připojištění státním zaměstnancům dle služebního zákona, viz **zákon č. 309/2002 Sb.**

Důležitou legislativní úpravou penzijního připojištění je novela provedená **zákonem č. 36/2004 Sb.** Ta reagovala zejména na vstup ČR do Evropské unie. Byla umožněna účast na českém penzijním připojištění všem osobám s bydlištěm v členském státě EU, které mají sjednáno důchodové nebo zdravotní pojištění v České republice. Novela rovněž zavádí pokuty za přestupky a jiné správní delikty, rozšiřuje investiční možnosti a přináší nejen účastníkům penzijního připojištění, ale i penzijním fondům, další práva a povinnosti.

Mezi další významné zákony patří například **zákon č. 57/2006 Sb.**, kterým došlo k integraci dohledu nad finančním trhem do České národní banky. Od 1. dubna převzala ČNB agendu Komise pro cenné papíry, Úřadu pro dozor nad pojišťovnictvím a penzijním připojištěním a Úřadu pro dohled nad družstevními záložnami. Dále došlo **zákonem č. 261/2007 Sb.** k úpravě daňového režimu u penzijního připojištění se státním příspěvkem.

Jednou z novějších důležitých právních úprav je **zákon č. 230/2009 Sb.**, který mimo jiné novelizuje i zákon o penzijním připojištění se státním příspěvkem. Dle tohoto

zákona může penzijní fond podmínit poskytnutí odbytného nebo převedení prostředků k jinému penzijnímu fondu zaplacením poplatku účastníkem penzijního připojištění. Výše poplatku není dána, je pouze stanoven horní limit, který činí 800 Kč. Poplatek nelze požadovat po uplynutí 5 let ode dne vzniku penzijního připojištění u penzijního fondu. Dále je stanoveno, že zaměstnavatel nesmí ovlivňovat zaměstnance při výběru penzijního fondu. Zároveň nesmí přijmout úplatu, odměnu nebo nepeněžitou výhodu v souvislosti s poskytováním příspěvku na penzijní připojištění svým zaměstnancům. Mezi další změny patří např. zvýšení pokuty za porušení mlčenlivosti nebo za poskytnutí nepravdivých informací ČNB při výkonu dohledu nebo státního dozoru.

Zákon o penzijním připojištění byl také s účinností od 1. ledna 2010 novelizován předpisem **č. 306/2008 Sb.**, ve kterém jsou slova „plný invalidní důchod z důchodového pojištění“ nahrazena slovy „invalidní důchod z důchodového pojištění pro invaliditu třetího stupně“. V červnu téhož roku vstoupil v platnost předpis **č. 160/2010 Sb.**, kterým se mění podmínky ratingu penzijních fondů dle platné legislativy Evropské unie. Od 1. července 2010 je účinný předpis **č. 227/2009 Sb.**, který upřesňuje poskytování informací ministerstvu financí pro výkon státní správy na úseku státního dozoru nad penzijními fondy při poskytování státního příspěvku.

Jednou z nejnovějších novel je **zákon č. 199/2010 Sb.**, který nabyl platnosti 1. ledna 2011. Ani tento předpis nepřináší v oblasti penzijního připojištění podstatné změny. Zákon novelizuje především několik daňových zákonů, kdy se v souvislosti s reorganizací daňové sekce ministerstva financí zřizuje Generální finanční ředitelství, které převzalo stávající kompetence ministerstva financí v oblasti výkonu správy daní a řízení daňové správy. Dochází také k přechodu některých pravomocí z finančních úřadů na celní úřady, především v oblasti vybírání a vymáhání penále a pokut za správní delikty.

Poslední novelou zákona o penzijním připojištění se mění podmínky uplatnění práv a povinností penzijních fondů vyplývajících z ujednání o finančním zajištění. Jedná se o **zákon č. 409/2010 Sb.** účinný od 1. ledna 2011.

2.1.1 Důchodová reforma

Nejaktuálnějším tématem tohoto roku je nepochybně **důchodová reforma**, která by měla v definitivní podobě vstoupit v platnost v lednu 2013. Na parametrech důchodové reformy se ekonomičtí ministři koaličních stran shodli již ke konci února 2011. Nyní se v podstatě doladují „detaily“. Poté ještě několik měsíců potrvá legislativní proces. První

část reformy, která se má týkat úpravy stávajícího průběžného systému, má platit už od října 2011. V průběhu roku 2012 budou probíhat další změny, např. zvýšení sazby DPH či změny v oblasti licencování fondů. Největší změny, které se budou týkat především spoření ve fondech, nás poté čekají od roku 2013.

Osobám, kterým bude v době vstupu zákona v platnost méně než 35 let, se budou moci rozhodnout, zda část odvodů do systému přesunou do penzijního fondu na individuální účet nebo ne. Starší lidé, pokud budou chtít, mohou vstoupit do nového systému, avšak nejspíše pouze do konce roku, ve kterém se stane zákon účinný.

Důchodová reforma bude mít samozřejmě dopad i na současné penzijní připojištění. Nově bude jednou z podmínek vzniku a činnosti penzijního fondu počet klientů přesahující 50 tisíc. Má se tak zabránit tomu, aby byl fond malý a tedy zranitelný. Navíc by měla konkurence mezi fondy tlačit dolů jejich náklady. Dá se tak předpokládat, že na trhu bude působit 10 až 12 silných penzijních fondů.

Každý fond bude muset mít také čtyři licencované a kontrolované investiční strategie. V konzervativní strategii bude možné investovat jen do dluhopisů, ve vyvážené do dluhopisů a cenných papírů a v dynamické bude možné investovat i do akcií. Poslední jmenovaná tak bude nabízet nejvyšší výnosy samozřejmě za cenu nejvyššího rizika. Čtvrtou, povinnou, strategií budou nákupy výlučně českých státních dluhopisů. Tato strategie tak bude pro občany preferující jistotu státní garance. Účastníci budou mít také možnost pružně měnit zvolenou investiční strategii, a to i několikrát za rok.

Základní podmínkou však bude důsledné oddělení majetku akcionářů fondu od vkladů klientů, což je v současnosti považováno za jeden z hlavních problémů. Výrazně by se tak měla zlepšit možnost zhodnocování prostředků účastníků.

Naspořené peníze budou penzijní fondy moci vyplácet až po dosažení důchodového věku. Půjde o postupně vyplácenou rentu. Přitom bude možné si zvolit, zda půjde o doživotní rentu, nebo rentu vyplácenou po dobu minimálně 20 let. Jednorázová výplata nebude možná.

Dále se uvažuje o prosazování přísnějšího metru na čerpání státního příspěvku. Ten dnes činí maximálně 150 Kč měsíčně a dosáhne na něj každý, kdo měsíčně do fondu uloží alespoň 500 Kč. Současný ministr financí Miroslav Kalousek uvažuje o hranici pro čerpání maxima přinejmenším 1 000 Kč měsíčně.

Zatím se jedná pouze o návrh reformy. V průběhu dalších jednání však může dojít k určitým zvrátům. Z tohoto důvodu nemusí být výše uvedené změny v oblasti penzijního připojištění konečné.

2.2 Vznik a zánik penzijního připojištění

Penzijní připojištění vzniká na základě smlouvy mezi penzijním fondem a fyzickou osobou dnem, který je uveden ve smlouvě. Tento proces je dobrovolný a záleží na každém člověku, zda vůbec, popřípadě se kterým penzijním fondem působícím na území ČR, uzavře smlouvu o penzijním připojištění. Penzijní připojištění si může sjednat osoba starší 18 let s trvalým pobytem na území České republiky, popř. s bydlištěm na území jiného členského státu Evropské unie, pokud se účastní veřejného zdravotního nebo důchodového pojištění v rámci České republiky.

Potencionální účastník musí být před uzavřením smlouvy seznámen se statutem a penzijním plánem daného penzijního fondu, přičemž penzijní plán musí být součástí smlouvy o penzijním připojištění. Podepsáním smlouvy se účastník zavazuje platit penzijnímu fondu příspěvky stanovené smlouvou a penzijní fond se smlouvou zavazuje poskytovat dávky penzijního připojištění za podmínek, které jsou stanoveny penzijním plánem.

Ve smlouvě musí být vždy sjednáno poskytování starobní penze, přičemž platby na ni určené musí tvořit alespoň polovinu všech příspěvků účastníka. Pro případ svého úmrtí je účastník oprávněn určit osobu, popřípadě více osob, kterým vznikne nárok na odbytné či pozůstalostní penzi. V případě, že tak neučiní, stanou se prostředky penzijního připojištění předmětem dědického řízení. Zákon o penzijním připojištění se státním příspěvkem nepřipouští platit příspěvky na penzijní připojištění současně u více penzijních fondů. Důvodem je, že každý účastník penzijního připojištění má nárok jen na jeden státní příspěvek. Další smlouvu o penzijním připojištění lze uzavřít jen pokud dříve vzniklé penzijní připojištění zaniklo nebo bylo přerušeno a nebo pokud účastník, kterému vznikne nárok na dávky penzijního připojištění, požádal o výplatu dávky.

Penzijní připojištění může být účastníkem ukončeno kdykoliv písemnou výpovědí, přičemž penzijní plán může stanovit výpovědní lhůtu, která začíná běžet prvním dnem kalendářního měsíce po doručení výpovědi a nesmí být delší než dva kalendářní měsíce. Ukončení penzijního připojištění ze strany penzijního fondu je možné pouze z několika důvodů. Mezi tyto důvody patří neplacení příspěvků po dobu alespoň šesti měsíců, uvedení nepravdivých údajů, což mělo za následek chybně stanovenou výši státního příspěvku či výši dávky penzijního připojištění anebo nesplnění podmínek být účastníkem dle zákona o penzijním připojištění. Dále penzijní připojištění zaniká vyplacením poslední penze, jednorázového vyrovnání či odbytného při zániku penzijního

fondy, úmrtím účastníka či ukončením trvalého pobytu účastníka na území České republiky, viz Zákon č. 42/1994 Sb. o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změně některých zákonů souvisejících s jeho zavedením, § 19, odst. 1.

Výhodou penzijního připojištění je možnost jeho přerušení. V této době účastník nemá nárok na státní příspěvek a doba přerušení je odečtena od celkové pojistné doby. Po dobu přerušení trvá nárok na podíl na výnosech u penzijního fondu. Rovněž lze placení příspěvků odložit, a to na dobu až 12 měsíců. Je však nutné tyto příspěvky po uplynutí sjednané lhůty doplatit. Opět nevzniká nárok na státní příspěvek avšak období, které účastník doplatil, je započteno do doby trvání penzijního připojištění.

2.3 Příspěvky účastníků

Základní formou příspěvků penzijního připojištění jsou příspěvky účastníků, které se stanovují na kalendářní měsíc. Jejich výše je dohodnuta ve smlouvě o penzijním připojištění a musí být minimálně taková, aby zakládala nárok na státní příspěvek, tedy 100 Kč měsíčně. Maximální hranice není nijak omezena. Příspěvky musí být zaplacený do konce kalendářního měsíce, za který se platí. Je možné je uhradit i dopředu na delší období. Účastník má právo výši svého příspěvku měnit, tedy snížit, zvýšit nebo požádat o přerušení či odklad placení. Je však třeba změnu písemně oznámit danému penzijnímu fondu, který musí v souvislosti s dobrovolností systému penzijního připojištění tuto změnu akceptovat. Lhůty těchto změn mohou být stanoveny penzijním plánem, avšak nesmí být delší než 3 kalendářní měsíce od doručení oznámení o změně výše příspěvku.

Dle zákona o penzijním připojištění může za účastníka s jeho souhlasem platit penzijnímu fondu příspěvek nebo jeho část třetí osoba, kterou může být zaměstnavatel, rodič, manžel/ka, apod. Tuto skutečnost je účastník povinen předem písemně oznámit danému penzijnímu fondu.

V praxi se nejčastěji podílí na placení příspěvků na penzijní připojištění zaměstnavatel. Pro účastníka je to výhodnější než kdyby mu byla o stejnou částku zvýšena mzda, neboť z něj účastník neplatí do stanoveného limitu sociální ani zdravotní pojištění a ani daň z příjmu. Placení příspěvků na penzijní připojištění zaměstnanců je také výhodné pro zaměstnavatele, viz Tab. 2.1, ve které je uveden příklad, kdy se zaměstnavatel rozhoduje mezi navýšením příjmu zaměstnance o 500 Kč formou zvýšení mzdy a formou poskytnutí příspěvku na penzijní připojištění.

Tab. 2.1 Dvě varianty zvýšení příjmu

	Varianty zvýšení příjmu (v Kč)	
	přímým zvýšením hrubé mzdy	příspěvkem na penzijní připojištění
Hrubá mzda zaměstnance	15 500	15 000
Poskytnutí příspěvku na penzijní připojištění	-	500
Pojistné na zdravotní pojištění (9 %)	1 395	1 350
Pojistné na sociální zabezpečení (25 %) ¹	3 875	3 750
Náklady zaměstnavatele na zvýšení příjmu	20 770	20 600
Úspora měsíčních nákladů zaměstnavatele	-	170

Zdroj: vlastní zpracování

Z tabulky je patrné, že pokud zaměstnavatel zvýší příjem zaměstnance, který činil 15 000 korun měsíčně, o 500 Kč pomocí příspěvku na penzijní připojištění oproti přímému navýšení hrubé mzdy, ušetří měsíčně 170 Kč a ročně 2 040 Kč na jednoho zaměstnance. V případě 100 zaměstnanců by poté roční úspora nákladů zaměstnavatele činila 204 000 korun.

K příspěvku zaměstnavatele stát neposkytuje státní příspěvek. Proto je nutné tuto skutečnost oznámit danému penzijnímu fondu, aby nedošlo na straně účastníka k neoprávněnému obohacování. Je-li příspěvek účastníka nebo jeho část hrazena jinou, třetí, osobou než zaměstnavatelem, vzniká účastníkovi nárok na státní příspěvek.

2.4 Státní příspěvky

Ze státního rozpočtu jsou poskytovány ve prospěch účastníků penzijního připojištění státní příspěvky, které jsou připsovány na konto účastníka za každý řádně a včas zaplacený měsíční příspěvek. Státní příspěvky evidují penzijní fondy na osobních podúčtech účastníků a hospodaří s nimi stejným způsobem jako s příspěvky zaplacenými účastníky. Penzijní fond podává čtvrtletně Ministerstvu financí ČR žádost o poskytnutí státního příspěvku souhrnně za všechny účastníky, kterým náleží právo na státní příspěvek.

Dle výše měsíčního příspěvku účastníka na penzijní připojištění se odvíjí měsíční příspěvek státu. Ten může dosáhnout maximální výše 150 Kč, a to v případě, že měsíční příspěvek účastníka činí 500 Kč a více. V následující tabulce je zobrazena závislost výše státního příspěvku na výši měsíčního příspěvku účastníka.

¹S účinností od 1. ledna 2011, si mohou malí zaměstnavatelé, s průměrným měsíčním počtem zaměstnanců nižším než 26 osob, dobrovolně stanovit zvýšenou sazbu pojistného na nemocenské pojištění ve výši 3,3 %. Celková sazba pojistného na sociální zabezpečení by poté u tohoto zaměstnavatele činila 26 %, viz zákon č. 589/1992 Sb., § 7 odst. 1 písm. a) bod 2.

Tab. 2.2 Státní příspěvky na penzijního připojištění

Měsíční příspěvek účastníka (v Kč)	Státní příspěvek
100 – 199	50 Kč + 40 % z částky nad 100 Kč
200 – 299	90 Kč + 30 % z částky nad 200 Kč
300 – 399	120 Kč + 20 % z částky nad 300 Kč
400 – 499	140 Kč + 10 % z částky nad 400 Kč
500 a více	150 Kč

Zdroj: Zákon č. 42/1994 Sb. o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změně některých zákonů souvisejících s jeho zavedením, § 29, odst. 2.

Jak už bylo řečeno, přijetím novely zákona v roce 1999 bylo odsouhlaseno 25% zvýšení státního příspěvku přiznaného těm, kteří na novelu přistoupili nebo začali spořit po 1. lednu 2000. Kdo však na novelu nepřistoupil a ponechal si starou smlouvu, tomu se 25% navýšení státního příspěvku po dvou letech plateb odebralo a zůstává mu základní sazba státního příspěvku, viz Tab. 2.3.

Tab. 2.3 Státní příspěvky na penzijního připojištění u starých smluv

Měsíční příspěvek účastníka (v Kč)	Státní příspěvek
100 – 199	40 Kč + 32 % z částky nad 100 Kč
200 – 299	72 Kč + 24 % z částky nad 200 Kč
300 – 399	96 Kč + 16 % z částky nad 300 Kč
400 – 499	112 Kč + 8 % z částky nad 400 Kč
500 a více	120 Kč

Zdroj: Zákon č. 42/1994 Sb. o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změně některých zákonů souvisejících s jeho zavedením, § 29, odst. 2.

Pokud má účastník penzijního připojištění se státním příspěvkem starou smlouvu, ale splní novou potřebnou dobu placení příspěvků pro vznik nároku na starobní penzi a věk 60 let stanovený pro vznik nároku na tuto penzi nebo podmínku přiznání starobního důchodu z důchodového pojištění, má nárok na vyšší státní příspěvek, tj. podle nových smluv, i když nedošlo ke změně smlouvy.

Pokud účastník platí příspěvek za dobu delší než kalendářní měsíc, stanoví se výše státního příspěvku podle průměrné měsíční výše připadající na toto období. Jak už bylo řečeno v případě opožděného placení nebo přerušení placení příspěvků nevzniká nárok na státní příspěvek. Stejně tomu je i v případě příspěvku (popř. jeho části), placeného zaměstnavatelem za zaměstnance.

2.5 Daňové zvýhodnění penzijního připojištění

Dalším nástrojem, kterým stát motivuje občany k uzavření penzijního připojištění, jsou daňové úlevy, které jsou upraveny zákonem o daních z příjmů v platném znění.

Daňové úlevy jsou poskytovány nejen účastníkům, ale také zaměstnavatelům, kteří na penzijní připojištění svých zaměstnanců přispívají.

Do konce roku 1999, tj. u starých smluv, platilo, že pokud zaměstnavatel přispíval svému zaměstnanci na penzijní připojištění, musel zaměstnanec z této hodnoty odvádět daň z příjmu. Toto finanční zvýhodnění zaměstnance se považovalo za příjem ze závislé činnosti. Od zdaňovacího období roku 2000 do konce roku 2007 včetně, odváděl zaměstnanec daň z příjmu pouze z hodnoty příspěvku, který přesahoval 5 % z vyměřovacího základu zaměstnance pro pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. Částka, která přesahovala tuto hranici byla zdaněna.

Od roku 2000 také platí, že pokud zaměstnavatel přispívá svému zaměstnanci na penzijní připojištění, je pro něho takto poukázaný příspěvek daňově uznatelným nákladem. Dle daňové úpravy platné do konce roku 2007 byl příspěvek zaměstnavatele na penzijní připojištění považován za daňový náklad, maximálně však do výše 3 % vyměřovacího základu zaměstnance pro pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. Příspěvek zaměstnavatele na penzijní připojištění rovněž nepodléhal odvodům na zdravotní a sociální pojištění až do roku 2007, kdy bylo osvobození limitováno 5 % vyměřovacího základu. Od roku 2008 byl tento limit zrušen a za daňově uznatelný výdaj (náklad) se považuje celá hodnota příspěvku na penzijní připojištění se státním příspěvkem.

Od 1. ledna 2008 je nově stanoven maximální strop pro osvobození od daně z příjmů zaměstnance a od odvodů na sociální a zdravotní pojištění. Aby na něj zaměstnavatel dosáhl musí přispívat svým zaměstnancům na penzijní připojištění ročně částkou 24 000 korun. Tento limit se však vztahuje na penzijní připojištění dohromady se životním pojištěním. Nezáleží tedy na tom, kolik činí příspěvek na penzijní připojištění a kolik na životní pojištění, jejich součet je osvobozen od daně a odvodů vždy maximálně ve výši 24 000 Kč ročně. Příspěvky, které zaměstnavatelé přispívají svým zaměstnancům, přesahující částku 24 000 Kč už nejsou pro zaměstnance osvobozeny od daně z příjmů a pro zaměstnavatele nejsou daňovým nákladem. Navíc podléhají všem předepsaným platbám na veřejnoprávní pojištění, tedy nejsou osvobozeny od odvodů na sociální a zdravotní pojištění.

Do daňových nákladů (výdajů) je možné tyto příspěvky zahrnout jen s využitím § 24 zákona o daních z příjmů. To znamená, že zaměstnavatelé musí daňovou uznatelnost podložit zakotvením nároku zaměstnance v kolektivní smlouvě, vnitřním předpisu zaměstnavatele, pracovní nebo jiné smlouvě.

Zaměstnancům, resp. účastníkům penzijního připojištění, je umožněno, dle zákona o daních z příjmů, odečíst si od základu daně ve zdaňovacím období platbu příspěvků na penzijní připojištění se státním příspěvkem. Částka, kterou lze takto odečíst, se rovná součtu příspěvků zaplacených poplatníkem ve zdaňovacím období, sníženému o 6 000 Kč. Daňový základ lze však snížit maximálně o 12 000 Kč za zdaňovací období.

Daňový odpočet příspěvků na penzijní připojištění lze uplatnit buď vlastním daňovým přiznáním nebo prostřednictvím zaměstnavatele v rámci ročního zúčtování záloh na daň. Nárok na odpočet se prokazuje smlouvou o penzijním připojištění a potvrzením penzijního fondu o výši zaplacených příspěvků.

2.6 Nároky z penzijního připojištění

Z penzijního připojištění jsou poskytovány, účastníkům nebo oprávněným osobám po ukončení fáze spoření a splnění všech podmínek, tzv. dávky. Může jít buď o penzi, jednorázové vyrovnání nebo odbytné.

2.6.1 Penze

Penzí se dle zákona o penzijním připojištění rozumí doživotní pravidelná výplata peněžní částky. Výjimka existuje v případě pozůstalostní penze, kdy fond vyplácí stanovenou částku po dobu určenou penzijním plánem. Podmínkou nároku na jednotlivé druhy penzí z penzijního připojištění s využitím podpory státu je sjednání penzijního připojištění, placení příspěvků po minimální dobu stanovenou penzijním plánem a splnění specifických podmínek pro jednotlivé druhy penzí.

Existují čtyři základní druhy penzí, a to penze starobní, invalidní, výsluhová a penze pozůstalostní.

Základní penze, která musí být ve smlouvě sjednána vždy, je **penze starobní**. Podmínkou nároku na výplatu této penze je přiznání starobního důchodu ze sociálního pojištění nebo dosažení věku stanoveného penzijním plánem. U starobní penze musí být splněna pojištěná doba minimálně 5 let. Maximálně může být v penzijním plánu požadována 10letá doba pojištění. Nárok na výplatu starobní penze vzniká po dosažení věku 60 let. Při splnění všech podmínek je účastník oprávněn podat písemnou žádost penzijnímu fondu o výplatu starobní penze, která může být koncipována pouze jako penze doživotní.

Invalidní penze je dávka určená na krytí budoucích životních nákladů a sociálních potřeb při nastoupení invalidity v aktivním věku. Z toho vyplývá, že podmínkou nároku na výplatu této penze je přiznání invalidního důchodu z důchodového pojištění pro invaliditu třetího stupně, což znamená pokles pracovní schopnosti nejméně v rozsahu 70 %. Pojištěná doba nesmí být kratší než 36 měsíců a delší než 60 kalendářních měsíců.

Výsluhová penze je na rozdíl od starobní penze volitelnou možností u penzijního připojištění. Podmínkou nároku na výplatu této penze je dosažení doby penzijního připojištění stanovené v penzijním plánu. Nejméně může pojištěná doba činit 15 let, přičemž tuto dobu nelze v penzijním plánu snížit. Po uplynutí stanovené doby je umožněno účastníkovi penzijního připojištění využít až polovinu naspořené částky včetně státního příspěvku a podílů na výnosech hospodaření fondu. Zbylou naspořenou částku, včetně budoucích úložek, obdrží účastník až po vzniku nároku na starobní penzi. Aby nebyl obcházen hlavní účel penzijního pojištění, kterým je poskytování starobní penze, stanoví zákon, že příspěvky určené na výsluhovou penzi nesmí být vyšší než příspěvky určené na penzi starobní. Penzijní fond proto musí prostředky, z nichž se stanoví výsluhová penze, vést odděleně od ostatních prostředků na penzijní připojištění.

Pozůstalostní penze, na rozdíl od penzí starobních, invalidních a výsluhových, nenáleží účastníkovi penzijního připojištění, nýbrž fyzické osobě (osobám), kterou účastník určil ve smlouvě. Podmínkou nároku na výplatu této penze je tedy úmrtí účastníka penzijního připojištění. Pozůstalí mají nárok na její výplatu podle podmínek stanovených penzijním plánem daného fondu, který také stanoví minimální požadovanou pojištěnou dobu, která není zákonem nijak omezena. Výše dávky závisí na příspěvcích účastníka, délce doby jejich placení, státním příspěvku a všech připsaných podílech na výnosech z hospodaření daného penzijního fondu.

2.6.2 Jednorázové vyrovnání

Zákon o penzijním připojištění umožňuje výplatu naspořených peněžních prostředků v podobě jednorázového vyrovnání. Jedná se o jednorázové vyplacení dávky, které si může účastník nebo oprávněná osoba zvolit v okamžiku, kdy bude žádat o výplatu dávek z penzijního připojištění, jako alternativu k pravidelně vypláceným penzím. Jednorázové vyrovnání je využíváno zejména pro případy, kdy jsou prostředky nashromážděné účastníkem relativně nízké a výplata v podobě penzí by nebyla praktická.

Při rozhodování mezi pobíráním penzí a vyplacením jednorázového vyrovnání je vhodné vzít v úvahu některé skutečnosti. Především je zde fakt, že vyplacením jednorázového vyrovnání skončí vztah účastníka s penzijním fondem. Zaniknou tedy další nároky z penzijního připojištění. Účastník tak na rozdíl od pobírání penzí nemůže počítat s jejich valorizací a tedy i se svým podílem na dalších výsledcích hospodaření daného penzijního fondu. V případě vzniku nároku na jednorázové vyrovnání a po doručení písemné žádosti o jeho výplatu je penzijní fond povinen vyplatit nashromážděné prostředky jednorázově do konce kalendářního čtvrtletí následujícího po měsíci, na který byl zaplacen poslední příspěvek účastníka. Jednorázové vyrovnání zahrnuje všechny peněžní prostředky evidované na účtu účastníka, tj. příspěvky účastníka, státní příspěvek i výnosy fondu.

Novela zákona o penzijním připojištění nově ukládá penzijním fondům povinnost vyplácet účastníkům či oprávněným osobám nemajícím trvalý pobyt na území České republiky či jiného členského státu Evropské unie, dávku do ciziny na základě jejich žádosti ve výši a ve lhůtách stanovených penzijním plánem.

2.6.3 Odbytné

Odbytné je vyplaceno penzijním fondem při předčasném ukončení penzijního připojištění, kdy není naplněn hlavní účel penzijního připojištění. Používá se k vypořádání se s oprávněnou osobou pokud nejsou splněny podmínky pro přiznání a vyplacení jedné z doplňkových penzí. Odbytné představuje úhrn příspěvků zaplacených účastníkem a podílů na výnosech hospodaření penzijního fondu. Částka je nižší než jednorázové vyrovnání nebo penze, neboť odbytné nezahrnuje příspěvek státu a ani výnos ze státního příspěvku. Částky státních příspěvků je penzijní fond povinen vrátit Ministerstvu financí ve stanovené lhůtě. Penzijní fond může poskytnutí odbytného podmínit zaplacením poplatku účastníka. Výše tohoto poplatku však nesmí přesáhnout 800 Kč.

Zákon o penzijním připojištění se státním příspěvkem přiznává nárok na odbytné

- účastníku, který zaplatil příspěvky alespoň na 12 měsíců a jehož penzijní připojištění zaniklo výpovědí nebo dohodou, pokud mu není vyplácena penze a nedošlo k převodu prostředků do jiného penzijního fondu;
- fyzickým osobám určeným ve smlouvě, pokud účastník zemřel a nebyla mu vyplácena žádná z penzí nebo nezískal jednorázové vyrovnání.

Od roku 2008 činí u odbytného daň u výnosů z příspěvků a daň z příspěvků zaměstnavatele, stejně jako v případě jednorázového vyrovnání, 15 %.

Zemře-li účastník, kterému nebyla vyplácena penze, nevznikl nárok na odbytné jiné oprávněné osobě či nárok na pozůstalostní penzi, stává se částka, která by jinak byla vyplacena jako odbytné, předmětem dědictví. Pokud neexistují žádní zákonní dědici je tato částka započítána jako součást výnosů z hospodaření daného penzijního fondu.

2.7 Penzijní fondy

Jak vyplývá z již uvedených skutečností, stěžejním bodem celého systému penzijního připojištění jsou penzijní fondy. Penzijní fond je právnickou osobou se sídlem v České republice, která může působit jako poskytovatel penzijního připojištění pouze ve formě akciové společnosti. Jedná se o specifickou finanční instituci, která soustřeďuje příspěvky od účastníků penzijního připojištění, investuje nashromážděné peněžní prostředky na finančních trzích a vyplácí dávky svým klientům, jak uvádí Ducháčková (2009).

Zakladatelem penzijního fondu může být jakákoliv osoba, tj. fyzická nebo právnická, tuzemská či zahraniční. Penzijní fond může být založen jedním zakladatelem, je-li zakladatel právnickou osobou, nebo více zakladateli, kteří musí uzavřít zakladatelskou smlouvu. Penzijní fond vzniká dnem zápisu do obchodního rejstříku, kterému předchází proces založení. Nejprve musí být vytvořeny orgány penzijního fondu, vypracován návrh penzijního plánu, statutu a pojistných podmínek. Penzijní fond nelze založit na základě veřejné nabídky akcií. Další podmínkou založení penzijního fondu je splacení celého základního kapitálu penzijního fondu, a to ještě před podáním žádosti o povolení ke vzniku penzijního fondu. Základní jmění penzijního fondu musí být tvořeno pouze peněžitými vklady a v současné době musí činit minimálně 50 miliónů korun. Pro zápis do obchodního rejstříku je nutné povolení České národní banky (dále jen ČNB), která před svým rozhodnutím požádá o stanovisko Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. Každý penzijní fond musí mít v obchodním jménu obsaženo označení „penzijní fond“. Nikdo jiný nesmí toto označení používat.

Penzijní fondy můžeme rozdělit do dvou skupin, a to na:

- penzijní fondy založené na zaměstnaneckém principu, které jsou zřizovány a spravovány zaměstnavatelem a účastníky mohou být pouze zaměstnanci;
- penzijní fondy založené na občanském principu, které fungují nezávisle na zaměstnaneckém poměru účastníka.

Penzijní fondy jsou v našich podmínkách vytvářeny a organizovány na občanském principu. Penzijní připojištění je tedy v České republice založeno na přímém vztahu občan – penzijní fond.

Orgány penzijního fondu jsou představenstvo a dozorčí rada. Představenstvo penzijního fondu musí mít nejméně pět členů a dozorčí rada penzijního fondu se musí skládat minimálně ze tří členů, přičemž počet jejich členů musí být dělitelný třemi. Členem může být pouze fyzická osoba starší 18 let, způsobilá k právním úkonům, bezúhonná a odborně způsobilá, která musí být schválena Českou národní bankou. Členy orgánů penzijního fondu nesmějí být, dle zákona o penzijním připojištění, například zaměstnanci ČNB, poslanci, senátoři a členové vlády, zaměstnanci Nejvyššího kontrolního úřadu, členové orgánů jiného penzijního fondu, pojišťovny, anebo zaměstnanci jiného penzijního fondu, depozitáře, burzy cenných papírů apod.

Každý penzijní fond musí mít svého **depozitáře**. Depozitářem se rozumí banka, která vede příslušnému penzijnímu fondu účty, na které zasílají účastníci a stát příspěvky na penzijní připojištění, viz Šulc (2004). Tato banka a ani právnická osoba, ve které má depozitář přímý nebo nepřímý podíl na základním kapitálu přesahující 10 %, nesmí nabývat akcie penzijního fondu, u něhož plní funkci depozitáře. Akcie penzijního fondu rovněž nemohou nabývat zdravotní pojišťovny.

Stát reguluje činnost penzijních fondů prostřednictvím právních norem a státního dozoru. Státní dozor nad činností penzijních fondů a depozitářů vykonává Česká národní banka od 1. dubna 2006. Ta také vede seznam všech penzijních fondů a uveřejňuje jej způsobem umožňujícím i dálkový přístup. Kontrola nad poskytováním státního příspěvku na penzijní připojištění zůstává i nadále v působnosti Ministerstva financí ČR.

V případě, že penzijní fond, u kterého má účastník vedeno své penzijní připojištění, byl zrušen rozdělením, sloučením nebo splynutím, stává se účastník takto zrušeného penzijního fondu účastníkem u nově vzniklého penzijního fondu, pokud s tím souhlasí. Pokud dojde ke zrušení penzijního fondu bez právního nástupce (obvykle formou likvidace), pak se nároky účastníků vypořádají výplatou jednorázového vyrovnání nebo odbytného.

2.7.1 Penzijní plán a statut penzijního fondu

Každý penzijní fond musí mít penzijní plán a statut. Tyto dokumenty musí být veřejně přístupné. Přikládají se k žádosti o povolení vzniku a činnosti penzijního fondu.

Penzijní plán musí být také připojen ke smlouvě o penzijním připojištění se státním příspěvkem.

Pro provádění penzijního připojištění se státním příspěvkem má zvláštní význam **penzijní plán**, neboť zákon o penzijním připojištění stanoví jen obecné zásady penzijního připojištění, které jsou pak konkretizovány právě v penzijním plánu daného penzijního fondu. Penzijní plán je základním sociálním dokumentem penzijního fondu, který stanoví především druhy penzí a ostatních dávek penzijního připojištění, podmínky nároku na dávky a na jejich výplatu, způsob výpočtu dávek, výši příspěvků účastníků penzijního připojištění, podmínky odkladu nebo přerušení placení příspěvků a změny výše příspěvků účastníků, pravidla a způsob placení příspěvků a postup při neplacení a opožděném nebo nesprávném placení příspěvků, důvody vypovězení penzijního připojištění, apod.

Zákon o penzijním připojištění rozlišuje dva druhy penzijních plánů, a to příspěvkový a dávkový penzijní plán. V příspěvkově definovaném penzijním plánu výše penze závisí na úhrnu příspěvků zaplacených ve prospěch účastníka, podílu účastníka na výnosech hospodaření penzijního fondu a věku, od kterého se poskytuje penze. Z toho vyplývá, že u penzijního plánu s definovaným příspěvkem je stanoven příspěvek, který bude účastník penzijního připojištění platit a od kterého se poté bude odvíjet výše pobírané dávky. Takto konstruovaný penzijní plán mají všechny penzijní fondy působící na území České republiky. U penzijního plánu s definovanou dávkou je při zřizování penzijního připojištění stanovena pevná výše dávky, kterou bude účastník pobírat. Od této výše poté penzijní fond odvozuje výši příspěvku, kterou bude účastník penzijního připojištění platit. Jak uvádí Ducháčková (2009), systém s definovanou dávkou má u nás pouze doplňkový charakter, a to v případě invalidních penzí.

Statut penzijního fondu musí obsahovat informace o rozsahu činnosti penzijního fondu, zaměření a cílech investiční politiky, zásadách hospodaření fondu, způsobu použití zisku, způsobu zveřejňování zpráv o hospodaření, obchodním jméně a sídle depozitáře.

2.7.2 Informační povinnost penzijních fondů

Zákon o penzijním připojištění stanoví celou řadu povinností, pokud jde o informace týkající se činnosti penzijního fondu, a to jak směrem k účastníkům, tak ve vztahu k veřejnosti. Účastníci musí být každoročně penzijním fondem písemně informováni o výši všech prostředků, které penzijní fond eviduje v jejich prospěch, a o stavu těchto nároků, včetně údaje o výši připsaného procenta zhodnocení prostředků

účastníka, viz Zákon č. 42/1994 Sb. o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změně některých zákonů souvisejících s jeho zavedením, § 26, odst. 1. Součástí je i zpráva o hospodaření penzijního fondu včetně přehledu o umístění a výši prostředků příslušného penzijního fondu. Tyto informace je penzijní fond povinen účastníkovi zaslat nejpozději do jednoho měsíce ode dne konání valné hromady nebo na základě žádosti účastníka. První informování je zdarma. Za každé další zaslání informací má penzijní fond právo požadovat od účastníka penzijního připojištění úhradu vynaložených nákladů. Zákon rovněž ukládá penzijnímu fondu povinnost písemně informovat účastníky o změnách penzijního plánu, které se týkají nároků a dávek z penzijního připojištění, viz § 14, odst. 3, Zákona č. 42/1994 Sb.

2.7.3 Hospodaření penzijního fondu

Penzijní fondy jsou finanční instituce, proto s penězi, které získávají od účastníků, mohou a musí, byť v omezeném spektru investičních aktivit, resp. rozsahu, podnikat na finančním trhu, viz Šulc (2004). Za podstatu ekonomické stránky penzijního připojištění lze tedy považovat kolektivní investování individuálně ukládaných prostředků. Zákon o penzijním připojištění přitom ukládá penzijnímu fondu povinnost hospodařit s majetkem účastníků s odbornou péčí a s cílem zabezpečit spolehlivý výnos. Nejde tedy o co nejvyšší výnosy, které musí fond v zájmu budoucích nároků svých účastníků dosahovat, ale zejména jde o jejich pravidelnost a bezpečnost. Proto zákon penzijním fondům ukládá řadu omezení. Jde především o zákaz jakýchkoliv jiných činností, které bezprostředně nesouvisí s penzijním připojištěním či o informační povinnost penzijního fondu vůči orgánu státního dozoru nad penzijními fondy jakmile fond zjistí, že není způsobilý krýt nároky na dávky z penzijního připojištění. Zákon rovněž taxativně vymezuje okruh tzv. bezpečných majetkových hodnot, do kterých může penzijní fond investovat, viz Zákon č. 42/1994 Sb., § 33.

V zájmu ochrany účastníků penzijního připojištění dovoluje zákon umístit penzijnímu fondu peněžní prostředky zejména do bezpečných státních dluhopisů, mezinárodních bankovních dluhopisů, komunálních obligací, hypotečních zástavních listů, podílových listů otevřených podílových fondů či movitých a nemovitých věcí, které představují záruku bezpečného uložení peněžních prostředků.

Peněžní prostředky mohou být dále uloženy na vkladových účtech, vkladních knížkách a na vkladech potvrzených vkladovým certifikátem nebo vkladním listem, a to

u banky nebo pobočky zahraniční banky na území ČR nebo u banky se sídlem na území členských států OECD, maximálně však do výše 10 % majetku penzijního fondu nebo 20 mil. korun. Limity jsou stanoveny i pro další operace a penzijní fondy jsou povinny se jimi, při svých investičních aktivitách, řídit. Dle zákona platí, že:

- hodnota cenných papírů vydaných jedním emitentem nesmí tvořit více než 10 % majetku penzijního fondu, s výjimkou státních a mezinárodních bankovních dluhopisů; v majetku fondu rovněž nesmí být více než 20 % z celkové jmenovité hodnoty cenných papírů vydaných jedním emitentem;
- celková hodnota movitých a nemovitých věcí nesmí překročit 10 % majetku penzijního fondu;
- nejméně 50 % majetku penzijního fondu musí být umístěno nebo uloženo do aktiv znějících na měnu, ve které jsou vyjádřeny závazky penzijního fondu vůči účastníkům.

Penzijnímu fondu je zákonem zakázáno nakupovat akcie jiného penzijního fondu a vydávat dluhopisy.

Převážnou část výnosů z investování musí penzijní fond použít pouze ve prospěch účastníků penzijního připojištění. Nejméně 5 % zisku fondu je na základě zákona přiděleno do rezervního fondu a maximálně 10 % může fond rozdělit ve prospěch akcionářů penzijního fondu. Zbývající část zisku je použita ve prospěch účastníků penzijního připojištění, a to jak těch, kteří si na své budoucí penze zatím platí příspěvky, tak i těch, kteří jsou již požívající penzí.

Skončí-li hospodaření penzijního fondu ztrátou, použije se ke krytí ztráty nerozdělený zisk z minulých let, rezervní fond a další fondy tvořené ze zisku. Pokud ani tyto zdroje nestačí, musí být ztráta kryta snížením základního kapitálu. Jeho hodnota však nesmí klesnout pod zákonnou hranici 50 mil. Kč.

Nejpozději do 3 měsíců po skončení pololetí a kalendářního roku je penzijní fond dle zákona povinen zveřejnit zprávy o hospodaření a přehled o umístění prostředků fondu. Tyto zprávy musí předložit i ČNB, Ministerstvu financí ČR a depozitáři.

2.7.4 Převedení prostředků do jiného penzijního fondu

Možnost převést finanční prostředky účastníka do jiného penzijního fondu, aniž by byl nějakým způsobem poškozen, plyne ze zákona o penzijním připojištění. Jak uvádí Příb (2010), účastník, jehož penzijní připojištění zaniklo a jemuž nevznikl nárok na penzi

či jinou dávku, má nárok na převedení příspěvků včetně státního příspěvku a svého podílu na výnosech hospodaření penzijního fondu do penzijního připojištění u jiného penzijního fondu, pokud s tím tento penzijní fond souhlasí. Požádá-li účastník o převedení prostředků je původní fond povinen uskutečnit tento převod do 3 měsíců ode dne zániku penzijního připojištění. K žádosti o převedení je vždy nutné přiložit souhlas nástupnického penzijního fondu.

2.8 Asociace penzijních fondů ČR

Asociace penzijních fondů ČR (dále jen APF ČR) je dobrovolné zájmové sdružení právnických osob, zejména penzijních fondů, založené dne 25. června 1996.

Členství v APF ČR je dobrovolné a má dvě formy. První formou je řádné členství, které je určeno penzijním fondům vzniklým na základě zákona. Řádné členství vzniká jednostranným přistoupením penzijního fondu. Druhou formou členství je členství přidružené, které je určeno pro právnické osoby, působící v oblastech navazujících na penzijní připojištění nebo s ním úzce souvisí. Přidružené členství vzniká na základě schválení žádosti o členství prezidiem APF ČR.

V únoru roku 2011 bylo v APF ČR registrováno 10 řádných členů, jejichž výčet je uveden v Příloze č. 1. V současné době jsou to všechny aktivní penzijní fondy působící na českém finančním trhu. Současně zde působí 3 přidružení členové, mezi které patří společnost Deloitte Advisory, s.r.o., firma KPMG Česká republika, s.r.o. a společnost Ernst & Young, s.r.o.

Pro efektivní dosažení cílů jsou Asociací penzijních fondů ČR zřízeny odborné komise v oblasti ekonomiky, legislativy, informatiky, provozní správy fondů, důchodové reformy, etiky, pojistné matematiky, PR aktivit a vnějších vztahů.

Základní činností APF ČR je:

- koordinovat, zastupovat, hájit a prosazovat společné zájmy členů;
- dbát na dodržování etiky vztahů mezi členy APF ČR a účastníky penzijního připojištění;
- propagovat penzijní připojištění;
- připomínkovat legislativní návrhy a jiná opatření, která se týkají zájmů penzijních fondů a iniciovat jejich změny;
- působit jako poradenské a informační centrum;
- podporovat a organizovat vzdělávací a vědeckou činnost;

- navazovat a rozvíjet styky s institucemi v zahraničí, podílet se na procesu přibližování podmínek penzijního připojištění ČR standardům Evropské unie;
- odstraňovat rozpory mezi členy APF ČR, organizovat odbornou, právní a věcnou součinnost při řešení procesů slučování, splývání a zániku penzijních fondů.

3 Indikátory hodnocení úrovně trhu s penzijním připojištěním

Pro stanovení úrovně, rozsahu, vývoje a významu trhu s penzijním připojištěním je využívána celá řada ukazatelů, které jsou vybírány takovým způsobem, aby byl trh hodnocen komplexně a byla přitom respektována jeho specifika.

Indikátory používané v této diplomové práci lze rozdělit do tří skupin. První skupinu tvoří indikátory hodnocení úrovně pojistného trhu, které jsou modifikovány pro potřeby penzijního připojištění, viz Příloha č. 2. Tyto indikátory lze rozčlenit na kvantitativní a kvalitativní. V upravené podobě lze použít pro hodnocení úrovně trhu s penzijním připojištěním především kvantitativní indikátory úrovně trhu. Mezi tyto ukazatele patří především ukazatel počtu penzijních fondů, počtu účastníků penzijního připojištění, přijatých příspěvků účastníků penzijního připojištění, vyplacených dávek z penzijního připojištění, počtu příjemců dávek, průměrné hodnoty příspěvků účastníků připadajících na jednu smlouvu o penzijním připojištění, průměrné výplaty dávek připadající na jednu smlouvu o penzijním připojištění a koncentrace trhu s penzijním připojištěním. Mezi indikátory kvalitativní patří zejména ukazatel škodovosti a ukazatel připojištěnosti.

Druhou skupinu indikátorů, sloužících k analýze penzijního připojištění, tvoří specifické ukazatele sledované Českou národní bankou a Ministerstvem financí České republiky. Mezi ně patří ukazatel objemu prostředků účastníků penzijního připojištění, celkové hodnoty spravovaných aktiv penzijních fondů, složení portfolia penzijních fondů, výsledku hospodaření penzijních fondů a způsobilosti krytí závazků vůči účastníkům penzijního připojištění.

Poslední, třetí, skupinu tvoří indikátory analyzované Asociací penzijních fondů ČR. Patří zde ukazatel podílu majetku penzijních fondů na HDP České republiky, ročního zhodnocení prostředků účastníků penzijního připojištění a průměrného ročního zhodnocení prostředků účastníků za období let 1995 – 2009.

3.1 Počet penzijních fondů

Pomocí ukazatele počtu penzijních fondů lze především usuzovat o vyspělosti a vývoji trhu s penzijním připojištěním, ale také o jeho regulaci ze strany státu. Ačkoliv je nabízen pouze jediný produkt, a to penzijní připojištění se státním příspěvkem, je konkurence také v tomto odvětví důležitá. Je tak zabezpečena dostatečná možnost volby

vhodného penzijního fondu. Navíc mohou z této situace plynout i další výhody, jako např. rozšířené a kvalitnější služby, slevy, věrnostní programy, apod.

Ze strany státu i ze strany klientů je žádoucí, aby se počet penzijních fondů v čase příliš neměnil. V souvislosti s tím, že se uvažuje s možností ustanovení penzijního připojištění jako povinného, by se dalo v budoucnu očekávat navýšení počtu penzijních fondů. Avšak podle současného návrhu důchodové reformy, kdy by mělo být jednou z podmínek vzniku a činnosti penzijního fondu počet klientů přesahující 50 tisíc, viz subkapitola 2.1.1, by nemělo být toto navýšení příliš pravděpodobné. Podle současného ministra financí je optimální, aby se na českém trhu s penzijním připojištěním vyskytovalo maximálně 12 silných penzijních fondů.

3.2 Počet účastníků penzijního připojištění

Pomocí indikátoru počtu účastníků penzijního připojištění je sledován vývoj počtu účastníků penzijního připojištění se státním příspěvkem. Obecně lze stanovit, že zvyšující se počet účastníků penzijního připojištění, lze považovat pro daný trh s penzijním připojištěním za pozitivní. Vyšší počet připojištěných může rovněž představovat určitou záruku stability a ekonomické vyrovnanosti a signalizovat, že čím dál více lidí důvěřuje sektoru penzijních fondů a je ochotno svěřit mu své prostředky, což je vzhledem k předchozím zkušenostem s dřívější podobou fondů velice příznivé a žádoucí.

Vzhledem k povaze penzijního připojištění lze říci, že tento ukazatel je totožný s ukazatelem počtu uzavřených pojistných smluv. Důvodem je zejména možnost uzavřít pouze jednu smlouvu o penzijním připojištění se státním příspěvkem, neboť na každé smlouvě o penzijním připojištění je vždy uvedeno rodné číslo účastníka, na které je následně uplatňován státní příspěvek.

V rámci tohoto ukazatele bude rovněž analyzována věková struktura účastníků penzijního připojištění. Zejména mladí lidé by si měli uvědomit, vzhledem k nejisté budoucnosti důchodového systému, potřebu dodatečného zajištění na stáří. I z pohledu penzijních fondů je bezpochyby žádoucí co nejnižší věk účastníků penzijního připojištění, neboť tak mají příspěvky svých účastníků dlouhodobě k dispozici. A naopak je pro penzijní fondy nevýhodné, pokud největší podíl připojištěných osob tvoří lidé blízcí se důchodovému věku, protože se dá očekávat, že budou požadovat vyplácení renty ihned po uplynutí minimální stanovené pojištěné doby.

3.3 Přijaté příspěvky účastníků penzijního připojištění

Výše přijatých příspěvků účastníků penzijního připojištění je významným kvantitativním ukazatelem představujícím konečnou výši, kterou hradí účastníci penzijního připojištění jednotlivým penzijním fondům na základě sjednané pojistné smlouvy. Příspěvek účastníka se přitom může skládat, jak už bylo uvedeno v teoretické části práce, z několika plateb od různých subjektů. Obecně se rozlišují dva příspěvky, a to příspěvek placený samotným účastníkem a příspěvek placený třetí osobou, kterou může být zaměstnavatel, rodič, manžel/ka, apod. Na tyto jednotlivé příspěvky pak mohou navazovat různé podoby státní podpory, jako státní příspěvek, příp. daňové úlevy.

Výše přijatých příspěvků každého účastníka je individuální, avšak musí být minimálně taková, aby zakládala nárok na státní příspěvek, tedy v současné době je to 100 Kč měsíčně. Podle výše placeného měsíčního příspěvku účastníka penzijního připojištění se odvíjí měsíční příspěvek státu, který může dosáhnout maximální výše 150 Kč. Podmínkou pro vyplacení tohoto maximálního státního příspěvku je sjednání pojistné smlouvy s měsíčním příspěvkem účastníka ve výši 500 Kč a více.

Výše sjednaného měsíčního příspěvku každého účastníka se odvíjí vždy od jeho aktuální finanční a rodinné situace, věku, atd. Zároveň zde působí i řada makroekonomických faktorů, mezi které se řadí výkonnost ekonomiky, průměrná a minimální výše mzdy, daňové zatížení, nezaměstnanost, apod. Proto je možné placení příspěvků v průběhu trvání připojištění přizpůsobit, tedy snížit, zvýšit nebo zažádat o přerušení či odklad placení. Účastník však nemůže platit příspěvek současně na penzijní připojištění u více penzijních fondů, viz. druhá kapitola diplomové práce.

3.4 Vyplacené dávky z penzijního připojištění

Výplatou se v případě penzijního připojištění rozumí peněžité plnění ze strany penzijního fondu vůči účastníkovi penzijního připojištění na základě uzavřené pojistné smlouvy. Pro penzijní připojištění je charakteristické, že se jedná o tzv. individuální model rizika, což znamená, že k výplatě tzv. dávek dochází vždy, avšak jejich výše a čas výplaty je pro každého účastníka odlišný. Kromě různých druhů penzí je možné čerpat peněžní prostředky penzijního připojištění i ve formě jednorázového vyrovnání či odbytného. Tyto jednotlivé formy výplat jsou blíže specifikovány v první, teoretické části práce. Ukazatelem výše vyplacených dávek z penzijního připojištění tedy získáme přehled o tom,

kolik bylo vyplaceno na dávkách penzijními fondy v jednotlivých letech. Přičemž budeme brát v úvahu nejen dávky starobní, pozůstalostní, výsluhové a invalidní penze, ale také vyplacenou výši jednorázového vyrovnání a odbytného. Ministerstvo financí do tohoto ukazatele zahrnuje rovněž částky, které jsou předmětem dědického řízení, v případě, že ve smlouvě o penzijním připojištění nebyla stanovena oprávněná osoba a také částky náležící oprávněným dědicům, uvedeným ve smlouvě, ve formě odbytného či pozůstalostní penze.

Výše vyplacených penzí je ovlivněna zejména výší příspěvku účastníka, příp. třetích osob, výší příspěvku státu, průměrným ročním zhodnocením vložených prostředků účastníka penzijním fondem, ale také dobou trvání penzijního připojištění, apod. Na objemu vyplacených dávek se však dlouhodobě nejvíce podílí jednorázové vyrovnání z penzijního připojištění. Což je převážně projevem až příliš racionální úvahy účastníků penzijního připojištění v ČR, kteří se řídí zásadou: „co je doma, to se počítá“ a raději si své prostředky vyberou najednou. Díky tomu vznikla pověst penzijního připojištění jako systému státem velmi dobře, až marnotratně dotovaného krátkodobého spoření, která přetrvává v podstatě dodnes, viz Šulc (2004).

3.5 Počet příjemců dávek z penzijního připojištění

V případě standardního průběhu penzijního připojištění dochází po uplynutí sjednané doby k výplatě peněžního plnění ze strany penzijního fondu vůči účastníkovi. Tradičně jsou dávky vypláceny osobě, která uzavřela smlouvu o penzijním připojištění. Výjimkou je penze pozůstalostní a odbytné, kdy má účastník možnost určit ve smlouvě komu případně pozůstalostní penze a komu vznikne nárok na odbytné, pro případ své smrti. V takovém případě je vyplacena penze, příp. odbytné, tzv. obmyšlené osobě. Všechny formy dávek z penzijního připojištění, jsou penzijními fondy vypláceny jen na základě žádostí oprávněných osob.

Počet příjemců dávek se každoročně mění a je závislý na mnoha faktorech, např. na počtu uzavřených smluv o penzijním připojištění se státním příspěvkem či na dané situaci na finančním trhu. Vzhledem k současnému vývoji na trhu s penzijním připojištěním lze předpokládat, že počet příjemců jednotlivých penzí bude mít v čase rostoucí tendenci. V případě jednorázového vyrovnání a odbytného se dá očekávat, že vzhledem k nové legislativní úpravě přijaté v polovině roku 2009, která umožňuje zpoplatnit převody a předčasná ukončení smluv penzijního připojištění, dojde

v následujících letech k poklesu sumy u těchto forem vyplacení dávek z penzijního připojištění.

3.6 Průměrné příspěvky účastníků připadající na jednu smlouvu o penzijním připojištění

Prostřednictvím indikátoru průměrné hodnoty příspěvků účastníků připadající na jednu smlouvu o penzijním připojištění lze vyjádřit, jak se mění výše měsíčního příspěvku účastníka penzijního připojištění připadající na jednu smlouvu o penzijním připojištění se státním příspěvkem v jednotlivých letech. Tento ukazatel se tedy stanoví jako poměr mezi měsíčními příspěvky účastníků penzijního připojištění v daném roce a počtem uzavřených smluv o penzijním připojištění, viz vzorec (3.1). Přičemž počet smluv je totožný s počtem účastníků penzijního připojištění. Důvodem je, jak už bylo řečeno, zejména možnost uzavřít pouze jednu smlouvu o penzijním připojištění se státním příspěvkem.

Výsledné hodnoty jsou značně ovlivňovány vývojem obou těchto samostatných ukazatelů. Například, pokud dochází k uzavírání menšího počtu smluv s vyššími stanovenými příspěvky účastníků, je hodnota tohoto ukazatele zpravidla vyšší a naopak.

$$\text{Průměrný příspěvek} = \frac{ZPÚ}{PS}, \quad (3.1)$$

kde $ZPÚ$ představují zaplacené příspěvky účastníků penzijního připojištění a PS je počet smluv o penzijním připojištění uzavřených za dané období.

V rámci tohoto indikátoru je v čase zjišťována nejen průměrná měsíční výše vlastních příspěvků účastníků, tedy bez příspěvků zaměstnavatele, ale také průměrná měsíční výše státního příspěvku na penzijní připojištění. U obou těchto druhů průměrných měsíčních příspěvků je v čase žádoucí rostoucí trend, který signalizuje vzrůstající význam trhu s penzijním připojištěním. Například, pokud poroste ukazatel průměrného měsíčního vlastního příspěvku účastníků, může to znamenat, že stále více lidí si uvědomuje alarmující situaci veřejných financí a potřebu vlastního zajištění v postproduktivním věku. V optimálním případě by mělo docházet k navýšení obou dílčích ukazatelů, avšak zaplacené příspěvky účastníků penzijního připojištění by měly růst rychlejším tempem.

3.7 Průměrná výplata dávek připadající na jednu smlouvu o penzijním připojištění

Ukazatel průměrné výplaty dávek připadající na jednu smlouvu o penzijním připojištění udává průměrnou částku, která byla za dané období vyplacena penzijními fondy, připadající na jednu uzavřenou smlouvu o penzijním připojištění se státním příspěvkem. Stejně jako v předchozím případě jedná se také zde o ukazatel, který se skládá ze dvou samostatných indikátorů, viz vzorec (3.2). I v tomto případě je tedy výsledná hodnota ovlivněna jejich dosahovanou výší.

$$VD_{\phi} = \frac{VVD}{PS}, \quad (3.2)$$

kde VP_{ϕ} představuje průměrnou výplatu dávek připadající na jednu smlouvu o penzijním připojištění a VVD je výše vyplacených dávek z penzijního připojištění.

U životního a neživotního pojištění je žádoucí klesající trend průměrného pojistného plnění na jednu pojistnou smlouvu, který do jisté míry svědčí o snižující se škodovosti, což je bezesporu příznivé jak pro pojištěné osoby, tak především pro jednotlivé pojistitele. V případě penzijního připojištění není klesající trend reálný, jelikož ke "škodě" dochází ve všech případech. Pro daný trh s penzijním připojištění je tedy nejlepší, pokud hodnota tohoto ukazatele bude v čase stabilní. Je třeba konstatovat, že oba dílčí indikátory obsažené v ukazateli průměrná výplata dávek připadající na jednu smlouvu o penzijním připojištění jsou na sobě vzájemně závislé, proto lze očekávat, že s rostoucím počtem uzavřených smluv o penzijním připojištění poroste i výše vyplacených dávek z penzijního připojištění.

3.8 Koncentrace trhu s penzijním připojištěním

Jedním z významných ukazatelů, kterým lze hodnotit úroveň trhu s penzijním připojištěním, je koncentrace trhu s penzijním připojištěním. Jedná se o velmi důležitý a ČNB sledovaný ukazatel, který hodnotí koncentraci trhu s penzijním připojištěním v České republice dle celkových prostředků účastníků penzijního připojištění.

Indikátor koncentrace trhu s penzijním připojištěním v podstatě udává ucelený přehled o podílech penzijních fondů na celkových prostředcích účastníků evidovaných v pasivech penzijních fondů.

S ohledem na relativně vysoký počet pojišťoven na českém pojistném trhu jsou v rámci životního a neživotního pojištění sledovány podíly pěti, deseti a případně také patnácti největších pojišťoven. Na trhu s penzijním připojištěním však zpravidla nepůsobí tak vysoký počet penzijních fondů. Z tohoto důvodu jsou orgánem dohledu sledovány podíly pouze tří, pěti a sedmi penzijních fondů na celkových prostředcích účastníků penzijního připojištění. Tyto poměry koncentrace trhu s penzijním připojištěním jsou zachovány rovněž pro tuto diplomovou práci.

3.9 Připojištěnost

Jedním ze základních indikátorů v oblasti pojišťovnictví je ukazatel pojištěnosti, který hodnotí úroveň a rozsah pojistného trhu. Tento kvalitativní ukazatel je velmi často používán ke komparaci s jinými pojistnými trhy jednotlivých zemí. Název ukazatele pojištěnosti je charakteristický pro oblast životního a neživotního pojištění. S ohledem na specifický charakter penzijního připojištění je však vhodné použít spíše modifikovaný název. Mohlo by se jednat např. o ukazatel míry zapojení účastníků v zemi či ukazatel připojištěnosti. V diplomové práci bude pro tento ukazatel nadále využíván název připojištěnost.

Ukazatel připojištěnosti v penzijním připojištění je stanoven jako procentní podíl celkového objemu prostředků účastníků penzijního připojištění k výši hrubého domácího produktu dané země v běžných cenách.

$$\text{Připojištěnost} = \frac{P\acute{U}}{HDP_{b.c.}}, \quad (3.3)$$

kde $P\acute{U}$ jsou prostředky účastníků penzijního připojištění a $HDP_{b.c.}$ je hrubý domácí produkt ČR v běžných cenách.

Pro daný trh s penzijním připojištěním je, stejně jako je tomu v oblasti pojišťovnictví, žádoucí, aby hodnoty tohoto ukazatele byly co možná nejvyšší a v čase rostly. Hodnoty ukazatele připojištěnosti jsou ovlivňovány širokou škálou faktorů, mezi které patří zejména ekonomická úroveň dané země, sociální politika státu, přístup státu a veřejnosti ke komerčnímu pojištění a v neposlední řadě také důchodový systém platný v dané zemi.

3.10 Škodovost

Stejně jako v předchozím případě, také u ukazatele škodovosti by mohl být název pro oblast penzijního připojištění modifikován, neboť na rozdíl od životního a neživotního pojištění, dochází u penzijního připojištění ke „škodě“ vždy. Do jisté míry lze uvažovat o názvu „Výplatní poměr dávek“, avšak vzhledem k tomu, že tento název plně nevystihuje obsahovou náplň tohoto indikátoru, bude ponechán původní název, který je využíván v oblasti pojišťovnictví, tedy škodovost.

Ukazatel škodovosti je vypočten jako procentní podíl výše vyplacených dávek a objem prostředků účastníků penzijního připojištění, viz vzorec (3.4).

$$\text{Škodovost} = \frac{VVD}{P\dot{U}} \cdot 100. \quad (3.4)$$

Výsledná hodnota v podstatě prezentuje skutečnost, jak vyplacené dávky zatíží 1 Kč prostředků účastníků. Pokud by škodovost dosahovala hodnoty 100 %, penzijní fondy by všechny prostředky účastníků penzijního připojištění okamžitě použily na výplatu dávek. Z pohledu penzijních fondů je tedy žádoucí co nejnižší hodnota ukazatele škodovosti.

Klíčovým faktorem správného výpočtu škodovosti je korektní určení časového horizontu pro výplatu dávek i pro zaplacené příspěvky účastníků penzijního připojištění. V zájmu poskytovatelů penzijního připojištění je vždy snižovat škodovost a tím zabezpečovat dostatečnou rentabilitu penzijního připojištění. Proto by měla být pro hodnotu škodovosti stanovena určitá optimální úroveň.

3.11 Objem prostředků účastníků penzijního připojištění

Ukazatel objemu prostředků účastníků penzijního připojištění je tvořen veškerými prostředky účastníků penzijního připojištění evidovanými penzijními fondy na individuálních účtech účastníků. V souhrnné rozvaze penzijních fondů jsou tyto prostředky zachycovány na straně pasiv. Někdy je použito označení „závazky z příspěvků“. Konkrétně jsou mezi prostředky účastníků penzijního připojištění zahrnuty příspěvky účastníků, státní příspěvky, prostředky pro výplatu penzí, výnosy z příspěvků účastníků, nepřirazené příspěvky účastníků penzijního připojištění a závazky z přiznaných nevyplacených dávek jednorázových plnění.

Tento indikátor je velmi často používán pro výpočet dalších ukazatelů, zejména kvalitativních, mezi které řadíme ukazatel pojištěnosti a škodovosti. Dle výše prostředků účastníků evidovaných v pasivech penzijních fondů lze také sledovat koncentraci trhu s penzijním připojištěním. Tento ukazatel je předmětem samostatného zkoumání v rámci subkapitoly 3.8.

3.12 Celková hodnota spravovaných aktiv

Ukazatel celkové hodnoty spravovaných aktiv je významným ukazatelem, který je sledován zejména k posouzení stability trhu s penzijním připojištěním. Potencionální klienti by se při výběru nejvhodnějšího penzijního fondu měli zaměřit především na celkovou hodnotu spravovaných aktiv jednotlivých penzijních fondů. Je tedy požadována co nejvyšší hodnota celkových aktiv penzijních fondů, která poskytuje dostatečné záruky všem účastníkům penzijního připojištění. Tento ukazatel lze tedy řadit mezi základní parametry stability trhu s penzijním připojištěním.

K aktivům penzijních fondů patří zejména pokladní hotovost a vklady u centrální banky, pohledávky za bankami, družstevními záložnami a nebankovními subjekty, dluhové cenné papíry, akcie, podílové listy a ostatní podíly a účasti. Dále sem řadíme dlouhodobý hmotný a nehmotný majetek, pohledávky z upsaného základního kapitálu a v neposlední řadě náklady a příjmy příštích období.

Přestože v subkapitole 3.8 je uvedeno, že bude sledována koncentrace trhu s penzijním připojištěním dle celkových prostředků účastníků penzijního připojištění, je v rámci tohoto ukazatele pro úplnost sledována také koncentrace trhu s penzijním připojištěním dle výše celkových aktiv, jako jeden z ukazatelů analyzovaných Českou národní bankou. Ta zjišťuje procentní podíl tří, pěti a sedmi největších penzijních fondů v České republice na celkových aktivech, který bude zachován i pro tuto diplomovou práci.

3.13 Složení portfolia penzijních fondů

Mezi další analyzované ukazatele Českou národní bankou patří ukazatel složení portfolia penzijních fondů. Jak už bylo uvedeno v teoretické části práce, peněžní prostředky shromážděné penzijním fondem musí být umísťovány s odbornou péčí tak, aby

byla zaručena bezpečnost, kvalita, rentabilita a likvidita skladby finančního umístění jako celku. Česká národní banka proto sleduje i složení portfolií jednotlivých penzijních fondů.

Investiční politika penzijních fondů je, zejména kvůli jejich povinnosti dosahovat nezáporného nominálního zhodnocení, výrazně konzervativní. Nebývá investováno do rizikovějších investičních nástrojů, které sice v dlouhodobém horizontu, typickém pro penzijní připojištění, vykazují mnohem vyšších výnosů, nicméně jejich volatilita nemusí zaručovat požadované kladné roční zhodnocení. Dalším důvodem konzervativního investování penzijních fondů je svázání majetku akcionářů fondů a účastníků, neboť při dosažení záporného výnosu musí akcionáři vyrovnávat ztráty ze svého majetku.

Peněžní prostředky shromážděné penzijním fondem mohou být investovány zejména do dluhopisů, jejichž emitentem je členský stát OECD nebo centrální banka tohoto státu, Evropská investiční banka, Evropská banka pro obnovu a rozvoj nebo Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj nebo jiná mezinárodní finanční instituce, jejíž je ČR členem. Mezi další instrumenty se řadí zejména podílové listy otevřených podílových fondů; cenné papíry, s nimiž se obchoduje na regulovaném trhu země OECD; movité věci představující záruku bezpečného uložení peněžních prostředků či nemovitosti sloužící zcela nebo převážně k podnikání nebo bydlení.

Rovněž je uzákoněna řada limitů pro investování do jednotlivých instrumentů.

Díky tomuto ukazateli je možné také hodnotit úroveň investování českých penzijních fondů ve srovnání se zahraničními penzijními fondy.

3.14 Výsledek hospodaření penzijních fondů

Dalším důležitým indikátorem hodnocení úrovně trhu s penzijním připojištěním je výsledek hospodaření penzijních fondů. Při úspěšném investování dosahují penzijní fondy zisku. Nejméně 5 % zisku je na základě zákona přiděleno do rezervního fondu a maximálně 10 % připadá akcionářům penzijních fondů. Zbývající část zisku je použita ve prospěch účastníků. Výše zisku by tedy měla být v čase rostoucí, přinejhorším stabilní.

Podle zákona nesmí penzijní fondy vykazovat záporný výsledek hospodaření. Případnou ztrátu musí krýt z nerozděleného zisku minulých let, rezervního fondu nebo snížením základního kapitálu, viz teoretická část diplomové práce.

Z výše uvedeného vyplývá, že výsledek hospodaření je významným ukazatelem stability penzijních fondů a poskytuje signály o jejich hospodaření. Tyto signály jsou důležité zejména pro klienty, neboť, jak už bylo uvedeno, od dosažených hospodářských

výsledků se odvíjí podíly na výnosech hospodaření penzijních fondů připisné účastníkům penzijního připojištění.

3.15 Způsobilost krytí závazků vůči účastníkům penzijního připojištění

ČNB se při svých analýzách sektoru penzijního připojištění zaměřuje také na ukazatele tzv. způsobilosti krytí závazků vůči účastníkům penzijního připojištění. Tento indikátor má větší vypovídací schopnost než např. dosahování trvale kladné hodnoty vlastního kapitálu, neboť zohledňuje vedle negativního dopadu oceňovacích rozdílů i negativní dopad nákladů příštích období. Ty v podstatě představují časově odložené provizní náklady, které zatíží výnosy příštích let.

Ukazatel způsobilosti krytí závazků vůči účastníkům penzijního připojištění se vypočítá jako podíl celkových aktiv, která jsou očištěna od nákladů příštích období, vůči celkovým prostředkům účastníků, viz vzorec (3.5). Jedná se tedy o jakýsi potenciál volného kapitálu penzijních fondů ve vztahu k finančním prostředkům evidovaným ve prospěch účastníků penzijního připojištění, přičemž se jedná o relativní vyjádření.

$$ZKZ = \left[\frac{(\sum A - NPO)}{PÚ} - 1 \right] \cdot 100 = \left[\frac{\text{reálná hodnota aktiv}}{PÚ} - 1 \right] \cdot 100, \quad (3.5)$$

kde ZKZ znamená způsobilost krytí závazků vůči účastníkům penzijního připojištění a NPO představují náklady příštích období.

Tento významný ekonomický ukazatel by se dal zjednodušeně přirovnat ke kapitálové přiměřenosti. Bývá často využíván k hodnocení solventnosti jednotlivých penzijních fondů. Je-li výsledkem kladné číslo, tzn. že reálná hodnota aktiv je vyšší než závazky fondu vůči klientům, lze daný fond považovat za solventní a naopak. Je tedy žádoucí, by ukazatel způsobilosti krytí závazků vůči účastníkům penzijního připojištění byl kladný a co možná nejvyšší.

3.16 Podíl majetku penzijních fondů na HDP České republiky

O významu sektoru penzijního připojištění svědčí i jeho rostoucí podíl majetku penzijních fondů na hrubém domácím produktu. Podle České národní banky se sice jedná o poměr dvou ekonomicky nesouměřitelných ukazatelů, tedy jednoho tokového a druhého stavového, nicméně podle ní má tento vztah vysokou vypovídací schopnost, kdy růst

tohoto ukazatele může svědčit o silicím postavení penzijního připojištění na českém kapitálovém trhu. Je tedy žádoucí, aby podíl majetku penzijních fondů na HDP České republiky byl co možná nejvyšší a v čase rostl.

Tento ukazatel se vypočítá jako poměr celkové hodnoty spravovaných aktiv všech aktivně působících penzijních fondů na území ČR k hrubému domácímu produktu ČR v běžných cenách.

$$\text{Celková aktiva PF} = \frac{\sum A_{PF}}{HDP_{b.c.}}, \quad (3.6)$$

kde $\sum A_{PF}$ představuje celkovou hodnotu aktiv penzijních fondů a $HDP_{b.c.}$ je hrubý domácí produkt ČR v běžných cenách.

3.17 Zhodnocení prostředků účastníků penzijního připojištění

Trh s penzijním připojištěním lze analyzovat také prostřednictvím ukazatele zhodnocení prostředků účastníků penzijního připojištění, který představuje procentní hodnotu připisanou účastníkům penzijního připojištění jednotlivými penzijními fondy v daném roce. Pro daný sektor je vhodné, aby trend byl v čase rostoucí. Tato skutečnost činí pro potenciální účastníky penzijního připojištění atraktivní.

Zhodnocení prostředků účastníků lze sledovat za trh jako celek a rovněž samostatně pro jednotlivé penzijní fondy. V tomto případě může být ukazatel důležitým parametrem při výběru penzijního fondu.

Penzijní fondy mají striktní pravidla, podle kterých musí při připisování zhodnocení ve prospěch účastníků penzijního připojištění postupovat. Mezi účastníky musí rozdělit zhruba 85 % zisku a mohou připsat i více. Nominální zhodnocení příspěvků účastníků nesmí být záporné. Výsledky, kterých je dosahováno, však mohou být nevyvážené a bývají ovlivňovány stavem a vývojem ekonomiky. Může tedy dojít ke skokovému navýšení či snížení a výsledky v daném roce tedy nemusí odpovídat dlouhodobému trendu, který fond či celý trh vykazoval v minulosti. Tento problém lze eliminovat prostřednictvím ukazatele průměrného ročního zhodnocení, který je popsán níže.

3.18 Průměrné zhodnocení prostředků účastníků

Ukazatel průměrného ročního zhodnocení prostředků účastníků rovněž posuzuje míru zhodnocení vložených prostředků jednotlivých účastníků penzijního připojištění. Je zde však sledováno průměrné roční zhodnocení prostředků účastníků penzijního připojištění za delší časovou řadu, konkrétně za období let 1995 až 2009. Tímto přístupem dochází k eliminaci nedostatku, který může vzniknout skokovým vývojem zhodnocení v určitém roce.

Nejprve jsou vypočteny průměrné hodnoty ročního zhodnocení příspěvků účastníků od roku 1995 do roku 2009 u jednotlivých aktivně působících penzijních fondů. Následně je hodnoceno průměrné roční zhodnocení příspěvků účastníků z pohledu trhu.

Pro klienty je výhodnější sledovat tento dlouhodobý trend vývoje zhodnocení účastnických příspěvků než jeho absolutní roční hodnotu. Jako příklad lze uvést nedávnou finanční krizi, která ovlivnila finanční sféru a tudíž také oblast penzijního připojištění.

4 Analýza trhu s penzijním připojištěním v České republice

V této části diplomové práce je provedena analýza za pomoci jednotlivých indikátorů, popsaných v předcházející kapitole. Následně je pomocí těchto ukazatelů hodnocena úroveň trhu s penzijním připojištěním v rámci České republiky.

4.1 Počet penzijních fondů

Jak již bylo zmíněno, penzijní připojištění se státním příspěvkem funguje v České republice od roku 1994. V tomto roce obdržely první penzijní fondy licence k poskytování penzijního připojištění se státním příspěvkem v ČR. Zákonné podmínky pro vstup na trh penzijního připojištění byly poměrně liberální. V podstatě stačilo složit základní kapitál ve výši 20 mil. Kč a splnit nezbytné administrativní formality. Proto v období od září 1994 do prosince 1996 udělilo Ministerstvo financí ČR v součinnosti s Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR postupně povolení ke vzniku 46 penzijním fondům. Dva fondy však nikdy svou činnost nezahájily. Na trhu tak aktivně působilo 44 poskytovatelů penzijního připojištění. Brzy se však ukázalo, že proti takto rozsáhlé nabídce služeb penzijního připojištění nestojí dostatečně masivní poptávka občanů, a to i přesto, že zájem o penzijní připojištění byl v prvních dvou letech mimořádně vysoký. Proto od roku 1997 docházelo k postupné koncentraci trhu penzijního připojištění, a to formou likvidací a fúzí.

Do konce roku 2001 skončilo v likvidaci celkem 12 penzijních fondů. Jejich podíl na trhu byl však malý. Od roku 2002 nebyl státní dozor nucen přijmout žádné rozhodnutí o likvidaci. Snížení počtu operátorů z původních 46, bylo tedy především důsledkem proběhlých fúzí.

Posledním penzijním fondem, který získal licenci k poskytování penzijního připojištění se státním příspěvkem, byl v roce 2007 AEGON Penzijní fond, a.s.

Vývoj počtu aktivně působících penzijních fondů od vzniku penzijního připojištění je zachycen v následující tabulce.

Tab. 4.1 Vývoj počtu penzijních fondů

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Počet penzijních fondů v ČR	44	44	38	29	22	19	14	13

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Počet penzijních fondů v ČR	12	11	11	11	11	10	10	10

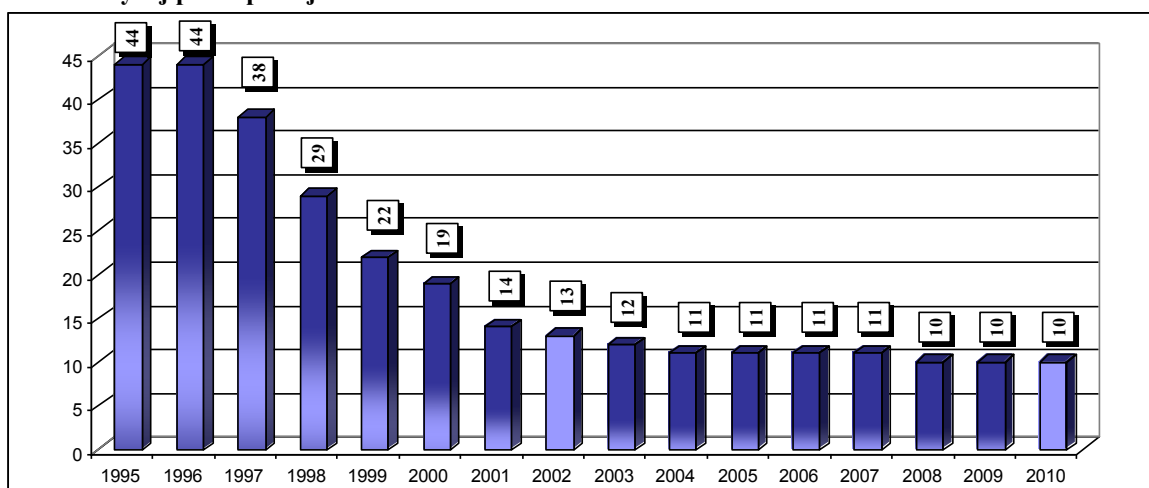
Zdroj: APF ČR, MF

Z tabulky 4.1 je zřejmé, že se počet penzijních fondů, působících na českém trhu, od roku vzniku penzijního připojištění v ČR, neustále snižuje. Tento trend však nebyl doprovázen většími finančními otřesy. V drtivé většině případů docházelo ke změně majitele a k fúzím čistě na základě podnikatelských rozhodnutí majitelů. Dochází tak k větší stabilizaci finančního sektoru. Snižují se nejen náklady, ale také je možný další růst výnosů určených účastníkům penzijního připojištění.

V současnosti působí na našem území 10 penzijních fondů. Jedná se o relativně nízký počet, zejména vzhledem k počátkům penzijního připojištění v České republice, avšak vzhledem k vývoji a současné podobě penzijního připojištění je tento počet zcela dostačující.

Následuje grafické znázornění vývoje počtu penzijních fondů od vzniku penzijního připojištění v České republice.

Graf 4.1 Vývoj počtu penzijních fondů

Zdroj: vlastní zpracování dle údajů APF ČR, MF a ČSÚ

V grafu 4.1 je zachyceno razantní snížení počtu penzijních fondů v prvních letech a následná stabilizace, která je patrná zejména od roku 2002. Od roku 2008 disponuje povolením k činnosti 10 penzijních fondů. Ve většině případů se jedná o fondy, které spadají pod velké pojišťovací či bankovní společnosti, viz Příloha č. 3. V této příloze lze najít také banky vykonávající funkce depozitářů pro jednotlivé aktivně působící penzijní fondy. Údaje o akcionářské struktuře a depozitářích fondů mohou být považovány za pomocné ukazatele, které mohou ovlivnit nejen stabilitu daného penzijního fondu, ale také rovnováhu celého trhu s penzijním připojištěním.

4.2 Počet účastníků penzijního připojištění

Od počátku existence penzijního připojištění se každým rokem zvyšuje počet jeho účastníků. V roce 2009 bylo dle Českého statistického úřadu (dále jen ČSÚ) evidováno 4 914 tis. ekonomicky aktivních osob při počtu 10,5 mil. obyvatel ČR. Ve stejném roce činil počet účastníků penzijního připojištění 4 395 tis. osob, viz Tab. 4.2. Z výše uvedeného vyplývá, že v roce 2009 bylo u nás penzijně připojištěno 68 % ekonomicky aktivních obyvatel bez zápočtu penzijně připojištěných nad 60 let, kteří tvoří cca 24 % z celkového počtu spořicích, viz graf 4.3. Vývoj počtu účastníků penzijního připojištění je zobrazen v následující tabulce.

Tab. 4.2 Vývoj počtu účastníků penzijního připojištění (v tis.)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Účastníci	1 290	1 564	1 637	1 740	2 066	2 298	2 534	2 621

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Účastníci	2 740	2 964	3 280	3 594	3 936	4 207	4 395	4 528

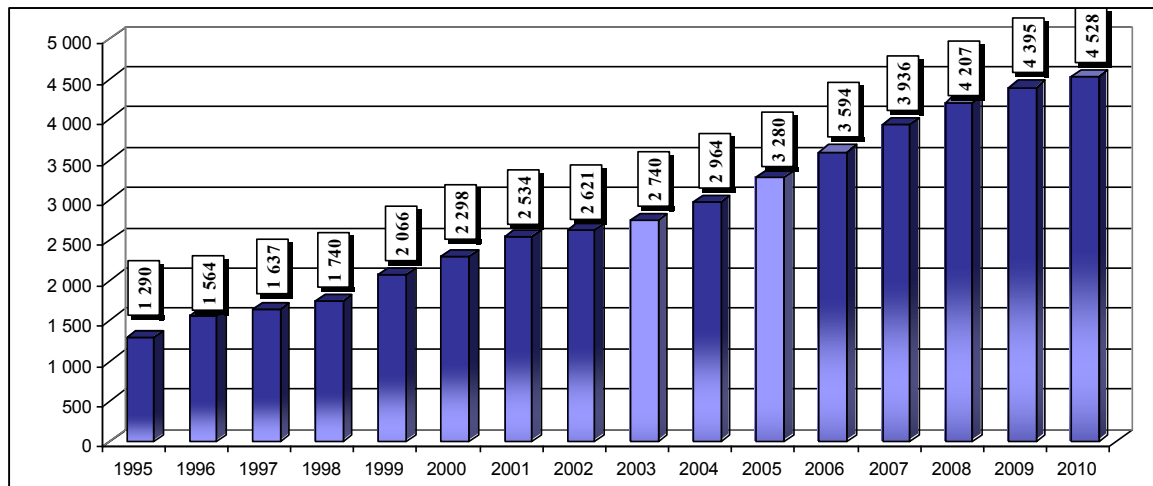
Zdroj: ČNB, MF

Z tabulky je zřejmé, že v České republice počet účastníků penzijního připojištění neustále přibývá. Zprvu zájem o uzavření smlouvy o penzijním připojištění rostl velmi rychle, neboť na trhu bylo mnoho potencionálních účastníků a tak šlo především o to, jak efektivně nastaví penzijní fondy své reklamní kampaně a motivační programy. První vlna masového zájmu o připojištění pokrývala období zhruba od podzimu 1994, kdy bylo účastníků okolo 200 tis., do jara 1996. To už se počet účastníků pohyboval kolem 1,5 mil. osob. V průměru docházelo k růstu o 70 tisíc osob měsíčně. Poté byl trh v zásadě stabilizován, o čemž svědčí fakt, že přírůstek připojištěných účastníků byl v průměru jen 8 tisíc osob měsíčně. Druhá, zhruba stejně dlouhá, vlna přišla po novele zákona č. 170/1999 Sb., která přinesla pro nové smlouvy jak valorizaci státního příspěvku, tak daňové úlevy.

K 31. 12. 2010 činil počet neukončených penzijních připojištění celkem 4,53 mil. Jejich počet se oproti konci roku 2009 zvýšil o 133 tis., což představuje 3% nárůst. Pokračuje tedy růstový trend počtu účastníků penzijního připojištění. Avšak tempo růstu je pomalejší než v předchozích letech, o čemž svědčí i počet nově uzavřených smluv o penzijním připojištění, který za rok 2010 dosáhl počtu 495 tis., což je o více než 29 tis. smluv méně než v roce 2009.

V grafu 4.2 je patrný nárůst počtu účastníků všech penzijních fondů v každém dalším roce.

Graf 4.2 Vývoj počtu účastníků penzijního připojištění (v tis.)

Zdroj: vlastní zpracování dle údajů ČNB, MF

Jak už bylo zmíněno, k 31. 12. 2010 bylo na penzijním připojištění v České republice účastno více než 4,5 milionů osob. Tuto hodnotu však nemůžeme vzhledem k celkovému počtu obyvatel starších 18 let, který dle ČSÚ v roce 2009 činil 8 660 tis. lidí, považovat za příliš vysokou. Avšak je třeba vzít v úvahu, že poměrně vysoká část těchto lidí není schopná či natolik finančně zdatná, aby se touto formou postarala o své finanční zajištění na stáří.

Velmi často je také analyzována věková struktura účastníků penzijního připojištění. Pro kompletní rozbor jsou účastníci rozděleni podle věkové struktury do pěti kategorií, viz Tab. 4.3.

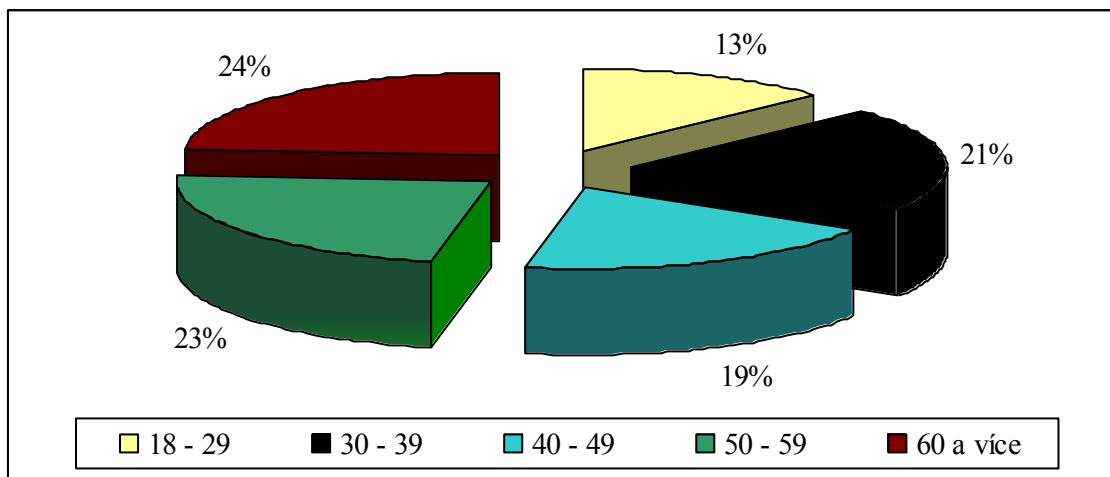
Tab. 4.3 Věkové složení účastníků PP (v %, tis. osob)

Věk	2005		2006		2007		2008		2009	
	%	počet osob (v tis.)	%	počet osob (v tis.)	%	počet osob (v tis.)	%	počet osob (v tis.)	%	počet osob (v tis.)
18 - 29	11,63	381,46	12,60	452,84	12,63	497,12	12,70	534,29	12,61	570,98
30 - 39	18,35	601,88	19,09	686,09	19,98	786,41	20,60	866,64	21,11	955,86
40 - 49	21,50	705,20	20,46	735,33	19,74	776,97	19,20	807,74	19,10	864,85
50 - 59	28,38	930,86	26,91	967,15	25,31	996,20	24,20	1 018,09	22,94	1 038,72
60+	20,14	660,59	21,38	768,40	22,32	878,52	23,40	984,44	24,23	1 097,13

Zdroj: vlastní zpracování dle údajů APF ČR

Z důvodu, že tento ukazatel nepatří, v rámci této diplomové práce, mezi hlavní analyzované indikátory úrovně trhu s penzijním připojištěním, je v grafu 4.3 zachycena průměrná věková struktura účastníků penzijního připojištění se státním příspěvkem pouze za rok 2009.

Graf 4.3 Průměrná věková struktura účastníků v roce 2009 (v %)

Zdroj: vlastní zpracování dle údajů APF ČR

Ideální je začít spořit na důchod co nejdříve. Nejlépe od doby, kdy začneme disponovat vlastními finančními prostředky v rámci pracovní činnosti. Pro dosažení přijatelné výše úspor je dobré začít spořit už před třicátým rokem života. Dalo by se tedy předpokládat, že lidé ve věku 18 – 29 by měli tvořit nejpočetnější skupinu. Avšak realita je úplně jiná. Z grafického vyjádření je patrné, že v roce 2009 představovala nejvyšší podíl připojištěných věková skupina 60 a více let. Ta je zastoupena 24 %. Bezprostředně následovala věková skupina 50 – 59 let s 23 %. V roce předchozím byla tato procenta přesně opačná, tedy nejvyšší podíl připojištěných tvořila skupina osob nad 50 let. Nejméně občanů se připojišťuje právě ve věku od 18 do 29 let. Tito mladí lidé si velmi často neuvědomují, že by měli přemýšlet o svém finančním zajištění na stáří již v tomto věku. Jejich priority jsou zpravidla jiné. Dávají přednost budování a finančnímu zajištění rodiny a bydlení. Dalším důvodem, proč je nejméně připojištěných ve věku od 18 do 29 let, je prodlužování doby studia, protože mladá generace nastupuje na pracovní trh později a většinou tedy ještě není finančně osamostatněna. V neposlední řadě je příčinou i změna životního stylu mladých lidí, zejména co se týká nároků na volný čas, oblékání, stravování, cestování, apod. Avšak i v rámci této skupiny je dosahováno hodnoty 13 %, což lze považovat za dobrý výsledek.

4.3 Přijaté příspěvky účastníků penzijního připojištění

Tento významný kvantitativní ukazatel představuje konečnou výši hrazenou jednotlivým penzijním fondům účastníky penzijního připojištění na základě sjednané pojistné smlouvy. Příspěvek účastníka se přitom může skládat, jak už bylo uvedeno v teoretické části práce, z několika plateb od různých subjektů. Tab. 4.4 rozděluje příspěvky účastníků na vlastní příspěvky účastníků, příspěvky placené zaměstnavateli a na příspěvky ostatních třetích osob. V rámci tohoto ukazatele bude sledován i vývoj státních příspěvků od počátku penzijního připojištění.

Do roku 1999, kdy byla přijata novela zákona o penzijním připojištění se státním příspěvkem, mohl být příspěvek účastníka hrazen zaměstnavatelem ze zisku po zdanění. Na takto zaplacený příspěvek náležel státní příspěvek. Proto do roku 2000 nebylo důležité evidovat, za kolik účastníků a v jaké výši hradil příspěvek zaměstnavatel. Po přijetí novely bylo v souvislosti s nově zavedenými daňovými úlevami stanoveno, že na příspěvek zaměstnavatele nenáleží státní příspěvek. Rovněž do roku 2000 nebyl sledován vývoj příspěvků ostatních, třetích osob, ve prospěch účastníků.

Tab. 4.4 Příspěvky účastníků penzijního připojištění a státní příspěvky (v mil. Kč)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Vlastní příspěvky účastníků	3 178	5 332	6 175	6 841	7 244	9 083	10 039	10 957
Příspěvky placené zaměstnavatelem	sledováno až po novele od r. 2000					1 161	1 930	2 431
Příspěvky placené 3.osobou						24	27	28
Státní příspěvky	1 122	1 820	1 871	1 955	2 050	2 470	2 658	2 770
Příspěvky celkem ²	4 300	7 152	8 046	8 796	9 294	12 738	14 654	16 186

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Vlastní příspěvky účastníků	11 770	13 146	15 335	17 607	20 211	21 887	22 955	23 218
Příspěvky placené zaměstnavatelem	2 790	3 144	3 708	4 932	5 248	6 128	6 720	7 235
Příspěvky ostatních třetích osob	30	31	36	38	45	48	42	53
Státní příspěvky	2 930	3 222	3 683	4 162	4 651	5 088	5 347	5 510
Příspěvky celkem	17 520	19 543	22 762	26 739	25 504	28 063	35 064	17 520

Zdroj: APF ČR, ČSÚ, MF

Z výše uvedené tabulky je evidentní, že všechny sledované položky v čase rostou. Největší podíl představují vlastní příspěvky účastníků. Dalším významným příspěvkem

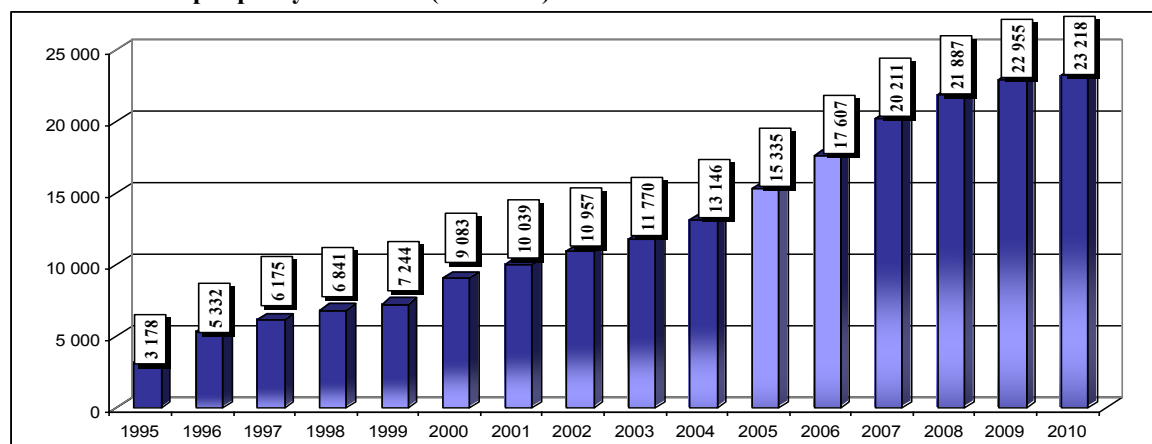
² Vzhledem k nedostupnosti dat, neodpovídají dosažené výsledky skutečným hodnotám pro daný rok.

na penzijní připojištění jsou příspěvky státu, na které existuje zákonný nárok při splnění stanovených podmínek. Jejich růst je poměrně snadno zdůvodnitelný, neboť souvisí s růstem vlastních příspěvků účastníků. Objem těchto prostředků, které jsou poskytovány ze státního rozpočtu ve prospěch účastníků penzijního připojištění, však neroste v takové míře jako rostou vlastní příspěvky účastníků. Důvodem je především to, že řada účastníků nepřispívá do systému takovou částkou, která zakládá nárok na maximální státní příspěvek.

Po novele celkový objem prostředků, které přicházejí na účastnická konta od zaměstnavatelů, neustále stoupá. Příspěvek zaměstnavatele na penzijní připojištění lze v současné době zařadit mezi nejčtenější a nejvyhledávanější benefity vedle stravenek a služebního mobilního telefonu. To, že se zaměstnavatelé stále více angažují v této formě podpory svých zaměstnanců, je samozřejmě příznivé a svědčí to do jisté míry o zvyšující se důvěře a oblibě penzijního připojištění. Příspěvky třetích osob hrají spíše doplňkový charakter v rámci celkové hodnoty příspěvků na penzijní připojištění.

Následuje graf 4.4, ve kterém je zachycen vývoj vlastních příspěvků účastníků penzijního připojištění v jednotlivých letech.

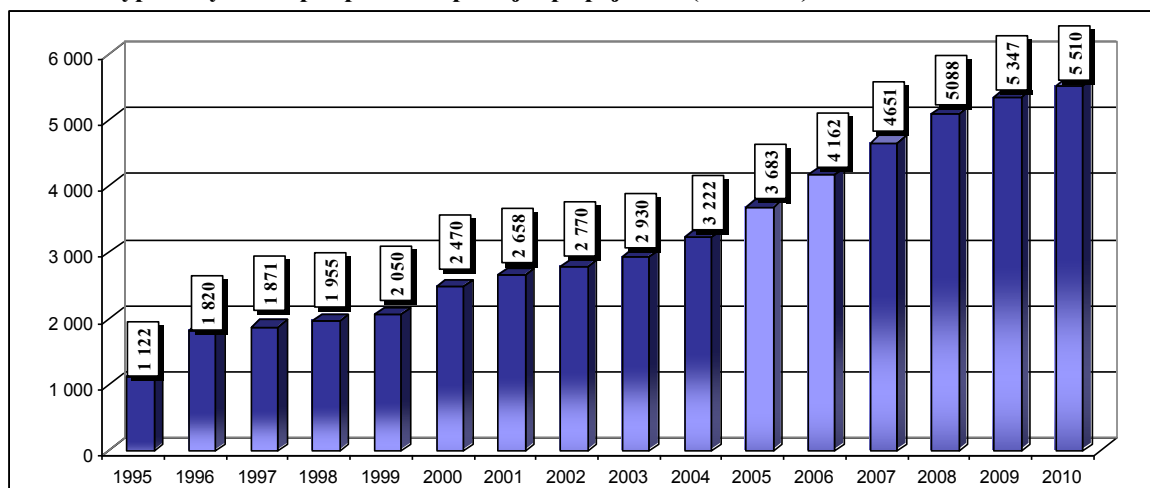
Graf 4.4 Vlastní příspěvky účastníků (v mil. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování dle údajů MF

Zatímco v roce 1995 dosahovaly vlastní příspěvky účastníků penzijního připojištění přes 3 miliardy, v roce 2010 vložili účastníci do penzijních fondů přes 23 mld. Kč. Růst objemu těchto příspěvků koresponduje s rostoucím počtem penzijních připojištění, stejně jako je tomu v případě státních příspěvků. Vývoje objemu přiznaného státního příspěvku na penzijní připojištění v jednotlivých letech zachycuje následující graf.

Graf 4.5 Vyplacený státní příspěvek na penzijní připojištění (v mil. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování dle údajů MF

Z grafu je zřejmé, že výše příspěvků až do přijetí novely v roce 2000, oscilovala kolem dvou miliard korun ročně. Od tohoto roku již výše státních příspěvků neustále roste. Dnes činí objem vyplacených státních příspěvků přes 5,5 mld. Kč.

4.4 Vyplacené dávky z penzijního připojištění

Tímto ukazatelem získáme přehled o tom, kolik bylo vyplaceno na dávkách penzijními fondy v jednotlivých letech od počátku vzniku penzijního připojištění do současnosti. Ve třetí kapitole diplomové práce je uvedeno, že součástí tohoto ukazatele jsou nejen dávky starobní, pozůstalostní, výsluhové a invalidní penze, ale také jednorázové vyrovnání, odbytné a dědictví.

V následující tabulce je zachycena výše vyplacených dávek penzijními fondy od roku 1996 do roku 2010. Rok 1995 není uveden, neboť v tomto roce ve své podstatě ani nemohly být žádné dávky vyplaceny. Maximálně bylo vyplaceno odbytné, které však podle Ministerstva financí ČR nedosahovalo významných hodnot a tudíž ani nebylo sledováno.

Tab. 4.5 Vyplacené dávky za období let 1995 – 2010 (v mil. Kč)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2002
Dávky z PP	123	1 361	3 159	4 430	5 766	4 535	5 224	5 969

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Dávky z PP	5 414	9 046	11 803	10 689	14 652	19 995	21 064

Zdroj: MF, ÚDPP

Ve sledovaném období měl objem vyplacených dávek rostoucí tendenci, která byla nepatrně porušena v roce 2001, 2004 a 2007. V roce 2001 došlo k poklesu objemu vyplacených dávek v porovnání s rokem předchozím o 21,3 %. Avšak není až tak důležitý pokles v tomto roce jako nárůst výše vyplacených dávek v roce 2000, kdy vznikly prvním účastníkům nároky na výplaty dávek. V návaznosti na medializaci novely zákona o penzijním připojištění, došlo k navýšení objemu vybraných peněz o 23,2 %. Mezi účastníky se objevily obavy, že své peníze se všemi bonifikacemi nezískají. Pokud již v tu dobu měli možnost uplatnit nárok na výplatu dávky, téměř všichni tak skutečně učinili. Pokles v roce 2001 je tedy příznivým signálem určité stabilizace na trhu s penzijním připojištěním. Dá se říci, že se systém tímto zachvěním posílil a na trhu zavládla větší jistota.

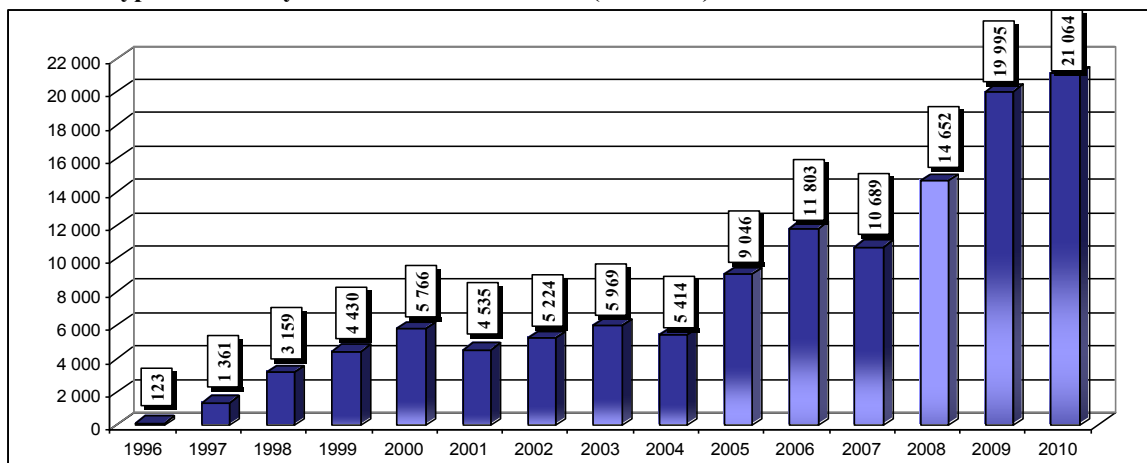
V roce 2004 poté došlo k poklesu objemu vyplacených dávek o 545 mil. Kč, tedy o 9,3 %. Důvodem byl především pokles u vyplaceného jednorázového vyrovnání, a to o více než 620 mil. Kč. K zatím poslednímu výkyvu v růstu objemu vyplacených dávek, došlo v roce 2007 o 9,4 %. V tomto roce se výše jednorázového vyrovnání oproti roku 2006 téměř nezměnila, došlo k mírnému snížení. Pokles však zaznamenaly i ostatní druhy dávek, zejména odbytné.

Na druhé straně došlo k výraznému navýšení vyplacených dávek mezi roky 2004 a 2005 a roky 2008 a 2009. Ve druhém případě je navýšení výše vyplacených dávek přisuzováno zejména strachu účastníků a větší potřebě finančních prostředků z důvodu právě probíhající finanční krize.

V roce 2010 bylo vyplaceno na dávkách přes 21 mld. Kč.

Pro lepší znázornění byly údaje z Tab. 4.5 zpracovány do grafu 4.6.

Graf 4.6 Vyplacené dávky za období let 1995 - 2010 (v mil. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování dle údajů MF a ÚDPP

Z dostupných údajů Ministerstva financí ČR lze usoudit, že první výběry měly po krátkou dobu především podobu odbytného. Dá se to přisoudit zejména velmi hektické době, kdy docházelo ke kolapsům investičních privatizačních fondů, bank či kampeliček. Řada lidí tak v nouzi či ze strachu, raději oželela státní příspěvky. Rozsah odbytného se ročně pohyboval od 0,2 mld. Kč v roce 1997 na pozdější relativně ustálenou hodnotu okolo 0,5 mld. Kč ročně. Od roku 2005 je však patrný rychlejší nárůst vyplaceného odbytného, viz Šulc (2004). V roce 2009 bylo vyplaceno formou odbytného 3,2 mld. Kč.

Mnohem významnější vliv na finanční bilanci mají výběry dávek formou jednorázového vyrovnání účastníkům. Tím bylo, dle MF ČR, do 31. 12. 2004 odčerpáno celkem 30 447 mil. Kč, což je téměř 85 % všech výplat ze systému. V roce 2009 došlo, v porovnání s rokem předchozím, k navýšení jednorázového vyrovnání z 12 113 mil. Kč na 16 027 mil. Kč, tj. téměř o 4 mld. Kč. Vzhledem k nové legislativní úpravě, která byla přijata v polovině roku 2009 a která umožňuje zpoplatnit převody a předčasná ukončení smluv penzijního připojištění, se dá očekávat, že v následujících letech dojde k poklesu sumy u těchto způsobů vyplácení prostředků.

4.5 Počet příjemců dávek z penzijního připojištění

V návaznosti na předchozí ukazatel je zjišťován počet příjemců dávek. Avšak vzhledem k nedostupnosti dat jsou použity údaje, které na svých internetových stránkách zveřejňuje ČNB, pouze od roku 2007. Vzhledem k velmi krátké časové řadě jsou uvedeny i pololetní stavy sledovaných veličin. Pro kompletnost je v Tab. 4.6 zachycena struktura vyplacených prostředků penzijního připojištění s uvedením informací o počtu případů.

Tab. 4.6 Počet případů vyplacených a převedených prostředků

	31.12.2007	30.06.2008	31.12.2008	30.06.2009	31.12.2009	30.06.2010
Počet poživatelů						
Starobní penze	2 425	2 714	3 180	3 201	3 698	12 587
Pozůstalostní penze	7 099	6 224	7 724	7 004	8 900	14 758
Výsluhová penze	0	0	0	0	34	470
Invalidní penze	781	831	680	422	781	448
Počet případů						
Dědění	1 862	1 124	2 474	1 270	2 894	1 891
Jednorázové vyrovnání	125 533	87 928	182 304	104 740	210 026	186 832
Vyplacení odbytného pro účastníka	43 930	24 065	56 632	38 469	87 703	57 259
Vyplacení odbytného pro oprávněné	10 810	6 147	12 255	6 683	13 378	7 982
Počet převodů do jiných fondů	65 208	50 367	106 711	55 642	133 098	38 460

	31.12.2007	30.06.2008	31.12.2008	30.06.2009	31.12.2009	30.06.2010
Počet případů						
Počet vratek státního příspěvku	62 173	41 759	72 725	38 224	87 114	84 566

Zdroj: ČNB

V subkapitole 4.4 bylo uvedeno, že největší podíl na celkové výplatě dávek ze systému má jednorázové vyrovnání. Za rok 2009 využilo tuto formu výběru peněz přes 210 tis. účastníků. V tomto roce využilo přes 87 tis. účastníků možnosti předčasného zrušení penzijního připojištění. K 30. 6. 2010 bylo vyplaceno odbytné dalším 57 tis. účastníkům. Z tabulky byl zjištěn také celkový počet poživatelů penzí, který k 31. 12. 2009 činil 13 413 osob. K 30. 6. 2010 se tento celkový stav podstatně navýšil, a to až na 28 263 penzistů. Důvodem bylo zejména podstatné navýšení počtu poživatelů starobní a pozůstalostní penze.

Mnohem důležitější než samotné číselné vyjádření počtu příjemců dávek je meziroční srovnání, viz Tab. 4.7. V první části tabulky jsou uvedeny meziroční přírůstky. V druhé části je poté zjištěn index změny počtu příjemců dávek z penzijního připojištění oproti předchozímu roku. Z důvodu, že doposud nebyly dostupné hodnoty pro celý rok 2010, ale pouze k 30. červnu, bude meziroční přírůstek i index změny zjišťován také za období od 30. 6. 2009 – 30. 6. 2010.

Tab. 4.7 Meziroční srovnání počtu příjemců dávek

	Meziroční přírůstek			Meziroční index změny (v %)		
	2008/2007	2009/2008	2Q 2010/ 2Q 2009	2008/2007	2009/2008	2Q 2010/ 2Q 2009
Počet poživatelů						
Starobní penze	755	518	9 386	131,13	116,29	393,22
Pozůstalostní penze	625	1 176	7 754	108,80	115,23	210,71
Výsluhová penze	0	34	470	0,00	0,00	0,00
Invalidní penze	-101	101	26	87,07	114,85	106,16
Počet případů						
Dědění	612	420	621	132,87	116,98	148,90
Jednorázové vyrovnání	56 771	27 722	82 092	145,22	115,21	178,38
Vyplacení odbytného pro účastníka	12 702	31 071	18 790	128,91	154,86	148,84
Vyplacení odbytného pro oprávněné	1 445	1 123	1 299	113,37	109,16	119,44
Počet převodů do jiných fondů	41 503	26 387	-17 182	163,65	124,73	69,12
Počet vratek státního příspěvku	10 552	14 389	46 342	116,97	119,79	221,24

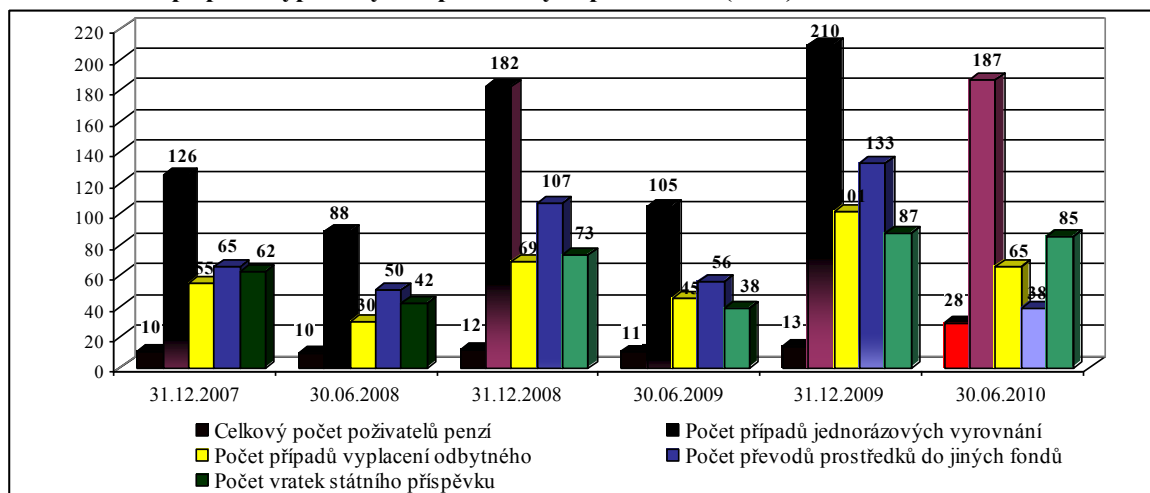
Zdroj: vlastní zpracování

Z výsledků uvedených v tabulce je zřejmé, že se počet příjemců dávek nevyvíjí rovnoměrně. Opět je zde klíčový rok 2008, kdy u nás projevila krize. Není tedy překvapením, že v tomto roce došlo k navýšení počtu případů vyplacení odbytného účastníkům o 31 tis. případů ve srovnání s rokem 2007. S tím nepochybně souvisí i navýšení počtu vratek státního příspěvku.

K 30. 6. 2010 vzrostl počet případů vyplacení odbytného oproti stejnému období roku 2009 o téměř 18,8 tisíc případů. V tomto období je rovněž patrné další zvýšení počtu jednorázových vyrovnání. Došlo k meziročnímu nárůstu o více než 82 tisíc případů. Za období od 30.6. 2009 – 30. 6. 2010 bylo evidováno jediné meziroční snížení ze všech sledovaných položek, a to v případě počtu převodů do jiných penzijních fondů. Došlo k poklesu o 17 tis. případů. Nejvýraznější změny si můžeme všimnout u počtu poživatelů starobní penze. Meziroční index změny dosahuje 393 %. Zvýšil se tak počet účastníků, kteří splnili podmínky pro uplatnění nároku na tuto dávku. To není nijak zvláštní vzhledem k tomu, že nejvyšší podíl připojištěných tvoří věková skupina 60 a více let, která je zastoupena 1/4 z celkového počtu účastníků, viz graf 4.8.

Z údajů o počtu případů vyplacených a převedených prostředků uvedených v Tab. 4.6 byl sestrojen následující graf.

Graf 4.8 Počet případů vyplacených a převedených prostředků (v tis.)

Zdroj: vlastní zpracování

Z grafického znázornění je ještě evidentnější, že počet případů vyplacení jednorázového vyrovnání převyšuje nad všemi ostatními formami výplaty prostředků.

4.6 Průměrné příspěvky účastníků připadající na jednu smlouvu o penzijním připojištění

Prostřednictvím tohoto indikátoru lze vyjádřit průměrnou výši vlastního příspěvku účastníka penzijního připojištění připadající na jednu smlouvu o penzijním připojištění se státním příspěvkem v jednotlivých letech. Zároveň je zde zjišťována i průměrná výše státního příspěvku na penzijní připojištění v čase.

Ukazatel se stanoví dle vzorce (3.1), kdy namísto ukazatele počtu uzavřených smluv o penzijním připojištění pracujeme s počtem účastníků penzijního připojištění. Výsledné hodnoty jsou uvedeny v následující tabulce.

Tab. 4.8 Průměrný měsíční příspěvek účastníka (v Kč)

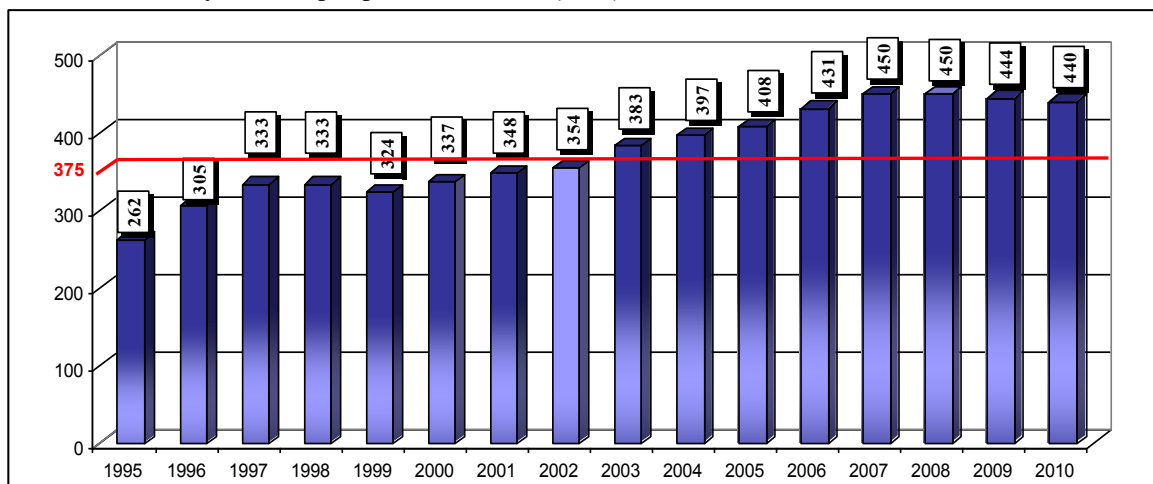
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ø účastnický příspěvek	262	305	333	333	324	337	348	354
Ø příspěvek státu	93	103	97	95	92	93	92	90

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ø účastnický příspěvek	383	397	408	431	450	450	444	440
Ø příspěvek státu	96	98	99	102	104	105	105	105

Zdroj: APF ČR

V grafu 4.9 je uvedena průměrná výše měsíčního účastnického příspěvku (bez příspěvku třetích osob) za období let 1995 – 2010.

Graf 4.9 Průměrný měsíční příspěvek účastníka (v Kč)

Zdroj: vlastní zpracování dle údajů APF ČR

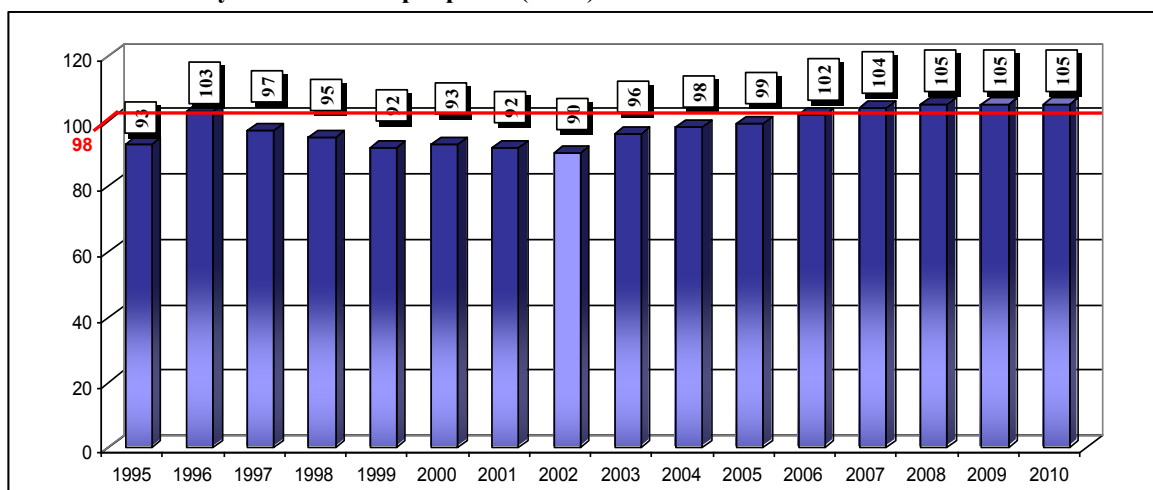
Červená čára v grafu znázorňuje hodnotu průměrné úrovně příspěvků účastníků připadajících na jednu smlouvu o penzijním připojištění, která činí 375 Kč. Jedná

o průměrnou konstantu, podle které jsou sledovány změny těchto příspěvků v jednotlivých letech. Z grafu 4.9 lze vyčíst, že průměrná výše měsíčních příspěvků účastníků je na počátku časové řady nestabilní. V roce 1999 dokonce došlo k poklesu z 333 Kč na 324 Kč. Od roku 2000 je však patrný nárůst a v roce 2003 je poprvé překročena hranice průměrné úrovně. Relativně stabilní růst je porušen až v roce 2008, což je možný důsledek finanční krize. Mnoho lidí využilo možnosti snížení výše zasílaného účastnického příspěvku. Penzijní fondy však nezaznamenaly výrazné snížení výše měsíčních příspěvků, neboť se i přes probíhající krizi zvyšoval počet nově uzavřených smluv penzijního připojištění. Za rok 2010 činila průměrná výše měsíčního příspěvku účastníků cca 440 Kč, což je o 4 koruny méně než v roce předcházejícím.

Z výsledků zjištěných v kapitole 4.3 a z výše uvedeného grafu je nutné konstatovat, že výše účastnických příspěvků je nízká. Pohybuje se pod úrovní 2 % průměrné hrubé mzdy. Nemůže tak nabídnout výrazné vyrovnaní poklesu příjmu při odchodu do důchodu.

Pro úplnost je vývoj průměrného měsíčního státního příspěvku od roku 1995 do roku 2010 uveden v grafu 4.10. Opět je zde zachycena průměrná hodnota v podobě červené čáry, která vyjadřuje průměrnou výši příspěvku státu za celé období existence penzijního připojištění. Tato průměrná konstanta odpovídá hodnotě 98 Kč.

Graf 4.10 Průměrný měsíční státní příspěvek (v Kč.)

Zdroj: vlastní zpracování dle údajů MF

Z grafu 4.10 je zřejmý nepravidelný trend měsíčních státních příspěvků připadajících na jednu smlouvu o penzijním připojištění. Průměrné hranice 98 Kč bylo poprvé dosaženo již v roce 1996. Od tohoto roku však průměrné příspěvky státu klesají

a nacházejí se pod průměrem znázorněným červenou čarou. Tento trend je zachován až do roku 2003, kdy se výše státních příspěvků připadající na jednu smlouvu navyšuje na hodnotu 96 Kč. V následujících letech jejich výše již dosahuje průměrné hranice a nadále roste. V posledních třech letech je však zaznamenán stabilní trend, kdy průměrná výše státních příspěvků odpovídá hodnotě 105 Kč.

4.7 Průměrná výplata dávek připadající na jednu smlouvu o penzijním připojištění

Prostřednictvím tohoto ukazatele je zjišťována průměrná částka, která byla za dané období vyplacena penzijními fondy, připadající na jednu uzavřenou smlouvu o penzijním připojištění se státním příspěvkem. Ukazatel je stanoven dle vzorce (3.2), kdy bude opět namísto ukazatele počtu uzavřených smluv o penzijním připojištění aplikován počet účastníků penzijního připojištění. Údaje potřebné pro výpočet a výsledné hodnoty jsou uvedeny v Tab. 4.9. Rok 1995 není uveden, neboť v tomto roce nebyla, pro svou nízkou hodnotu, evidována výše vyplacených dávek z penzijního připojištění.

Tab. 4.9 Průměrná výplata dávek z penzijního připojištění (v mil. Kč, mil.)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Dávky z pen. připoj.	123	1 361	3 159	4 430	5 766	4 535	5 224	5 969
Počet účastníků	1,564	1,637	1,740	2,066	2,298	2,534	2,621	2,740
Ø výplata dávek	79	831	1 816	2 144	2 509	1 790	1 993	2 178

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Dávky z pen. připoj.	5 414	9 046	11 803	10 689	14 652	19 995	21 064
Počet účastníků	2,964	3,280	3,594	3,936	4,207	4,395	4,528
Ø výplata dávek	1 827	2 758	3 284	2 716	3 483	4 549	4 652

Zdroj: vlastní zpracování

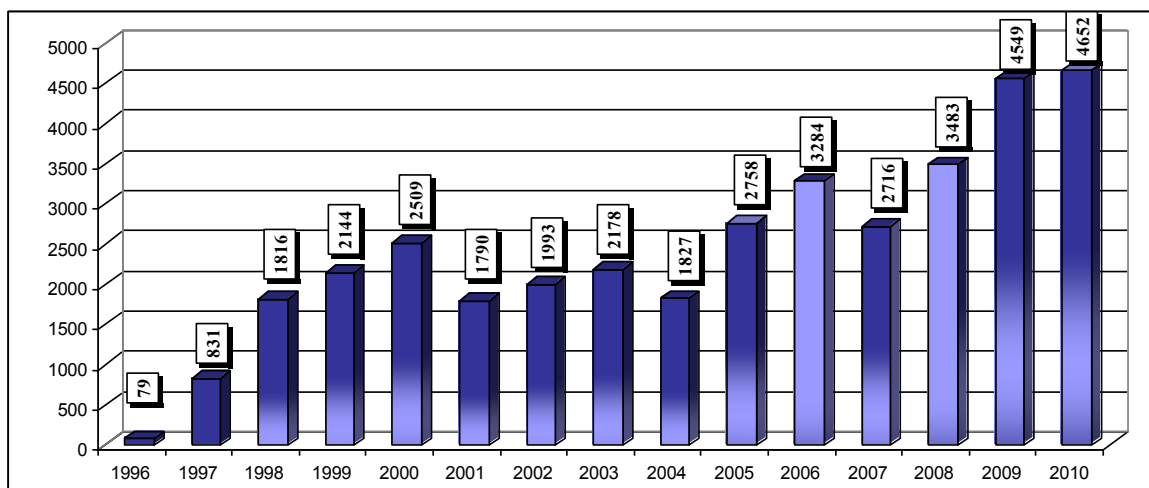
Průměrná výplata dávek připadající na jednu smlouvu o penzijním připojištění v čase kolísá. Důvodem je proměnlivý trend ve vývoji výše vyplacených dávek. Výše účastníků je totiž v čase stabilně rostoucí. Průměrná výplata dávek se tedy vyvíjí v souladu s vývojem objemu vyplacených dávek v jednotlivých letech.

V subkapitole 4.4 bylo zjištěno, že ve sledovaném období měl objem vyplacených dávek rostoucí tendenci, která byla nepatrně porušena v roce 2001, 2004 a 2007. V souvislosti s tím, se také průměrná výplata dávek připadající na jednoho účastníka v těchto letech snížila. Tyto poklesy můžeme z pohledu penzijních fondů považovat za příznivé a žádoucí. Za rok 2009 činila průměrná výše vyplacených dávek 4 549 mil. Kč,

což představuje procentní navýšení oproti předchozímu roku o 23,4 %. V roce 2010 došlo k dalšímu navýšení, tentokrát však o pouhých 2,2 % oproti roku 2009.

Pro lepší znázornění je vývoj průměrné výplaty zachycen v grafu 4.11.

Graf 4.11 Průměrná výplata dávek z penzijního připojištění (v mil. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování

Nedostatkem tohoto ukazatele je fakt, že se berou v úvahu všechny formy výplaty dávek, tedy i jednorázové vyrovnání a odbytné. A jak už bylo řečeno, úhrnná částka vybíraná účastníky formou starobní, pozůstalostní, výsluhové či invalidní penze je v poměru k jednorázovému vyrovnání nebo odbytnému velice nízká. Např. podle údajů ČNB činila k 31. 12. 2010 výše vyplaceného jednorázového vyrovnání 16 803 tis. Kč a výše odbytného 3 313 tis. Kč. Ve srovnání s ostatními formami penzí, které souhrnně ke stejnému datu činily 846 tis. Kč, jsou vyplacené dávky ve formě jednorázového vyrovnání a odbytného daleko vyšší. Z tohoto důvodu jsou vykázané průměrné hodnoty vyplacených dávek v jednotlivých letech relativně vysoké.

4.8 Koncentrace trhu s penzijním připojištěním

Důležitým a ČNB sledovaným ukazatelem je koncentrace trhu s penzijním připojištěním podle výše prostředků účastníků penzijního připojištění evidovaných v pasivech penzijních fondů. Jak už bylo uvedeno v teoretické části práce, je zde zkoumán podíl 3, 5 a 7 největších penzijních fondů. Podíl na trhu v sektoru penzijního připojištění podle výše prostředků účastníků penzijního připojištění je zjišťován od roku 2002 do roku 2009.

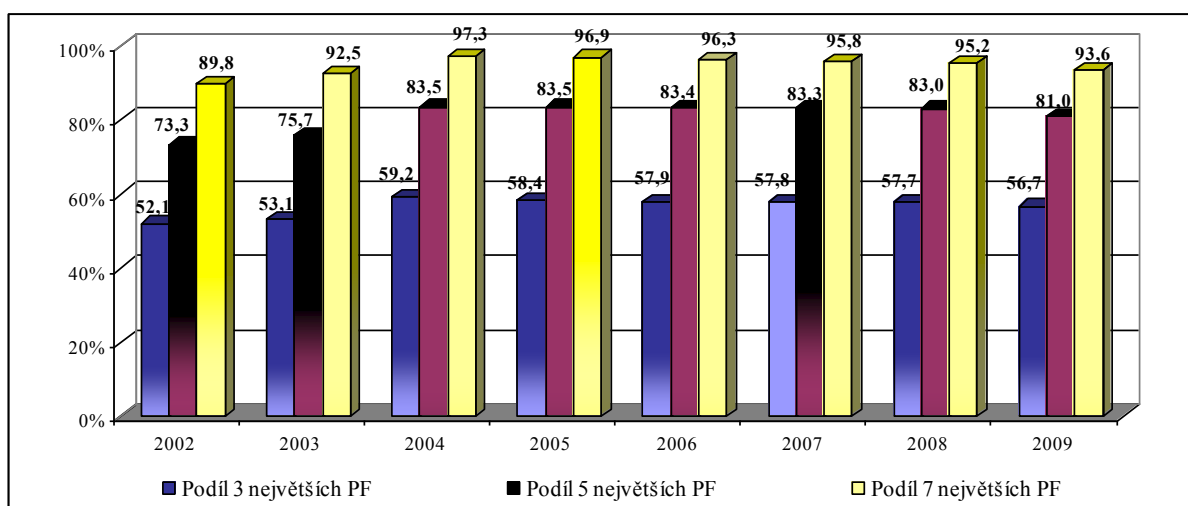

Tab. 4.10 Koncentrace trhu s penzijním připojištěním dle prostředků účastníků (v %)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Podíl 3 největších PF	52,1	53,1	59,2	58,4	57,9	57,8	57,7	56,7
Podíl 5 největších PF	73,3	75,7	83,5	83,5	83,4	83,3	83,0	81,0
Podíl 7 největších PF	89,8	92,5	97,3	96,9	96,3	95,8	95,2	93,6

Zdroj: ČNB

V tabulce 4.10 jsou zachyceny hodnoty poměrů koncentrace v sektoru penzijních fondů podle výše prostředků účastníků penzijního připojištění, které ČNB uvádí ve svých Zprávách o výkonu dohledu nad finančním trhem v jednotlivých letech. Trh penzijního připojištění lze považovat za značně koncentrovaný. Tři největší penzijní fondy disponují více než 50 % a polovina z aktivně působících penzijních fondů disponuje v posledních letech více než 80 % prostředků přijatých od účastníků penzijního připojištění.

Graf 4.12 Koncentrace trhu s penzijním připojištěním dle prostředků účastníků (v %)

Zdroj: vlastní zpracování dle ČNB

Z grafu 4.12 lze vyčíst, že koncentrace v sektoru penzijních fondů podle celkových aktiv je poměrně vysoká.

4.9 Připojištěnost

Připojištěnost je, stejně jako v oblasti pojišťovnictví, významným a velmi často používaným kvalitativním indikátorem úrovně a rozsahu trhu s penzijním připojištěním.

Hodnota připojištěnosti v oblasti penzijního připojištění je vypočtena jako procentní podíl prostředků účastníků penzijního připojištění k výši hrubého domácího produktu dané země v běžných cenách, viz vzorec (3.3).

Vývoj připojištěnosti v České republice dokládá Tab. 4.11.

Tab. 4.11 Vývoj připojištěnosti (v %)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
PÚ _{pp} (v mld. Kč)	4,6	11,5	18,6	24,8	29,7	36,8	45,9	63,8
HDB v b.c. (v mld. Kč)	1 467	1 661	1 785	1 962	2 041	2 150	2 315	2 415
Připojištěnost	0,31	0,69	1,04	1,26	1,46	1,71	1,98	2,64

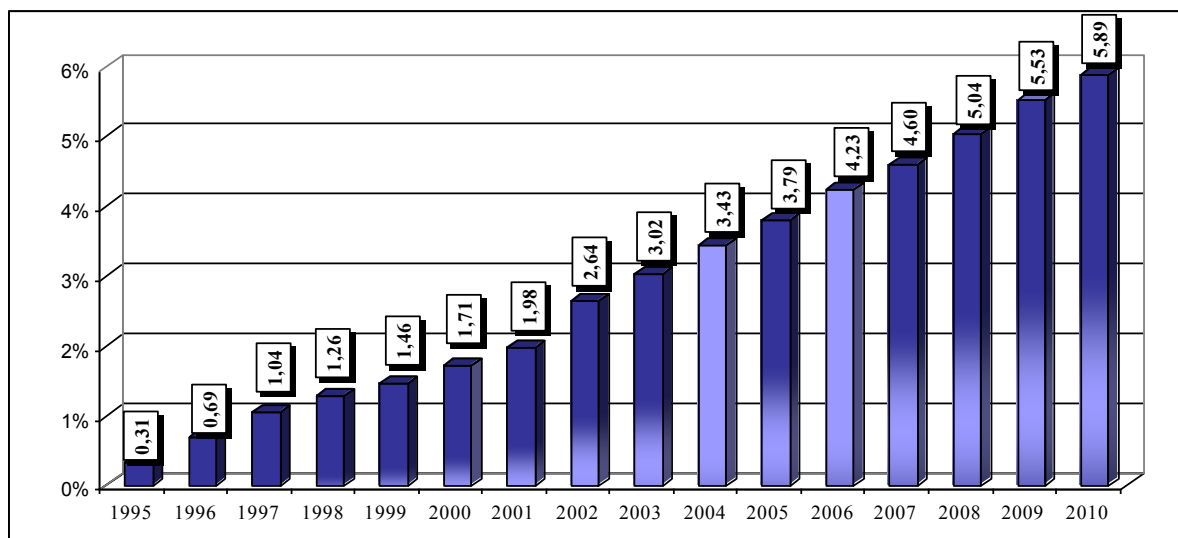
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
PÚ _{pp} (v mld. Kč)	77,1	94,2	113,2	136,1	162,4	186,7	200,7	216,1
HDB v b.c. (v mld. Kč)	2 556	2 750	2 984	3 216	3 530	3 706	3 630	3 668
Připojištěnost	3,02	3,43	3,79	4,23	4,60	5,04	5,53	5,89

Zdroj: Údaje ČNB a ČSÚ

Je nepochybně žádoucí, aby hodnoty ukazatele připojištěnosti byly co možná nejvyšší a v čase rostly, což sektor penzijních fondů v České republice nepochybně splňuje. Od počátku vzniku penzijního připojištění dochází k neustálému zvyšování hodnot ukazatele připojištěnosti. V roce 2008 podíl prostředků účastníků na HDP překročil 5 %. V současnosti se díky stále se zvyšujícímu objemu prostředků účastníků penzijního připojištění blíží ukazatel připojištěnosti k hodnotě 6 %. Jedná se o velmi dobrý výsledek, zejména v porovnání s pojištěností v životním a neživotním pojištění měřenou předepsaným pojistným na HDP. V této oblasti dosahuje celková pojištěnost necelé 4 %.

Pro lepší znázornění vývoje připojištěnosti v ČR je sestrojen graf 4.13.

Graf 4.13 Vývoj připojištěnosti (v %)

Zdroj: vlastní zpracování

Z grafu 4.13 lze vyčíst rostoucí trend ukazatele připojištěnosti. V roce 2010 činila hodnota připojištěnosti 5,89 %.

4.10 Škodovost

Tento kvalitativní ukazatel úrovně trhu s penzijním připojištěním je vypočten podle vzorce (3.4). Pro výpočet škodovosti jsou využity údaje z tabulek 4.5 a 4.12. Výsledná hodnota v podstatě prezentuje skutečnost, jak vyplacené dávky zatíží 1 Kč prostředků účastníků. Z pohledu penzijních fondů je tedy nejžádanější co nejnižší hodnota ukazatele škodovosti.

Tab. 4.12 Vývoj škodovosti (v %)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Dávky z PP (v mld. Kč)	0,1	1,4	3,2	4,4	5,8	4,6	5,2	6,0
Prostředky účastníků (v mld.)	11,5	18,6	24,8	29,7	36,8	45,9	63,8	77,1
Škodovost	1,1	7,3	12,7	14,9	15,7	9,9	8,2	7,7

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Dávky z PP (v mld. Kč)	5,4	9,0	11,8	10,7	14,7	20,0	21,1
Prostředky účastníků (v mld.)	94,2	113,2	136,1	162,4	186,7	200,7	216,1
Škodovost	5,8	8,0	8,7	6,9	7,9	10,0	9,7

Zdroj: Údaje ČNB a ČSÚ

Pokud by škodovost dosahovala hodnoty 100 %, penzijní fondy by všechny prostředky účastníků penzijního připojištění okamžitě použily na výplatu dávek. Od počátku vzniku penzijního připojištění nedošlo v rámci celého pojistného trhu ani k přiblížení 100% hodnotě. Nejhorších výsledků pro penzijní fondy bylo dosaženo v období let 1998 – 2000, kdy byly hodnoty škodovosti nejvyšší. Naopak nejnižší hodnota v rámci ukazatele škodovosti byla zaznamenána v roce 2004. Samozřejmě ještě nižší byla v roce 1996, avšak v tomto roce fungovalo penzijní připojištění teprve dva roky, z čehož vyplývá, že účastníkům ještě nemohly vzniknout zákonné nároky na penzi. V ostatních sledovaných obdobích se hodnota pohybuje v rozmezí 5 – 10 %.

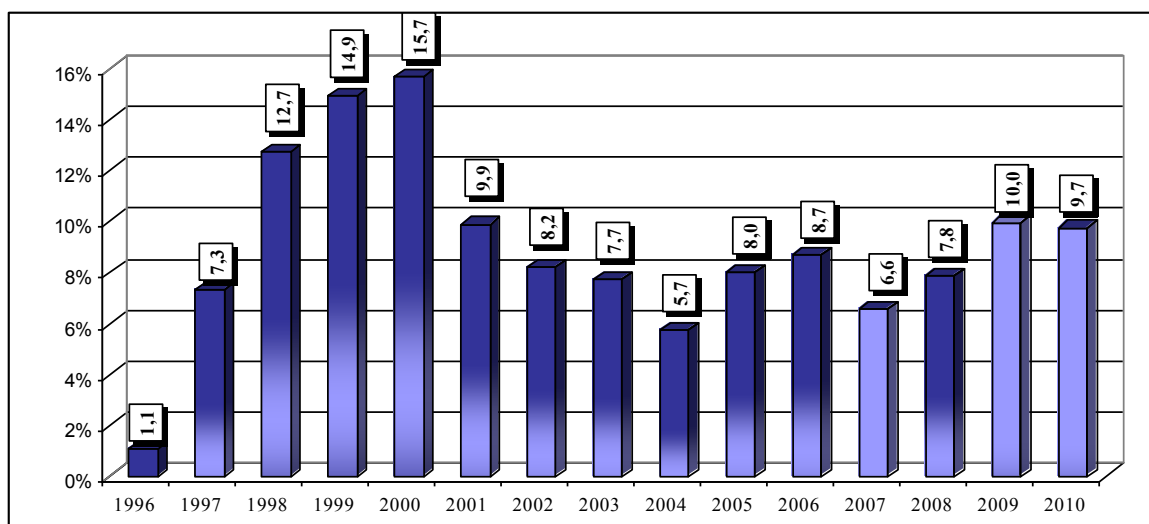
V roce 2010 činil v ČR ukazatel škodovosti 9,7 %. To znamená, že z 1 Kč prostředků účastníků bylo vyplaceno přibližně 0,1 Kč na dávkách z penzijního připojištění.

Ukazatel škodovosti v sektoru penzijních fondů nemá takovou vypovídací schopnost, jako je tomu v případě trhu s životním a neživotním pojištěním. V případě těchto pojištění je hodnota škodovosti ovlivňována mnohými vnějšími faktory, jako jsou povodně, požáry, nehodovost a další. Především pak v oblasti neživotního pojištění je

velmi významný faktorem také skutečnost, že pokud nedojde k pojistné události, nedochází po ukončení pojistné doby k výplatě pojistného plnění. Pro „klasické“ pojišťovny je tedy tento ukazatel považován za jeden z nejvýznamnějších. V případě penzijního připojištění je ze samotné podstaty zřejmé, že příspěvky účastníků budou po určité době všem účastníkům vyplaceny. Roli zde hraje tedy především počet zapojených účastníků, jejich věk a časové zpoždění. S rostoucím počtem účastníků penzijního připojištění sice roste hodnota prostředků, kterými penzijní fondy disponují, avšak je nutné do budoucna počítat s tím, že vzroste potřeba finančních prostředků potřebných na výplatu penzí. Také z tohoto důvodu lze v případě sektoru penzijních fondů z hlediska důležitosti, upřednostnit spíše ostatní ukazatele.

Pro lepší znázornění byly hodnoty ukazatele škodovosti v jednotlivých letech zachyceny do následujícího grafu.

Graf 4.14 Vývoj škodovosti (v %)

Zdroj: vlastní zpracování

Škodovost se v České republice nevyvíjí rovnoměrně. Nedá se pozorovat dlouhodobější tendence k růstu či poklesu. Tato skutečnost je způsobena zejména nerovnoměrným vývojem u výše vyplácených dávek z penzijního připojištění.

4.11 Objem prostředků účastníků penzijního připojištění

Jak už bylo uvedeno v teoretické části práce, prostředky účastníků penzijního připojištění jsou zachyceny v souhrnné rozvaze penzijních fondů na straně pasiv. Zahrnují příspěvky účastníků, státní příspěvky, prostředky pro výplatu penzí, výnosy z příspěvků

účastníků, nepřirazené příspěvky účastníků penzijního připojištění a závazek z přiznaných nevyplacených dávek jednorázových plnění. Představují tedy všechny prostředky evidované daným penzijním fondem na individuálním účtu účastníka. Souhrnně jsou označovány jako závazky z příspěvků.

Celkový objem prostředků účastníků penzijního připojištění od roku 1995 do současnosti je uveden v následující tabulce.

Tab. 4.13 Objem prostředků účastníků penzijního připojištění (v mld. Kč)

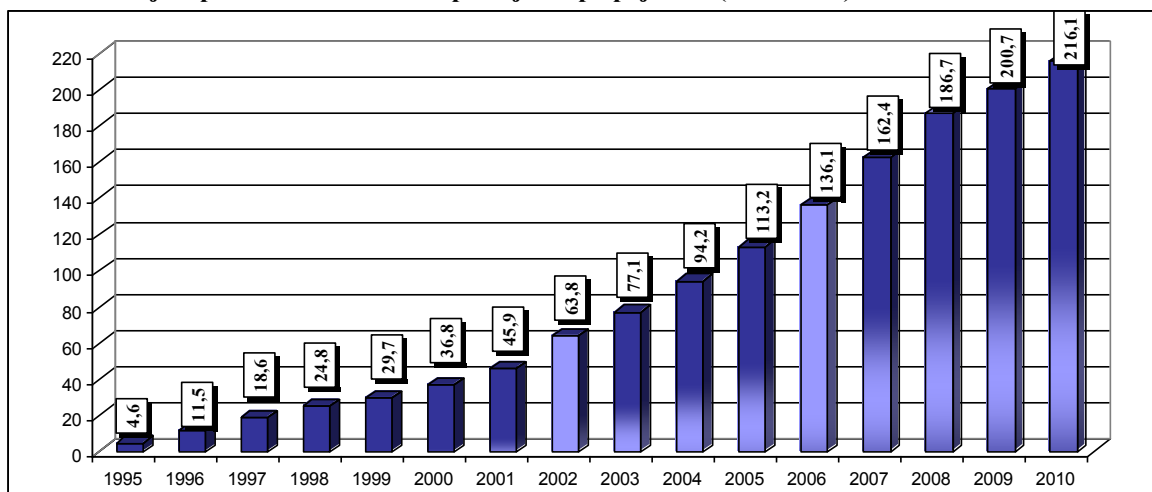
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Prostředky celkem	4,6	11,5	18,6	24,8	29,7	36,8	45,9	63,8

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Prostředky celkem	77,1	94,2	113,2	136,1	162,4	186,7	200,7	216,1

Zdroj: ČNB, MF

Za celou dobu existence penzijního připojištění se objem spravovaných prostředků účastníků penzijního připojištění dynamicky zvyšuje. V loňském roce přesáhl objem evidovaných prostředků všech penzijních fondů působících v České republice 216 mld. Kč. V porovnání s rokem 2009 jde o nárůst přibližně o 16 mld. Kč. K největšímu meziročnímu nárůstu, o téměř 27 mld. Kč, došlo mezi roky 2006 a 2007.

Graf 4.15 Objem prostředků účastníků penzijního připojištění (v mld. Kč.)

Zdroj: vlastní zpracování dle údajů ČNB a MF

Z grafu je patrný stálý nárůst celkových prostředků evidovaných ve prospěch účastníků. Zatímco v počátku vzniku penzijního připojištění činily tyto prostředky necelých 5 mld. Kč, dnes je jejich hodnota 43x vyšší.

4.12 Celková hodnota spravovaných aktiv

Se zvyšováním počtu účastníků penzijního připojištění neustále roste také výše aktiv penzijních fondů. Tento trend svědčí o dobré situaci na českém trhu s penzijním připojištěním, neboť nárůst aktiv je odrazem vývoje hospodaření penzijních fondů. Z toho vyplývá, že ukazatel celkové hodnoty spravovaných aktiv penzijních fondů patří mezi základní parametry stability trhu s penzijním připojištěním.

Vývoj celkových aktiv penzijních fondů od počátku vzniku penzijního připojištění až do loňského roku je uveden v Tab. 4.14.

Tab. 4.14 Celková aktiva penzijních fondů (v mil. Kč)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Celková aktiva PF	6 342	23 268	21 401	29 609	37 050	44 091	54 956	68 927

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Celková aktiva PF	82 066	102 104	123 417	145 948	167 197	191 722	215 871	232 426

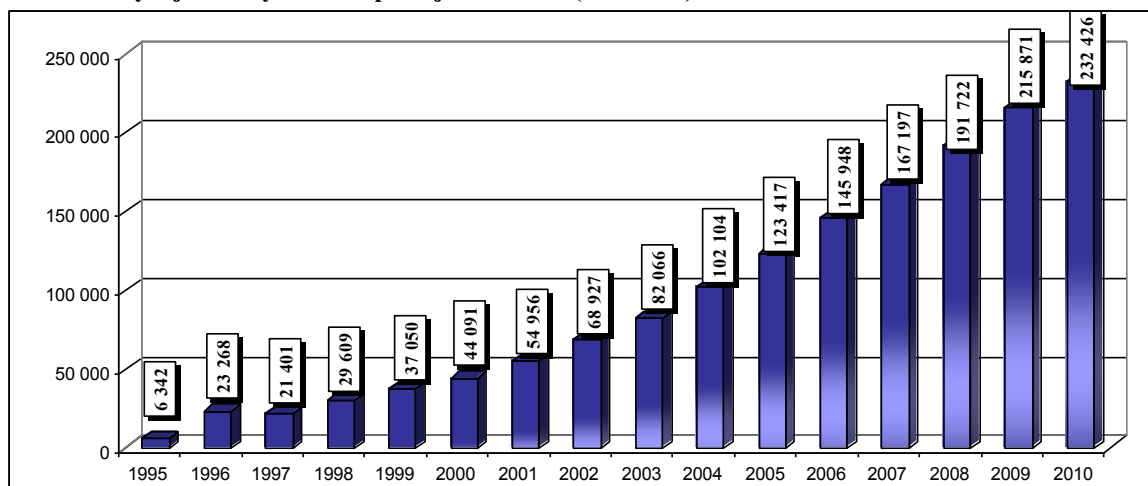
Zdroj: APF ČR

Aktiva ve fondech každoročně rostou s výjimkou roku 1997, kdy došlo k mírnému poklesu vzhledem k roku 1996. Pozitivní je, že i v letech 2008 a 2009, kdy probíhala finanční krize, zaznamenaly penzijní fondy v ČR růst spravovaného majetku. Celková aktiva spravovaná penzijními fondy zaznamenala v roce 2009 nárůst o více než 24 mld. Kč (12,6 %) a k 31. 12. 2009 dosáhla bilanční sumy 215,9 mld. Kč. V současnosti se na trhu s penzijním připojištěním nachází 10 penzijních fondů. Dohromady spravují majetek v hodnotě přes 232 mld. Kč.

Z výše uvedeného sice vyplývá, že majetek spravovaný penzijními fondy má rostoucí trend. Avšak díky tomu, že věková struktura účastníků penzijního připojištění se odlišuje od věkového rozložení populace, se dá předpokládat, že tento trend nebude platit věčně. Již dnes panují obavy, jak penzijní fondy zvládnou situaci, kdy opadne příliv nových účastníků a o výplatu svých penzí se začnou hlásit silné populační ročníky.

Následuje grafické znázornění vývoje celkových aktiv penzijních fondů.

Graf 4.16 Vývoj celkových aktiv penzijních fondů (v mil. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování dle údajů APF ČR

I z grafu 4.16 je zřejmé, že ukazatel hodnoty celkových spravovaných aktiv penzijních fondů v čase roste, což je pro český trh s penzijním připojištěním pozitivní.

V subkapitole 4.8 byla hodnocena koncentrace trhu s penzijním připojištěním dle prostředků účastníků jako samostatný ukazatel. ČNB však sleduje i koncentraci trhu s penzijním připojištěním podle celkových aktiv penzijních fondů. Proto je v Tab. 4.15 uveden procentní podíl tří, pěti a sedmi penzijních fondů na celkových aktivech. Protože se nejedná o hlavní sledovaný indikátor, jsou tyto podíly pro zjednodušení zjišťovány až od roku 2007, kdy došlo k určité stabilizaci na trhu s penzijním připojištěním a počet penzijních fondů už dále výrazně neklesal.

Tab. 4.15 Koncentrace trhu s penzijním připojištěním dle celkových aktiv (v %)

	2007	2008	2009	2010
Podíl 3 největších penzijních fondů	57,77	57,49	56,67	55,59
Podíl 5 největších penzijních fondů	83,13	82,79	80,97	79,73
Podíl 7 největších penzijních fondů	95,65	94,97	93,58	92,59

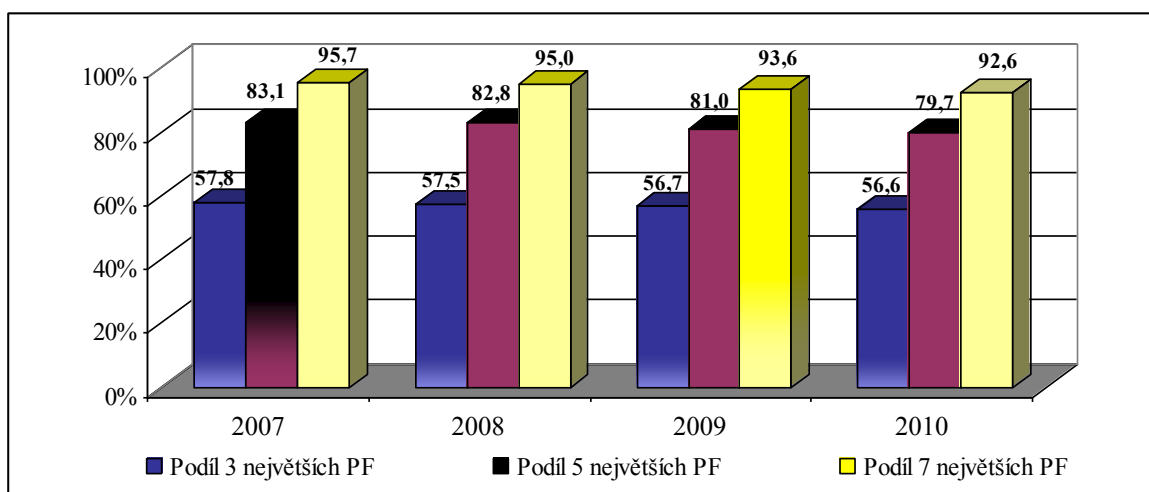
Zdroj: vlastní zpracování

Tendenci snižování celkového počtu penzijních fondů na českém trhu odpovídá i vysoká koncentrace velké části aktiv u relativně malého počtu největších penzijních fondů. Ke konci roku 2007 z celkového počtu 11 fondů, kontrolovalo 5 největších fondů 83 % celkových aktiv. Největším penzijním fondem co se týká objemu spravovaných aktiv byl penzijní fond České pojišťovny s téměř 23% podílem na trhu, viz Příloha č. 4. Následoval Penzijní fond České spořitelny a AXA penzijní fond. Dohromady se tyto 3 největší penzijní fondy podílely 57,8 % na celkových aktivech.

V následujících letech se podíly ani pozice největších penzijních fondů dle celkových spravovaných aktiv příliš neměnily. Podle nejnovějších údajů v roce 2010 kontrolovalo 7 největších fondů 92,6 % veškerých aktiv. Podíl zbylých tří fondů na celkových aktivech byl ve výši 7,4 %.

V grafu 4.17 jsou zachyceny hodnoty poměrů koncentrace v sektoru penzijních fondů podle výše spravovaných aktiv.

Graf 4.17 Koncentrace trhu s penzijním připojištěním dle celkových aktiv (v %)

Zdroj: vlastní zpracování dle ČNB

Graf 4.17 potvrzuje poměrně vysokou koncentraci v sektoru penzijních fondů podle celkových aktiv.

4.13 Složení portfolia penzijních fondů

Výnosy penzijních fondů a tedy i zhodnocení, které mohou fondy svým účastníkům ročně připsat, dlouhodobě ovlivňuje především struktura portfolií, resp. poměr jednotlivých finančních instrumentů, do kterých fondy investují.

Na rozdíl od britských či amerických penzijních fondů, jejichž investování se zaměřuje především na akcie, tedy na rizikovější instrumenty, většinu portfolií českých penzijních fondů tvoří konzervativní nástroje. Jejich podíl na celkovém portfoliu přesahuje v průměru 90 %. České penzijní fondy se tak s průměrným 7% podílem majetku v akciích řadí k nejkonzervativnějším penzijním fondům na světě. Což je zapříčiněno zejména přísnými zákonnými omezeními.

Struktura investičního portfolia jednotlivých penzijních fondů od roku 2000 do roku 2010 je uvedena v Tab. 4.16. V té je také až do roku 2004 zachycen řádek „Ostatní aktiva“, který představuje dopočet do sumy celkových aktiv penzijních fondů. Díky tomu získáme zároveň přehled o celkovém majetku všech aktivně působících penzijních fondů v jednotlivých letech. Od roku 2005 jsou položky „Ostatní investice“ a „Ostatní aktiva“ zachycovány souhrnně.

V případě hodnocení podílu prostředků penzijních fondů umístěných do instrumentů, jež umožňují finanční zhodnocení, nemůžeme brát v potaz celou položku „Nemovitosti“, neboť ta zahrnuje i provozní nemovitosti. Podíl těchto nemovitostí však nebylo možné zjistit.

Tab. 4.16 Struktura portfolia penzijních fondů za období let 2000 – 2010 (v %)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Akcie a podílové listy	9,4	7,2	6,2	4,8	5,7	7,6	9,9	10,4	6,5	5,0	4,5
Dluhopisy	56,2	60,4	73,8	73,7	68,2	74,1	75,6	71,4	78,8	81,5	84,0
Pokladniční poukázky	22,3	22,4	9,7	9,3	12,8	8,1	3,8	3,8	3,5	1,1	0,5
Peníze na účtech	5,7	3,9	5,1	7,7	9,4	7,9	6,4	9,6	9,6	11,3	7,6
Nemovitosti	1,8	1,2	0,9	0,6	0,5	0,8	0,9	0,8	0,8	0,9	0,8
Ostatní investice	0,2	1,0	2,1	1,9	1,3	1,5	3,4	4,0	0,9	0,3	2,6
Ostatní aktiva	4,4	4,1	2,2	2,0	2,1						

Zdroj: APF ČR, MF

Do roku 1999 nebyly zahraniční dluhopisy v držení českých penzijních fondů. Až novela zákona o penzijním připojištění platná od roku 2000 umožnila investování i do těchto instrumentů. Některé penzijní fondy tak nově nakoupily především státní dluhopisy zemí OECD. Jejich hodnota v roce 2001 tvořila 4,38 % portfolia.

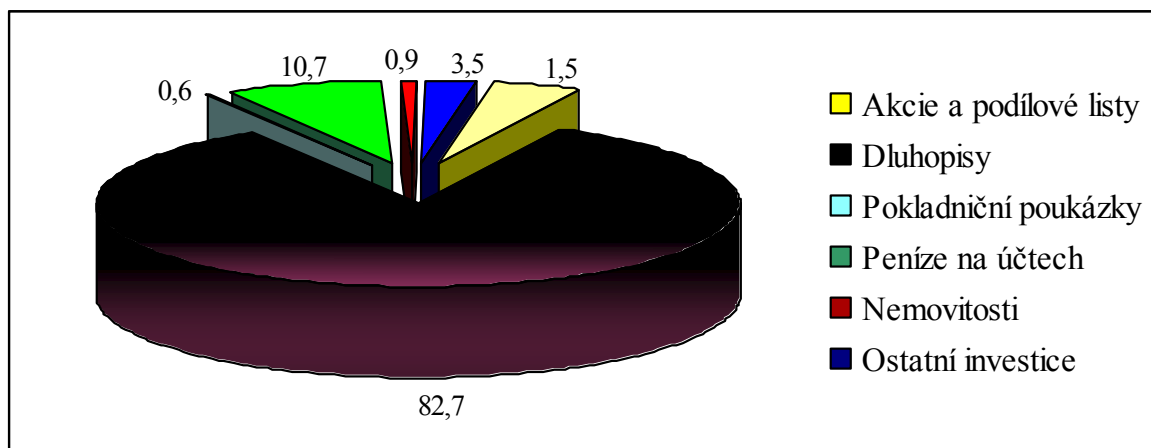
Jak lze v tabulce vidět, na počátku sledovaného období je investiční politika zaměřena především na nákup státních dluhopisů a pokladničních poukázek. Co se týká dluhopisů, tak jejich trend neustále roste, na rozdíl od pokladničních poukázek, jejichž podíl v investičním portfoliu jednotlivých penzijních fondů výrazně klesá. Podle nejnovějších zveřejněných údajů APF ČR činil v roce 2010 jejich podíl 0,5 %. Pokladniční poukázky se tak staly z druhého nejvíce využívaného instrumentu, nejméně významným nástrojem investování penzijních fondů.

Naprostou většinu volných peněžních prostředků investují fondy do dluhových cenných papírů, jejichž podíl v současnosti přesahuje 80 %. Druhá největší část aktiv penzijních fondů je umístěna v likvidních peněžích na běžných a termínovaných účtech. Tyto peněžní prostředky jako jediné zaznamenávají relativně rostoucí trend, zejména

v posledních letech. Následují akcie a podílové listy, jejichž podíl se od roku 2008 výrazně snížil, což souvisí především s krizí na finanční trzích.

Pro lepší srovnání je vytvořen graf 4.18, který zachycuje strukturu portfolia penzijních fondů za rok 2010.

Graf 4.18 Portfolio penzijních fondů v roce 2010 (v %)

Zdroj: vlastní zpracování dle údajů APF ČR

Z grafu 4.18 je naprosto patrná převaha dluhopisů, do kterých bylo vloženo přes $\frac{3}{4}$ prostředků.

4.14 Výsledek hospodaření penzijních fondů

Výsledek hospodaření, resp. zisk, se dá považovat za důležitý ukazatel stability penzijních fondů. Jeho vývoj by měl být v čase stabilní nebo rostoucí.

Od počátku vzniku penzijního připojištění hospodářský výsledek, až na drobné výjimky, roste. Je tak patrná vzrůstající role sektoru penzijního připojištění. Vývoj hospodářského výsledku penzijních fondů je zachycen v Tab. 4.17.

Tab. 4.17 Vývoj hospodářského výsledku (v tis. Kč)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
HV	-280 123	385 595	1 194 564	1 804 636	1 706 633	1 325 219	1 735 873	2 265 219

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
HV	2 377 100	3 206 842	4 567 678	4 124 522	4 269 278	717 841	2 574 099	4 575 288

Zdroj: ČNB, MF

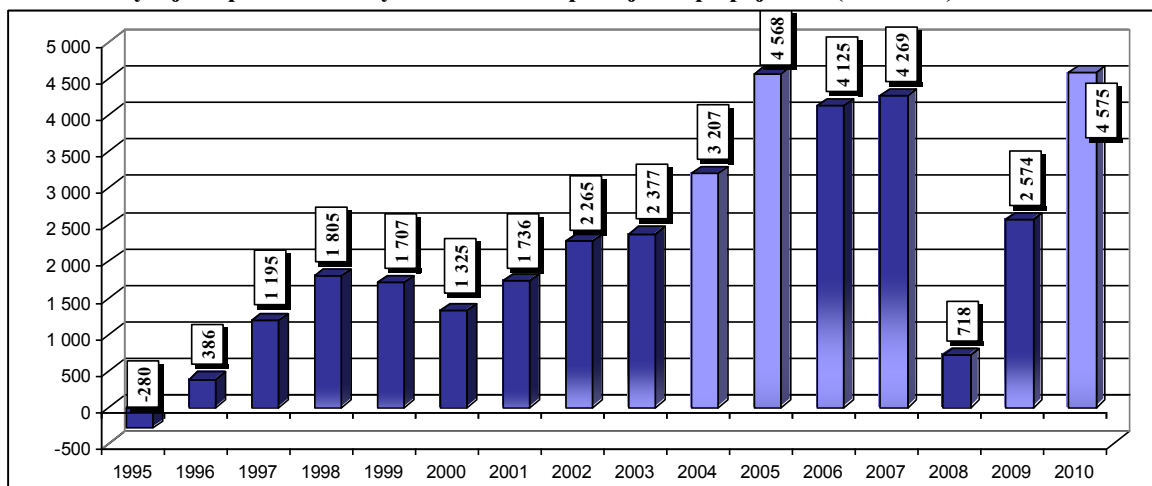
Je pochopitelné, že na počátku vzniku trhu s penzijním připojištěním, byla v sektoru penzijních fondů vykázána ztráta. Avšak od roku 1996 až doposud je hospodářský výsledek penzijních fondů kladný. Sektor tak můžeme považovat za ziskový.

První větší pokles byl zaznamenán v roce 2000. V tomto roce bylo dosaženo nižších investičních a finančních výnosů, došlo k poklesu úrokové míry a nárůstu nákladů penzijních fondů. K nejmarkantnějšímu poklesu dochází v roce 2008. Všechny penzijní fondy, s výjimkou AEGON Penzijního fondu, vykázaly sice na konci tohoto roku zisk, avšak ve většině případů se jednalo spíše o částku symbolickou. Výjimkou byl pouze penzijní fond Allianz, jehož zisk v roce 2008 činil 220 mil. Kč., což je o 18 mil. Kč více než v roce předcházejícím, viz Příloha č. 5. Celkově zisk tuzemských penzijních fondů za rok 2008 klesl téměř o 3,6 mld. Kč a činil pouhých 718 mil. Kč. Meziročně se tak hospodaření penzijních fondů propadlo o více než 80 %. Nicméně s ohledem na nepříznivý vývoj na světových finančních trzích se přesto jedná o pozitivní výsledek.

V roce 2009 se povedlo penzijním fondům i přes doznívající finanční krizi vykázat zisk ve výši téměř 2,6 mld. Kč. V roce 2010 došlo k dalšímu navýšení zisku penzijních fondů na 4 575 mil. Kč.

Následuje grafické zachycení vývoje hospodářského výsledků penzijních fondů.

Graf 4.19 Vývoj hospodářského výsledku sektoru penzijního připojištění (v mil. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování dle údajů APF ČR

V grafu 4.19 je zjevný prudký pokles hospodářského výsledku v roce 2008 a jeho postupné oživení až na hodnotu 4,6 mld. Kč v roce 2010.

4.15 Způsobilost krytí závazků vůči účastníkům penzijního připojištění

Nejdříve je vypočítána způsobilost krytí závazků jednotlivých aktivně působících penzijních fondů v ČR ke konci roku 2009 dle vzorce (3.5).

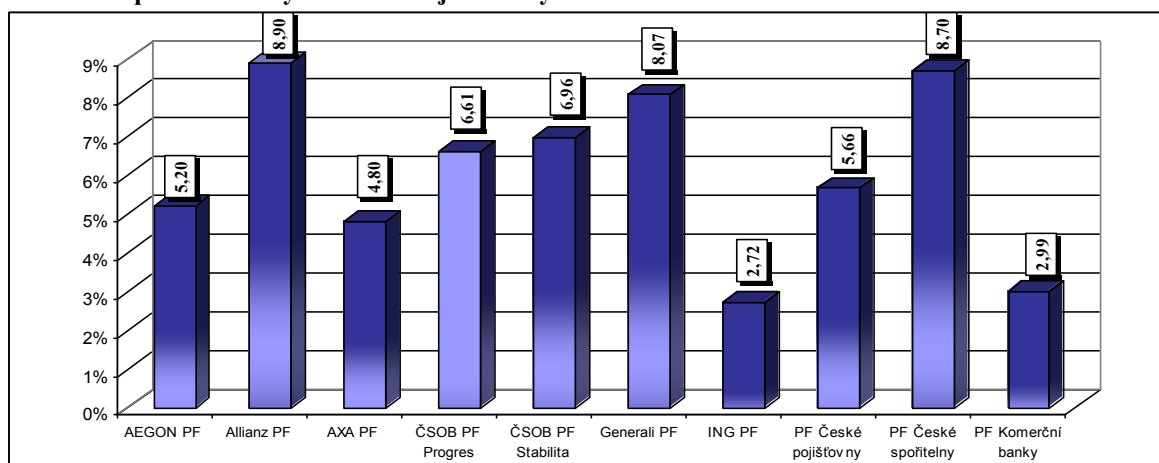
Tab. 4.18 Způsobilost krytí závazků v jednotlivých fondech k 31.12. 2009

Název penzijního fondu	Σ Aktiv (v tis. Kč)	NPO (v tis. Kč)	PÚ _{PP} (v tis. Kč)	ZKZ (v %)
AEGON PF	2 650 848	361 648	2 175 947	5,20
Allianz PF	8 853 746	125 227	8 015 142	8,90
AXA PF	35 484 276	755 777	33 138 995	4,80
ČSOB PF Progres	8 999 173	334 048	8 128 251	6,61
ČSOB PF Stabilita	18 225 226	357 323	16 704 947	6,96
Generali PF	2 335 347	59 091	2 106 306	8,07
ING PF	23 857 681	429 351	22 808 906	2,72
PF České pojišťovny	51 366 237	696 609	47 955 471	5,66
PF České spořitelny	35 487 404	146 147	32 513 101	8,70
PF Komerční banky	28 610 680	619 999	27 178 729	2,99
Celkem	215 870 618	3 885 220	200 725 795	-

Zdroj: vlastní zpracování

V tabulce si můžeme všimnout, že způsobilost krytí závazků vůči účastníkům je v roce 2009 nejvyšší u penzijního fondu Allianz. Tento fond lze tedy považovat s 8,9 % za nejsolventnější na českém trhu. Druhého nejlepšího výsledku, 8,7 %, dosahuje penzijní fond České spořitelny. Na třetím místě je penzijní fond Generali s 8,1 %. Naopak nejhůře je na tom s 2,7 % penzijní fond ING.

Graf 4.20 Způsobilost krytí závazků v jednotlivých fondech k 31.12. 2009

Zdroj: vlastní zpracování

Z grafického zpracování ukazatele způsobilosti krytí závazků je zřejmé, že všechny aktivně působící penzijní fondy v roce 2009 jsou solventní, neboť u všech fondů

je dosahováno kladné hodnoty ukazatele krytí závazků. Na rozdíl od let 2007 a 2008, kdy se poprvé objevily u několika fondů záporné hodnoty. Konkrétně se jednalo v roce 2007 o Penzijní fond Komerční banky (-0,83 %) a ČSOB Penzijní fond Progres (-0,09 %). V roce 2008 dosahoval záporných hodnot AEGON Penzijní fond (-11,82 %), Penzijní fond České pojišťovny (-1,06 %) a opět ČSOB Penzijní fond Progres (-1,04 %) a Penzijní fond Komerční banky (-0,40 %). Tyto fondy se mohly v těchto letech dostat do závažných problémů. Zejména v případě, že by se velká část klientů rozhodla přejít do jiných penzijních fondů nebo ukončit penzijní připojištění.

Z hlediska celkového trhu s penzijním připojištěním je nutné vypočítat průměrné krytí závazků vůči účastníkům penzijního připojištění, viz Tab. 4.19. Pro zjednodušení je časová řada sledována pouze za období od 2002 až do 2. čtvrtletí 2010. Do roku 2002 byly totiž prostředky účastníků penzijního připojištění zahrnovány do ostatních kapitálových fondů, tj. do vlastního kapitálu. Po novele zákona o účetnictví jsou účtovány na účet závazků z příspěvků penzijního připojištění, tj. v cizích zdrojích, odděleně od vlastního kapitálu penzijního fondu. Pro celý rok 2010 nejsou ještě dostupná všechna data potřebná pro výpočet ukazatele způsobilosti krytí závazků vůči účastníkům penzijního připojištění. Z tohoto důvodu jsou použita pouze data uváděná ČNB k 30.6. 2010.

Tab. 4.19 Způsobilost krytí závazků vůči účastníkům za celý trh (v %)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ø ZKZ	6,26	4,69	6,54	7,11	4,88	0,79	0,51	5,61	4,96

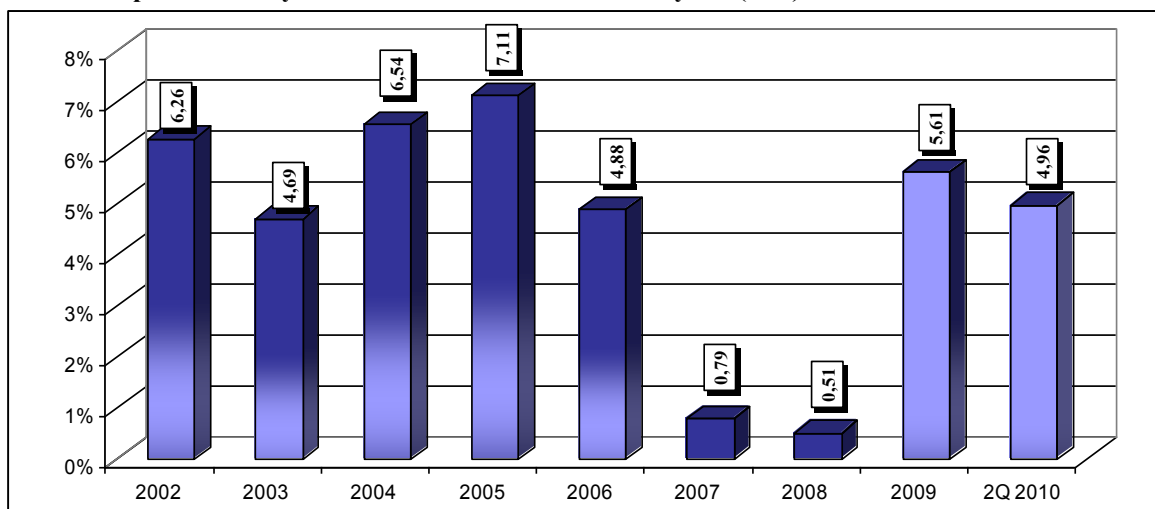
Zdroj: vlastní zpracování

Ve vývoji ukazatele krytí závazků vůči účastníkům penzijního připojištění došlo k výrazné změně zejména v období vzniku finanční krize, resp. v roce 2007 a 2008. V těchto letech došlo k prudkému poklesu. V roce 2007 klesla způsobilost krytí na hodnotu 0,79 % a o rok později o dalších 0,28 %. Hlavním důvodem byl nárůst objemu záporných oceňovacích rozdílů. Trhy se od podzimu 2007 propadaly. Akcie a dluhopisy v investičním portfoliu penzijních fondů ztrácely tržní hodnotu. Avšak relativně velké záporné oceňovací rozdíly v rozvaze fondů nemusí být nutně dlouhodobým problémem. Neboť se dá předpokládat, že až trhy porostou, negativní oceňovací rozdíly, pokud emitenti držených dluhopisů a akcií neskončí v úpadku, v podstatě zaniknou. A k tomu opravdu na konci roku 2009 došlo. Oceňovací rozdíly se přiblížily nulové hodnotě a na konci března 2010 se otočily do mírných pozitivních hodnot.

Další příčinou výrazného poklesu v roce 2007 a 2008 byl nárůst nákladů příštích období relativně vůči celkovým aktivům, což je nežádoucí zejména pro klienty fondů, neboť mohou snížit jejich zhodnocení.

Následuje graf 4.21 způsobilosti krytí závazků vůči účastníkům penzijního připojištění.

Graf 4.21 Způsobilost krytí závazků vůči účastníkům za celý trh (v %)

Zdroj: vlastní zpracování

V grafickém vyjádření lze ještě lépe vypozerovat velmi prudký pokles způsobilosti krytí závazků vůči účastníkům v roce 2007 a 2008 v průměru za celý trh.

Jak už bylo uvedeno výše, v těchto letech se některé penzijní fondy dostaly do záporných hodnot, kdy byla aktiva fondů snižena o náklady příštích období nižší než klientské vklady zvýšené o doposud připsané zhodnocení. Zejména tomu bylo u penzijního fondu AEGON díky vysokým nákladům příštích období. Avšak je třeba připomenout, že tento fond působí na trhu teprve od roku 2007 a vznikl na „zelené louce“, což sebou nese i vyšší náklady.

Schodky ve způsobilosti krytí závazků vůči účastníkům penzijního připojištění se penzijní fondy rozhodly řešit zejména posílením vlastního kapitálu. Nejčastěji docházelo k navýšení základního kapitálu. Důvodem je především skutečnost, že pokud k pokrytí vzniklé ztráty nepostačují zdroje tvořené nerozděleným ziskem minulých let, rezervním fondem a dalšími fondy tvořenými ze zisku, je nutné ztrátu hradit z hodnoty základního kapitálu. Zároveň je nutné dodržet zákonem stanovenou minimální výši základního kapitálu, která činí 50 mil. Kč. Zejména v roce 2008 se některé fondy obávaly, že k výše popsané situaci skutečně dojde a vzniklé ztráty budou muset být z části pokryty základním

kapitálem. Mnoho penzijních fondů proto v tomto roce přistoupilo k navýšení hodnoty základního kapitálu, čímž došlo k jejich finanční stabilizaci a posílení. Např. společnost ČSOB, jediný akcionář ČSOB Penzijních fondů Stabilita a Progres, rozhodla v únoru roku 2008, že u obou fondů navýší základní kapitál o 200 mil. Kč. Dále pak navýšil základní kapitál i penzijní fond České pojišťovny, České spořitelny a AXA penzijní fond. Díky příznivému vývoji na finančních trzích, zejména od druhého čtvrtletí 2009, nemusely penzijní fondy od roku 2008 přistoupit k posílení kapitálového vybavení prostřednictvím kapitálových injekcí od akcionářů.

4.16 Podíl majetku penzijních fondů na HDP České republiky

S růstem celkových aktiv penzijních fondů stoupá i podíl majetku obhospodařovaného penzijními fondy na hrubém domácím produktu v běžných cenách. V roce 2010 přesáhl tento podíl 6 % HDP, viz Tab. 4.20.

Přestože se srovnávají dle ČNB dva ekonomicky nesouměřitelné ukazatele, a to tokový a stavový, růst podílu svědčí o přetrvávající dynamičnosti nových vkladů do penzijního připojištění a silícím postavení penzijních fondů na českém kapitálovém trhu.

Tab. 4.20 Vývoj podílu majetku penzijních fondů na HDP ČR

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Aktiva PF (v mld. Kč)	6,34	23,27	21,40	29,61	37,05	44,09	54,96	68,93
HDP v b.c. (v mld. Kč)	1 467	1 661	1 785	1 962	2 041	2 150	2 315	2 415
Podíl aktiv PF na HDP (v %)	0,43	1,40	1,20	1,51	1,82	2,05	2,37	2,85

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Aktiva PF (v mld. Kč)	82,07	102,10	123,42	145,95	167,20	191,72	215,87	232,43
HDP (v mld. Kč, v b.c.)	2 556	2 750	2 984	3 216	3 530	3 706	3 630	3 714
Podíl aktiv PF na HDP (v %)	3,21	3,71	4,14	4,54	4,74	5,17	5,95	6,26

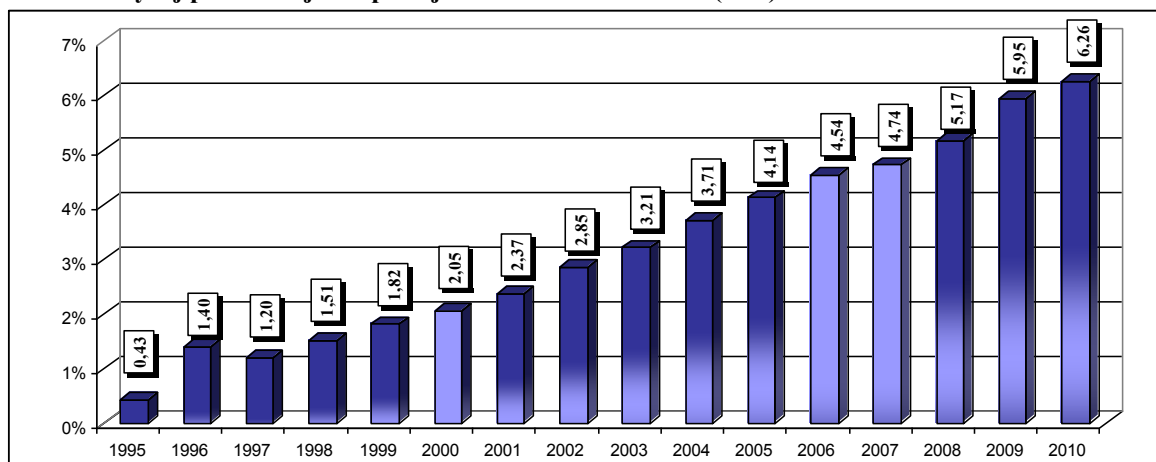
Zdroj: vlastní zpracování

Z tabulky je zřejmé, že se postupně zvyšuje podíl aktiv penzijních fondů na hrubém domácím produktu ČR. Jedinou výjimkou je rok 1997. Důvodem byl pokles celkových aktiv penzijních fondů v absolutním vyjádření oproti roku 1996. Ve všech

ostatních letech můžeme pozorovat rostoucí trend podílu aktiv penzijních fondů na hrubém domácím produktu.

O tom, jak se vyvíjí podíl majetku penzijních fondů na HDP České republiky v období 1995 – 2010, svědčí i následující graf 4.22.

Graf 4.22 Vývoj podílu majetku penzijních fondů na HDP ČR (v %)

Zdroj: vlastní zpracování

Z grafického zpracování vývoje podílu aktiv penzijních fondů na HDP České republiky lze říci, že trend tohoto vývoje je v čase stabilně rostoucí. To dokumentuje stále se zvyšující význam sektoru penzijního připojištění v České republice.

4.17 Zhodnocení prostředků účastníků penzijního připojištění

Zhodnocení prostředků účastníků je sledováno za trh jako celek a rovněž samostatně pro jednotlivé penzijní fondy. V tomto případě může být ukazatel důležitým parametrem při výběru penzijního fondu. Je třeba mít na paměti, že výsledky, kterých penzijní fondy ročně dosahují, nemají dostatečnou vypovídací schopnost. Velmi často totiž bývají ovlivňovány stavem a vývojem ekonomiky a mohou být tedy nevyvážené. Tento ukazatel tedy není nejvhodnější k posuzování ekonomické výkonnosti penzijních fondů a trhu s penzijním připojištěním v jednotlivých letech.

V Tab. 4.21 je zachyceno roční připsané zhodnocení prostředků účastníků penzijního připojištění v současných aktivně působících penzijních fondech od počátku vzniku penzijního připojištění a průměrné roční zhodnocení prostředků v daném roce za celý trh. Údaje za rok 2010 nebyly v době vypracovávání diplomové práce k dispozici. ČSOB Penzijní fond Progres, a.s., člen skupiny ČSOB, zahájil svou činnost v roce 1995.

Allianz penzijní fond, a.s. vstoupil na trh v roce 1997 a AEGON Penzijní fond, a.s. dokonce až v roce 2007. Z tohoto důvodu nejsou v tabulce, v rámci těchto tří fondů, zachyceny údaje za celé sledované období.

Tab. 4.21 Zhodnocení prostředků účastníků penzijního připojištění (v %)

Název PF / Rok	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
AEGON PF	-	-	-	-	-	-	-	-
Allianz PF	-	-	8,90	9,10	6,00	3,80	4,36	3,71
AXA PF	12,80	11,45	11,20	10,10	6,50	4,10	4,25	3,41
ČSOB PF Progres	0,0	16,40	8,00	10,90	7,70	5,62	3,90	4,26
ČSOB PF Stabilita	10,40	10,90	10,30	10,02	6,10	4,20	3,20	3,00
Generali PF	10,30	10,61	14,60	11,40	5,30	3,60	4,60	4,10
ING PF	12,80	12,10	11,00	9,34	6,00	4,40	4,80	4,00
PF České pojišťovny	10,30	9,20	9,60	9,72	6,60	4,50	3,80	3,20
PF České spořitelny	4,00	8,10	9,05	8,33	4,40	4,20	3,80	3,50
PF Komerční banky	9,44	8,36	9,10	9,50	7,20	4,89	4,40	4,63
Ø zhodnocení	8,76	10,89	10,19	9,82	6,20	4,37	4,12	3,76

Název PF / Rok	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
AEGON PF	-	-	-	-	4,50	3,50	2,10
Allianz PF	3,00	3,00	3,00	3,11	3,00	3,00	3,10
AXA PF	3,36	3,10	3,70	2,50	2,20	0,00	2,00
ČSOB PF Progres	4,30	5,30	5,00	2,30	2,40	0,02	1,00
ČSOB PF Stabilita	2,30	4,30	4,00	2,80	2,40	0,05	1,37
Generali PF	3,00	3,00	3,81	3,74	4,10	2,00	2,40
ING PF	4,00	2,50	4,20	3,60	2,50	0,04	0,10
PF České pojišťovny	3,10	3,50	3,80	3,30	2,40	0,20	1,20
PF České spořitelny	2,64	3,74	4,03	3,04	3,10	0,40	1,28
PF Komerční banky	3,40	3,50	4,00	3,00	2,30	0,58	0,24
Ø zhodnocení	3,23	3,55	3,95	3,04	2,89	0,98	1,48

Zdroj: APF ČR

V Tab. 4.21 představují červeně zvýrazněné hodnoty nejnižší připsané zhodnocení prostředků účastníků v daném roce a modré poté hodnoty nejvyšší.

Na počátku sledovaného období působí na trhu přes 40 penzijních fondů, a proto musí všechny fondy vynakládat značné úsilí k získání klientů. Z tohoto důvodu, i přes vysoké „startovací“ náklady spojené se zřízením penzijních fondů, nutným vybavením technikou, technologií, personálem, ale také se značnou nestabilitou finančního trhu, či s vysokou inflací v roce 1998, nabízí většina fondů v prvních letech působení vysoká procentní zhodnocení prostředků. Vyjma toho je produkt penzijního připojištění na českém trhu novinkou. Není tedy možné vyjít z předchozích zkušeností při stanovování vhodného procenta zhodnocení prostředků účastníků.

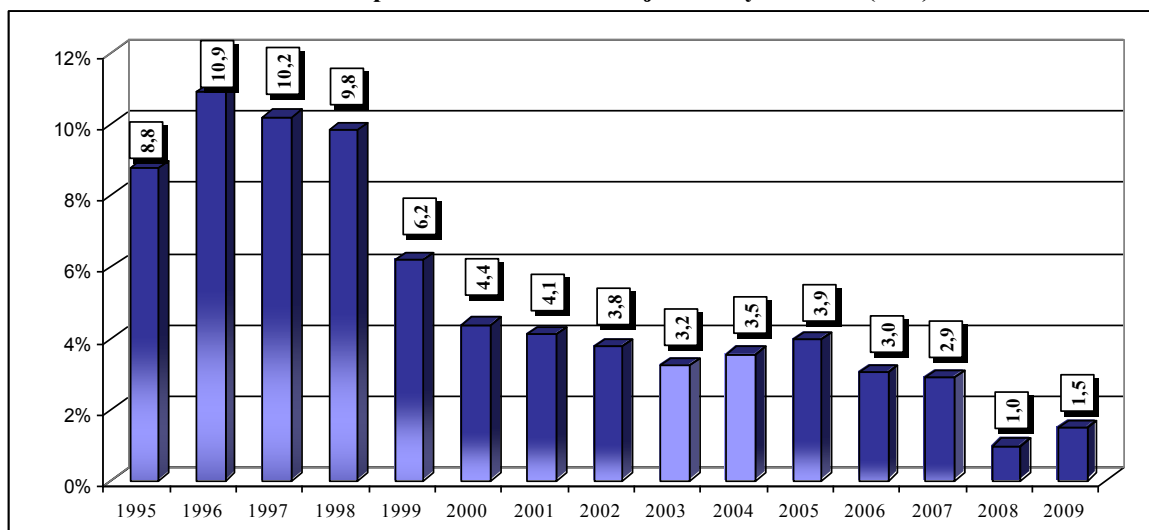
Od roku 1995 dochází u většiny fondů k postupnému snižování procent, která jsou připisována účastníkům penzijního připojištění penzijními fondy. Velké výkyvy mohou

vypovídat o nestabilitě fondu. V posledních letech se jeví jako velmi stabilní penzijní fond Allianz, který dosahuje velmi vyrovnaných výsledků.

Pokud bychom měli brát nejnovější údaje, tedy z roku 2009, nejvyšší zhodnocení připisuje svým účastníkům penzijní fond Allianz. Ten nabízí svým klientům procento ve výši 3,1. Následuje Generali Penzijní fond s 2,4 %. Za třetí nejlepší fond, co se týká ročního zhodnocení prostředků účastníků, můžeme považovat nejmladší penzijní fond AEGON. Ten svým klientům za rok 2009 připsal 2,1 %. Na druhé straně v roce 2009 má nejmenší připsané zhodnocení, ve výši 0,1 %, penzijní fond ING.

Z pohledu hlavního cíle diplomové práce je však důležitější analýza průměrného ročního zhodnocení všech současných, aktivně působících, penzijních fondů v jednotlivých letech, která je graficky zachycena v grafu 4.23.

Graf 4.23 Průměrné zhodnocení prostředků účastníků v jednotlivých letech (v %)

Zdroj: vlastní zpracování

Z grafu 4.23 lze vyčíst nestabilní trend průměrného zhodnocení prostředků účastníků v jednotlivých letech. Nejnižšího průměrného zhodnocení prostředků je dosaženo v roce 2008, nejvyššího v roce 1996, kdy se průměrný výnos připsaný účastníkům za všechny současné, aktivně působící, fondy přiblížil 11 %. Je třeba upozornit, že hodnoty zjištěné v Tab. 2.23 neodpovídají ve všech sledovaných letech skutečnosti, neboť je po celou dobu počítáno pouze s deseti aktivně působícími fondy. Dle údajů Ministerstva financí ČR bylo nejnižšího zhodnocení prostředků účastníků dosaženo již v roce 1995, kdy bylo penzijními fondy připsáno v průměru 10,29 %.

4.18 Průměrné zhodnocení prostředků účastníků

Jak už bylo řečeno výše, v případě ročního zhodnocení prostředků účastníků může dojít ke skokovému navýšení či snížení a výsledky v daném roce nemusí odpovídat dlouhodobému trendu, který fond či trh vykazoval v minulosti. Proto se pokusíme tento problém eliminovat prostřednictvím ukazatele průměrného ročního zhodnocení prostředků účastníků za období let 1995 až 2009. Výsledné hodnoty tohoto ukazatele jsou zachyceny v Tab. 4.22.

Tab. 4.22 Průměrné roční zhodnocení příspěvků účastníků za období let 1995 - 2009

Název penzijního fondu	Průměrné roční zhodnocení (v %)	Pořadí
AEGON Penzijní fond	3,37	10
Allianz penzijní fond	4,39	8
AXA Penzijní fond	5,38	3
ČSOB Penzijní fond Progres	5,14	4
ČSOB Penzijní fond Stabilita	5,02	5
Generali Penzijní fond	5,77	1
ING Penzijní fond	5,43	2
Penzijní fond České pojišťovny	4,96	7
Penzijní fond České spořitelny	4,24	9
Penzijní fond Komerční banky	4,97	6
Ø zhodnocení prostředků účastníků celkem	4,87	x

Zdroj: APF ČR

V Tab. 2.22 jsou nejprve vypočteny průměrné hodnoty ročního zhodnocení příspěvků účastníků od roku 1995 do roku 2009 u jednotlivých aktivně působících penzijních fondů. Opět jsou zde tři výjimky, konkrétně penzijní fond Allianz, AEGON a ČSOB Penzijní fond Progres, jejichž průměrná hodnota není zachycena za celé sledované období, ale od data jejich vzniku. Pro větší přehlednost je zachyceno pořadí jednotlivých penzijních fondů.

Ve sledovaném období má nejnižší průměrné zhodnocení příspěvků účastníků penzijního připojištění penzijní fond AEGON. Avšak u něho se jedná o průměr pouze za poslední 3 roky. V jeho prospěch svědčí i to, že ve všech těchto letech vykazoval relativně vysoké procento. Naopak nejvyššího průměrného zhodnocení za posledních 15 let dosáhl penzijní fond Generali, jehož zhodnocení za období let 1995 až 2009 činí 5,77 %. Na druhém místě je ING Penzijní fond s 5,43 %. V pořadí třetím nejlepším penzijním fondem s nejvyšším průměrným zhodnocením příspěvků se stal AXA penzijní fond s 5,38 %. Allianz penzijní fond, který v roce 2009 dosahoval nejvyššího zhodnocení

ze všech aktivně působících penzijních fondů, se umístil až na osmém místě. I z tohoto důvodu nemusí být procentuální výše ročních podílů na výnosech penzijního fondu určených pro účastníky tím nejobjektivnějším ukazatelem ekonomické výkonnosti penzijního fondu.

Následně je hodnoceno průměrné roční zhodnocení příspěvků účastníků od roku 1995 do roku 2009 z pohledu trhu. V Tab. 4.22 je zjištěno, že průměrný výnos za období 15 let dosahuje 4,87 %.

5 Závěr

Penzijní připojištění se státním příspěvkem funguje v rámci České republiky od roku 1994. Za necelých 17 let své existence se stalo velmi oblíbeným a využívaným finančním produktem. Cílem penzijního připojištění je především zvýšit účastníkovi jeho příjem v postproduktivním věku nad rámec státem zaručené výše důchodu. Jedná se o specifický produkt pojistného trhu, protože obdobně jako u životních pojištění, dojde k důvodu výplaty vždy, jen není přesně znám okamžik výplaty dávek. Motivací k uzavření je nepochybně určité zvýhodnění ze strany státu v podobě státních příspěvků a daňových úlev, garantované nezáporné zhodnocení vložených prostředků, ale také možnost, aby na penzijní připojištění přispíval zaměstnavatel či další třetí osoby.

Analyzovat český trh s penzijním připojištěním není vůbec jednoduché. Penzijní připojištění u nás nefunguje výrazně dlouho a časová řada údajů není vždy dostačující. Největším problémem je ovšem fakt, že sektor penzijních fondů prošel významnými změnami v oblasti státní správy a dozoru. Na počátku vzniku penzijního připojištění bylo výkonem dozoru pověřeno Ministerstvo financí ČR, které tím v podstatě převzalo roli garanta rozvoje celého systému. V září roku 2000 poté vznikl Úřad pro dozor nad pojišťovnictvím a penzijním připojištěním, jako specializovaný odbor Ministerstva financí ČR. V souvislosti s přijetím zákona č. 57/2006 Sb. přechází veškeré pravomoci od 1. dubna 2006 na Českou národní banku. Zároveň funguje v ČR v rámci penzijního připojištění Asociace penzijních fondů. Všechny tyto instituce sledovaly, či sledují základní charakteristiky spojené s penzijním připojištěním, avšak mnohdy ne zcela jednotným způsobem. Z tohoto důvodu není hodnocení českého trhu s penzijním připojištěním vždy jednoduché.

Cílem diplomové práce bylo analyzovat trh s penzijním připojištěním v České republice. K této analýze bylo využito kvantitativních a kvalitativních indikátorů úrovně pojistného trhu, které byly modifikovány pro oblast penzijního připojištění, ukazatelů sledovaných Českou národní bankou, Ministerstvem financí ČR a Asociací penzijních fondů ČR.

V současné době lze považovat trh s penzijním připojištěním za konsolidovaný a stabilizovaný. Od roku 2008 na něm aktivně působí 10 penzijních fondů. Ve většině případů se jedná o fondy, které spadají pod velké pojišťovací či bankovní společnosti. Posledním penzijním fondem, který získal licenci k poskytování penzijního připojištění se státním příspěvkem v České republice, byl v roce 2007 AEGON Penzijní fond, a.s.

Od počátku existence penzijního připojištění se každým rokem zvyšuje počet jeho účastníků. V roce 2009 bylo v České republice penzijně připojištěno 68 % ekonomicky aktivních obyvatel a to bez zápočtu penzijně připojištěných nad 60 let, kteří tvoří cca 24 % z celkového počtu spořících. V roce 2010 překročil celkový počet účastníků penzijního připojištění hranici 4,5 mil. osob. Jedná se o úctyhodné číslo, které svědčí o tom, že jsou si lidé vědomi nutnosti zajistit se určitým způsobem na stáří.

S rostoucím počtem penzijně připojištěných koresponduje růst objemu účastnických příspěvků, ať už vlastních příspěvků účastníků, státních příspěvků či příspěvků od zaměstnavatelů. Zatímco v roce 1995 dosahovaly vlastní příspěvky účastníků penzijního připojištění přes 3 miliardy, v roce 2010 vložili účastníci do penzijních fondů přes 23 mld. Kč. Objem vyplacených státních příspěvků v současnosti převyšuje 5,5 mld. Kč. Roste také počet zaměstnavatelů, kteří přispívají na penzijní připojištění svým zaměstnancům, což je samozřejmě z hlediska trhu příznivé. Do jisté míry to svědčí o zvyšující se důvěře a oblibě penzijního připojištění.

Největším problémem se však ukazuje průměrná výše měsíčního účastnického příspěvku. Ta za rok 2010 činila cca 440 Kč. Taková výše vlastních příspěvků účastníků není uspokojivá. Pohybuje se pod úrovní 2 % průměrné hrubé mzdy a nemůže tak nabídnout výrazné vyrovnání poklesu příjmů při odchodu do důchodu.

Se zvyšováním počtu účastníků penzijního připojištění neustále roste také výše spravovaných aktiv penzijních fondů. Tento trend svědčí o dobré situaci na českém trhu s penzijním připojištěním, neboť nárůst aktiv je v podstatě odrazem hospodaření penzijních fondů. Pozitivní je, že i v letech 2008 a 2009, kdy u nás probíhala finanční krize, zaznamenaly penzijní fondy v ČR růst spravovaného majetku. Česká republika je charakteristická vysokou koncentrací velké části aktiv u relativně malého počtu největších penzijních fondů. V podstatě je to důsledek snižování celkového počtu penzijních fondů na českém trhu. V roce 2009 kontrolovalo 5 největších fondů 81 % veškerých aktiv.

S růstem celkových aktiv penzijních fondů stoupá i podíl majetku obhospodařovaného penzijními fondy na hrubém domácím produktu ČR v běžných cenách. Růst podílu svědčí o přetrvávající dynamičnosti nových vkladů do penzijního připojištění a silícím postavení penzijních fondů na českém kapitálovém trhu. V roce 2010 přesáhl tento podíl 6 % HDP.

Na rozdíl od britských či amerických penzijních fondů, jejichž investování je zaměřeno především na akcie, tedy na rizikovější instrumenty, většinu portfolií penzijních fondů v ČR tvoří konzervativní nástroje. Jejich podíl na celkovém portfoliu přesahuje

v průměru 90 %. České penzijní fondy se tak s průměrným 7% podílem majetku v akciích řadí k nejkonzervativnějším penzijním fondům na světě, což je zapříčiněno zejména přísnými zákonnými omezeními. Fondy nesmí dosahovat záporného zhodnocení, nemohou si proto dovolit investovat větší množství prostředků do volatilnějších a výnosnějších nástrojů. Mezi penzijními fondy jsou tři, s prostředky investovanými výhradně do konzervativních nástrojů. Jedná se o Aegon PF, Allianz PF, ING PF. Na trhu působí i „odvážnější“ penzijní fondy, které investují do rizikovějších nástrojů jako jsou akcie a podílové fondy. Patří k nim PF České spořitelny, který má takto uloženo téměř 10 % prostředků, dále AXA PF a PF České pojišťovny (oba přes 6 %) a Generali PF, který má v akciích 4,4 %. V rámci plánované důchodové reformy je navrhováno, aby každý penzijní fond měl čtyři licencované a kontrolované investiční strategie, a to konzervativní, vyváženou, dynamickou a strategii stojící na investicích výhradně do českých státních dluhopisů.

Od počátku vzniku penzijního připojištění hospodářský výsledek, až na drobné výjimky, roste. Je tak patrný vzrůstající význam sektoru penzijního připojištění v rámci České republiky. Největšího propadu bylo dosaženo v roce 2008, kdy hospodářský výsledek tuzemských penzijních fondů klesl téměř o 3,6 mld. Kč a činil pouhých 718 mil. Kč. Meziročně se tak hospodaření penzijních fondů propadlo o více než 80 %. Nicméně s ohledem na nepříznivý vývoj na světových finančních trzích se přesto jedná o pozitivní výsledek. V roce 2009 se již povedlo vykázat zisk ve výši téměř 2,6 mld. Kč. V roce 2010 došlo k dalšímu navýšení zisku penzijních fondů na 4,5 mld. Kč.

V současné době jsou všechny aktivně působící fondy v ČR způsobilé krýt závazky vůči svým účastníkům. Ve vývoji ukazatele krytí závazků vůči účastníkům penzijního připojištění došlo k výrazné změně zejména v období počátku finanční krize u nás, resp. v roce 2007 a 2008. V těchto letech došlo k prudkému poklesu. Některé penzijní fondy se tak dostaly do záporných hodnot, kdy byla aktiva fondů snížena o náklady příštích období nižší než klientské vklady zvýšené o doposud připsané zhodnocení. Tyto schodky se penzijní fondy rozhodly řešit zejména posílením vlastního kapitálu, nejčastěji formou navýšení základního jmění.

Dalším výrazným rysem a problém stávající podoby penzijního připojištění je to, že účastníci v drtivé většině využívají, po splnění stanovených podmínek, možnosti jednorázového výběru naspořených prostředků namísto volby výplaty doživotní penze. Může to být způsobeno jednak preferencí hotovosti, ale jde také o logický důsledek nízké výše průměrně naspořené částky na účastníka, jež neumožňuje vyplácení smysluplné

doživotní penze. Do výběru dávky se jistě také promítá pohled účastníka na očekávanou délku života. Za rok 2009 využilo tuto formu výběru peněz přes 210 tis. účastníků. Ze systému tak bylo odčerpáno přes 16 mld. Kč. Druhou nejčastější formou výběru je odbytné. V roce 2009 využilo přes 87 tis. účastníků možnosti předčasného zrušení penzijního připojištění, kteří tak vybrali z penzijních fondů 3,2 mld. Kč. Z tohoto lze vyvodit, že u nás stále panuje určitá nedůvěra v návratnost vkladů. Účastníci raději dávají přednost těmto dvěma formám výplaty dávek. Což dokazuje i celkový počet poživatelů penzí za rok 2009, který činil pouhých 13 413 osob.

Trh penzijního připojištění lze považovat za značně koncentrovaný, jak dokládá ukazatel koncentrace trhu s penzijním připojištěním dle prostředků účastníků. Tři největší penzijní fondy disponují více než 50 % a polovina z aktivně působících penzijních fondů disponuje více než 80 % prostředků přijatých od účastníků penzijního připojištění.

V současnosti se díky stále se zvyšujícímu objemu prostředků účastníků penzijního připojištění blíží ukazatel připojištěnosti k hodnotě 6 %. Jedná se o velmi dobrý výsledek, zejména v porovnání s pojištěností v životním a neživotním pojištění měřenou předepsaným pojistným na HDP. V této oblasti dosahuje celková pojištěnost necelá 4 %.

V roce 2010 činil v ČR ukazatel škodovosti 9,7 %. To znamená, že z 1 Kč prostředků účastníků bylo vyplaceno cca 0,1 Kč na dávkách z penzijního připojištění. Je třeba však připomenout, že ukazatel škodovosti v sektoru penzijních fondů nemá takovou vypovídací schopnost, jako je tomu v případě trhu s životním a neživotním pojištěním. Jak bylo uvedeno v subkapitole 4.10, v případě těchto pojištění je hodnota škodovosti ovlivňována mnohými vnějšími faktory, jako jsou požáry, povodně, nehodovost, apod. Především pak v oblasti neživotního pojištění je podstatným rozdílem skutečnost, že pokud nedojde k pojistné události, nedochází po ukončení pojistné doby k výplatě pojistného plnění. Což však neplatí pro penzijní připojištění, kdy jsou dávky účastníkům vyplaceny vždy. Z tohoto důvodu není pro sektor penzijních fondů tento ukazatel tak významný.

Ukázalo se, že mezi ročním zhodnocením prostředků účastníků v jednotlivých fondech jsou znatelné rozdíly. V roce 2008 byly obzvláště ovlivněny probíhající finanční krizí. V tomto roce bylo dosaženo nejnižšího průměrného zhodnocení prostředků účastníků penzijního připojištění od roku 1995, kdy se průměrný výnos připsaný účastníkům za všechny současné, aktivně působící, fondy přiblížil 11 %. Mnohem důležitější je však sledovat hodnoty ukazatele průměrného ročního zhodnocení příspěvků účastníků za celý trh od roku 1995 až do roku 2009. Za toto období činil průměrný výnos 4,87 %.

Hlavním cílem práce bylo analyzovat český trh s penzijním připojištěním od počátku jeho existence, tedy od roku 1994. S přihlédnutím k výsledkům, které byly v mnoha případech ovlivněny světovou finanční krizí, lze konstatovat, že se trh s penzijním připojištěním vyvíjí pozitivně. Po mírném zpomalení růstu, především v letech 2007 a 2008, byl rok 2010 pro penzijní fondy velmi dobrý. Z hlediska nutnosti zajistit dodatečné zdroje pro zabezpečení v důchodu je však dosud nízká průměrná výše měsíčního příspěvku účastníka. Stejně tak je třeba zvýšit podíl zapojení mladší generace lidí, neboť nejvíce jsou zatím zastoupeni účastníci ve věku 60 a více let.

Oblast penzijního připojištění je v poslední době velmi diskutovaným tématem, zejména v souvislosti s chystanou důchodovou reformou. Pozitivně lze hodnotit fakt, že otevřená diskuze o tomto tématu zvyšuje zájem lidí o penzijní připojištění, jako o formu samostatně odpovědného zajištění na stáří. Lze tedy do budoucna předpokládat, že se bude penzijní připojištění v prostředí české ekonomiky dále pozitivně rozvíjet.

Seznam použité literatury

- [1] APF ČR. *O nás*. Dostupné na: <http://www.apfcr.cz/cs/o-nas>.
- [2] APF ČR. *Publikace APF ČR – duben 2010*. Dostupné na: <http://publikace.apfcr.cz>.
- [3] APF ČR. *Vybrané ekonomické ukazatele*. Dostupné na: <http://www.apfcr.cz/cs/vybrane-ekonomicke-ukazatele>.
- [4] CIPRA, T. *Pojistná matematika: teorie a praxe*. 1. vyd. Praha: Ekopress, 1999. 398 s. ISBN 80-86119-17-3.
- [5] ČEJKOVÁ, V. *Pojistný trh*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2002. 119 s. ISBN 80-247-0137-5.
- [6] Česká národní banka. *Legislativní základna penzijních fondů*. Dostupné na: http://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/legislativni_zakladna/penzijni_fondy/index.html.
- [7] Česká národní banka. *Základní ukazatele o sektoru penzijních fondů*. Dostupné na: http://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/souhrnne_informace_fin_trhy/zakladni_ukazatele_fin_trhu/penzijni_fondy.
- [8] Česká národní banka. *Zpráva o situaci na českém kapitálovém trhu 2005*. Dostupné na: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/souhrnne_informace_fin_trhy/archiv/kapitalovy_trh/Kapitalovy_trh_2005_CZ.pdf.
- [9] Česká národní banka. *Zpráva o výkonu dohledu nad finančním trhem 2006 – 2009*. Dostupné na: <http://www.cnb.cz/cs/obecne/rozsirene-vyhledavani.jsp?cnb-search-area=czech-version&cnb-folder=%2Fcs%2F&cnb-search-action-block=search&cnb-search-query=Zpr%C3%A1va+o+v%C3%BDkonu+dohledu+nad+finan%C4%8Dn%C3%ADm+trhem>.
- [10] DAŇHEL, J. *Pojistná teorie*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2005. 332 s. ISBN 80-86419-84-3.
- [11] DUCHÁČKOVÁ, E. *Principy pojištění a pojišťovnictví*. 2. vyd. Praha: Ekopress, 2005. 178 s. ISBN 80-86119-92-0.
- [12] MAJTÁNOVÁ, A. DAŇHEL, J. DUCHÁČKOVÁ, E. KAFKOVÁ, E. *Pojišťovnictví – Teorie a praxe*. 1. vyd. Praha: Ekopress, 2006. 287 s. ISBN 80-86929-19-1.
- [13] Ministerstvo financí ČR – Úřad státního dozoru v pojišťovnictví a penzijním připojištění. *Výroční zprávy za období let 2000 - 2004*. Dostupné na: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/gsearch.html?cx=00444119245764834789>

- 9%3Afya79ukzntg&cof=FORID%3A11&ie=UTF-8&q=V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD+zpr%C3%A1vy+penzijn%C3%AD+fondy&adv=n&x=0&y=0#1650.
- [14] Ministerstvo financí ČR. *Vývoj některých sledovaných ukazatelů PF v letech 1995 – 2001*. Dostupné na: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/penzijni_pripojisteni_7723.html?year=2004.
- [15] Ministerstvo financí ČR. *Vývoj některých sledovaných ukazatelů PF v letech 2001 - 2005*. Dostupné na: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/penzijni_pripojisteni_7724.html?year=2005.
- [16] Ministerstvo financí ČR. *Zpráva o vývoji finančního trhu v roce 2009*. Dostupné na: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/financni_trh_55972.html.
- [17] OECD. *Private Pensions Series Private Pension Systems and Policy Issues*. OECD, 2000. 394 s. ISBN 92-64-17634-9.
- [18] POLOLÁŇÍK, L. *Stát motivuje ke spoření na stáří*. Dostupné na: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/185192>.
- [19] Produktové listy. *Kapitálová přiměřenost penzijních fondů*. Dostupné na: <http://www.produktovelisty.cz/penzijni-pripojisteni/listy/prehledy.html>.
- [20] PŘIB, J. *Kdy do důchodu a za kolik*. 11. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009. 128 s. ISBN 978-80-247-3292-3.
- [21] SOUČKOVÁ, B. *Analýza trhu neživotního pojištění v ČR*. Bakalářská práce. VŠB-TU Ostrava. 56 s.
- [22] STUHLÍK, R., BIELIK, I. *(Ne)způsobilé penzijní fondy II*. [online]. Dostupné na: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/227090--nezpusobile-penzijni-fondy-ii>.
- [23] ŠULC, J. *Penzijní připojištění*. 2. aktual. vyd. Praha: Grada Publishing, 2004. 196 s. ISBN 80-247-0772-1.
- [24] VOSTATEK, J. *Sociální a soukromé pojištění*. 1. vyd. Praha: CODEX Bohemia, 1996. 601 s. ISBN 80-85963-21-3.
- [25] Zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením.
- [26] Zákon č. 57/2006 Sb., o změně zákonů v souvislosti se sjednocením dohledu nad finančním trhem.
- [27] Zákon č. 170/1999 Sb., kterým se mění zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

- [28] Zákon č. 230/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.
- [29] Zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů.
- [30] Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.

Seznam zkratek

a.s.	-	akciová společnost
aj.	-	a jiné
APF ČR	-	Asociace penzijních fondů ČR
apod.	-	a podobně
atd.	-	a tak dále
CB	-	centrální banka
č.	-	číslo
ČR	-	Česká republika
ČSÚ	-	Český statistický úřad
DB	-	defined benefit (dávkově definovaný systém)
DC	-	defined contribution (příspěvkově definovaný systém)
EU	-	Evropská unie
EUR	-	EURO
Kč	-	Koruna česká
max.	-	maximálně
MF	-	ministerstvo financí
mil.	-	milión
min.	-	minimálně
mld.	-	miliarda
např.	-	například
Obr.	-	obrázek
PAYG	-	pay as you go (průběžné financování)
PF	-	penzijní fond
PP	-	penzijní připojištění
resp.	-	respektive
s.r.o.	-	společnost s ručením omezeným
Tab.	-	tabulka
tis.	-	tisíc
tj.	-	to je
tn.	-	to znamená
tzv.	-	takzvané
ÚDPP	-	Úřad státního dozoru v pojišťovnictví a penzijním připojištění
viz	-	lze vidět

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 21. dubna 2011

.....
Bc. Monika Salajková

Adresa trvalého pobytu studenta:
F.S. Tůmy 1207
735 14 ORLOVÁ-LUTYNĚ

Seznam příloh

- Příloha č. 1: Seznam členů APF ČR - únor 2011
- Příloha č. 2: Modifikace ukazatelů hodnocení úrovně pojistného trhu
- Příloha č. 3: Akcionářská struktura a depozitáři penzijních fondů
- Příloha č. 4: Podíl penzijních fondů na celkových aktivech penzijních fondů
- Příloha č. 5: Hospodářský výsledek penzijních fondů v roce 2008

Seznam členů APF ČR - únor 2011

	Název fondu	Adresa	IČO	Email / WWW
1	AEGON Penzijní fond, a.s.	Na Pankráci 26/322 140 00 Praha 4	27916430	vasedotazy@aegon.cz http://www.aegon.cz
2	Allianz penzijní fond, a.s.	Ke Štvanici 656/3 186 00 Praha 8	25612603	penz-fond@allianz.cz http://www.allianz.cz/penzijdifond
3	AXA penzijní fond a.s.	Úzká č.p.8/488 602 00 Brno-město	61859818	info@axa.cz http://www.axa.cz
4	ČSOB PF Progres, a.s. člen skupiny ČSOB	Radlická 333/150 150 57 Praha 5	60917776	csobpfprogres@csob.cz http://www.csobpf.cz
5	ČSOB PF Stabilita, a.s. člen skupiny ČSOB	Radlická 333/150 150 57 Praha 5	61859265	csobpfstabilita@csob.cz http://www.csobpf.cz
6	Generali penzijní fond a.s.	Bělehradská 132 120 84 Praha 2	63998475	penzijni.fond@generali.cz http://www.generalipf.cz
7	ING Penzijní fond, a.s.	Nádražní 25 150 00 Praha 5	63078074	klient@ingpf.cz http://www.ing.cz
8	PF České pojišťovny, a.s.	Truhlářská 1106/9 110 00 Praha 1	61858692	pfc@pfc.cz http://www.pfc.cz
9	PF České spořitelny, a.s.	Poláčkova 1976 140 21 Praha 4	61672033	pfc@pfc.cz http://www.pfc.cz
10	PF Komerční banky, a.s.	Lucemburská 7/1170 130 00 Praha 3	61860018	pf-kb@pf-kb.cz http://www.pfkb.cz

Seznam přidružených členů APF ČR

	Název přidruženého člena	Adresa	IČO	Email / WWW
1	Deloitte Advisory s.r.o.	Karolinská 654/2 186 00 Praha 8	27582167	DeloitteCZ@deloitteCE.com http://www.deloitte.cz
2	KPMG Česká republika, s.r.o.	Pobřežní 648/1 186 00 Praha 8	00553115	kpmg@kpmg.cz http://www.kpmg.cz
3	Ernst & Young, s.r.o.	Karlovo nám 10 120 00 Praha 2	26705338	http://www.ey.com.cz

Modifikace ukazatelů hodnocení úrovně pojistného trhu

Ukazatel hodnocení úrovně pojistného trhu	Modifikovaná podoba ukazatele pro trh s penzijním připojištěním
Počet komerčních pojišťoven	Počet penzijních fondů
Počet uzavřených pojistných smluv	Počet uzavřených smluv o penzijním připojištění = počet účastníků penzijního připojištění
Předepsané pojistné v životním a neživotním pojištění	Přijaté příspěvky účastníků penzijního připojištění
Pojistné plnění v životním a neživotním pojištění	Vyplacené dávky z penzijního připojištění
Počet vyřízených pojistných událostí	Počet vyřízených událostí penzijního připojištění = počet příjemců dávek z penzijního připojištění
Průměrné pojistné připadající na jednu pojistnou smlouvu	Průměrné příspěvky účastníků připadající na jednu smlouvu o penzijním připojištění
Průměrné pojistné plnění připadající na jednu pojistnou smlouvu	Průměrná výplata dávek připadající na jednu smlouvu o penzijním připojištění
Koncentrace pojistného trhu měřená celkovým předepsaným pojistným	Koncentrace trhu s penzijním připojištěním dle celkových prostředků účastníků penzijního připojištění
<p>Pojištěnost. Je vyjádřena jako v procentech stanovený poměr předepsaného pojistného v životním a neživotním pojištění k hrubému domácímu produktu dané země v běžných cenách.</p> $Pojištěnost = \frac{PP}{HDP_{b.c.}}$	<p>Připojištěnost. V oblasti penzijního připojištění je stanovena jako procentní podíl celkového objemu prostředků účastníků penzijního připojištění k HDP dané země v běžných cenách.</p> $Připojištěnost = \frac{P\dot{U}}{HDP_{b.c.}}$
<p>Škodovost, která je v oblasti pojišťovnictví vyčíslena jako procentní podíl pojistného plnění a předepsaného pojistného v životním a neživotním pojištění.</p> $Škodovost = \frac{PPL}{PP} \cdot 100.$	<p>Škodovost, která je vypočtena jako procentní podíl výše vyplacených dávek a objemu prostředků účastníků penzijního připojištění.</p> $Škodovost = \frac{VVD}{P\dot{U}} \cdot 100.$

Akcionářská struktura a depozitáři penzijních fondů

Název fondu	Akcionářská struktura PF nad 10 %	Depozitář
AEGON Penzijní fond, a.s.	AEGON Tsjechië Holding B.V., Nizozemské království	Česká spořitelna, a.s.
Allianz penzijní fond, a.s.	Allianz pojišťovna, a.s. - 100 %	Komerční banka, a.s.
AXA penzijní fond a.s.	AXA Life Ltd., Švýcarsko - 37,11 % SOCIETE BEAUJON, Francie - 55,74 %	UniCredit Bank Czech Republic, a.s.
ČSOB PF Progres, a.s. člen skupiny ČSOB	Československá obchodní banka, a.s. - 100%	UniCredit Bank Czech Republic, a.s.
ČSOB PF Stabilita, a.s. člen skupiny ČSOB	Československá obchodní banka, a.s. - 100%	UniCredit Bank Czech Republic, a.s.
Generali penzijní fond a.s.	Generali Pojišťovna, a.s., ČR - 100%	UniCredit Bank Czech Republic, a.s.
ING Penzijní fond, a.s.	ING CONTINENTAL EUROPE HOLDINGS B.V.	ING Bank, N.V.
PF České pojišťovny, a.s.	Česká pojišťovna, a.s. - 100%	UniCredit Bank Czech Republic, a.s.
PF České spořitelny, a.s.	Česká spořitelna, a.s. - 100%	Komerční banka, a.s.
PF Komerční banky, a.s.	Komerční banka, a.s. - 100%	Česká spořitelna, a.s.

Podíl penzijních fondů na celkových aktivech penzijních fondů (tis. Kč, %)

Penzijní fond	2007	% podíl	2008	% podíl	2009	% podíl	2010	% podíl
PF České pojišťovny	38 291 304	22,90	44 811 073	23,37	51 366 237	23,79	55 304 610	23,79
PF České spořitelny	25 234 305	15,09	30 565 314	15,94	35 487 404	16,44	37 623 796	16,19
AXA penzijní fond	33 076 450	19,78	34 856 460	18,18	35 484 276	16,44	36 278 659	15,61
PF Komerční banky	23 083 497	13,81	26 276 533	13,71	28 610 680	13,25	30 601 851	13,17
ING Penzijní fond	19 309 832	11,55	22 223 051	11,59	23 857 681	11,05	25 491 586	10,97
ČSOB PF Stabilita	14 569 528	8,71	16 123 415	8,41	18 225 226	8,44	19 346 185	8,32
Allianz penzijní fond	6 364 413	3,81	7 233 285	3,77	8 853 746	4,10	10 556 762	4,54
ČSOB PF Progres	5 705 793	3,41	7 184 613	3,75	8 999 173	4,17	10 134 357	4,36
AEGON Penzijní fond	121 296	0,07	679 485	0,35	2 651 869	1,23	4 233 434	1,82
Generali penzijní fond	1 441 733	0,86	1 768 944	0,92	2 335 347	1,08	2 854 277	1,23
Celkem	167 198 151	100,00	191 722 173	100,00	215 871 639	100,00	232 425 517	100,00

Hospodářský výsledek penzijních fondů v roce 2008

Název fondu	2008
AEGON Penzijní fond	-50 282
Allianz penzijní fond	220 181
AXA Penzijní fond	9 682
ČSOB Penzijní fond Progres	30 128
ČSOB Penzijní fond Stabilita	91 010
Generali Penzijní fond	34 396
ING Penzijní fond	8 767
Penzijní fond České pojišťovny	81 354
Penzijní fond České spořitelny	127 447
Penzijní fond Komerční banky	165 158
Zisk/ztráta za účetní období po zdanění	717 841